

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI**

**KADINLARIN GÜN FAALİYETLERİNDE DİNSEL
GÖRÜNÜMLER
(DİYARBAKIR ÖRNEĞİ)**

TÜRKAN ÖKTEM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
PROF. DR. HAYRİ ERTEN**

KONYA-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Türkan ÖKTEM		
	Numarası	148102011008		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı / Din Sosyolojisi Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	√	
		Doktora		
Tezin Adı	Kadımların Gün Faaliyetlerinde Dinsel Görünümler (Diyarbakır Örneği)			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Türkan ÖKTEM

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Türkan ÖKTEM
	Numarası	148102011008
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı / Din Sosyolojisi Bilim Dalı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Hayri ERTEN
	Tezin Adı	Kadınların Gün Faaliyetlerinde Dinsel Görünümler (Diyarbakır Örneği)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Kadınların Gün Faaliyetlerinde Dinsel Görünümler (Diyarbakır Örneği) başlıklı bu çalışma 21/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Hayri ERTEN	
2	Prof. Dr.	Mehmet AKGÜL	
3	Dr. Öğr. Üyesi	Ali BAYER	

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Türkan ÖKTEM		
	Numarası	148102011008		
	Ana Bilim / Bilim	Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı / Din Sosyolojisi Bilim		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	√	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Hayri ERTEN		
Tezin Adı	KADINLARIN GÜN FAALİYETLERİNDE DİNSEL GÖRÜNÜMLER (DİYARBAKIR ÖRNEĞİ)			

Bu çalışmanın amacı Diyarbakır ilinin Kayapanır ilçesindeki Peyas mahallesinde yaşayan kadınların gün ortamında dini yönden nasıl bir etkileşim içine girdiklerine dair inceleme yapmaktır. Konunun araştırılıp çözüm yollarının bulunmasını amaçlayan bu çalışmamızda gözlem ve mülakat tekniklerinden faydalanılarak bulgulara ulaşılmıştır.

Çalışmanın ilk kısmında toplum, sosyalleşme, dini sosyalleşme ve gün kavramı gibi konulara değinilmiştir. Çalışmanın ikinci kısmında ise araştırmanın yöntem ve tekniklerinden bahsedilmiştir. Çalışmanın üçüncü kısmında ise elde edilen verilerin analizi yapılmıştır.

Çalışma gün grubun katılan kadınlara yönelik gerçekleştirilmiş, veriler büyük bir titizlikle incelendikten sonra dikkatli bir şekilde değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcıların vermiş olduğu her bir cevap ve araştırmacının yapmış olduğu bütün gözlemler araştırmaya dâhil edilmiş, elde edilen herhangi bir bulgu göz ardı edilmemiştir.

Sonuç kısmında çalışma neticesinde ortaya çıkan görüşler sunulmuş ve probleme dair farkındalık oluşturabilecek durumlar vurgulanmıştır.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anahtar Kelimeler:

Toplum, Sosyalleşme, Din Hayat, Gündelik Yaşam, Gün Kavramı

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Türkan ÖKTEM		
	Student Number	148102011008		
	Department	Department of Philosophy and Religion Sciences / Sociology of		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	√	
		Doctoral Degree		
	Supervisor	Prof. Dr. Hayri ERTEN		
Title of the Thesis/Dissertation	RELIGIOUS ASPECT FOR WOMEN'S DAY ACTIVITIES (EXAMPLE FOR DİYARBAKIR)			

The aim of this study is to investigate the religious interaction of women living in Peyas neighborhood in Kayapanır district of Diyarbakır in daily environment. In this study, which aims to investigate the subject and find solutions, the findings have been reached by using observation and interview techniques.

In the first part of the study, topics such as society, socialization, religious socialization and the concept of day were discussed. In the second part of the study, methods and techniques of the research are mentioned. In the third part of the study, the data obtained were analyzed.

The study was carried out for the participating women of the day group and the data were carefully evaluated after careful analysis. Each answer given by the participants and all observations made by the researcher were included in the study and any findings were not ignored.

In the conclusion part, the opinions obtained as a result of the study are presented and the situations that may create awareness about the problem are emphasized.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Key Words :

Society, Socialization, Religion Life, Everyday Life, Concept of Day

İÇİNDEKİLER

Tablolar listesi.....	i
Önsöz.....	iii

GİRİŞ

1.Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	1
2.Araştırmanın Amacı.....	2
3. Araştırmanın Önemi.....	3
4. Araştırmanın Sayıtları.....	4
5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4

I.BÖLÜM

TOPLUM, SOSYALLEŞME, DİNİ SOSYALLEŞME VE GÜN KAVRAMI

1.1.Toplum.....	5
1.2.Toplumsal Gruplar.....	6
1.2.1. Toplumsal Grupların Çeşitleri.....	7
1.2.2. Toplumsal Grupların Sınıflandırılması.....	8
1.3. Sosyal Kişi ve Sosyal Kişilik.....	9
1.4. Sosyalleşme.....	10
1.4.1. Sosyalleşme Araçları.....	12
1.5. Din ve Sosyalleşme.....	14
1.5.1. Dini Sosyalleşme.....	14
1.5.1.1. Dini Sosyalleşmeyi Etkileyen Faktörler.....	15
1.6. Gündelik Yaşam ve Sosyal Etkinlik.....	16
1.6.1.Boş Zaman Kavramı.....	17
1.6.2.Gün Kavramı.....	19
1.6.2.1.Gün Kavramının Önemi.....	19
1.6.2.2.Gün Çeşitleri.....	20
1.6.2.3.Gün Faaliyetinin İşlevleri.....	22

II.BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklem	23
2.2. Araştırmanın Modeli	24
2.3. Çalışma Grubu (Katılımcılar) ve Özellikleri	26
2.4. Veri Toplama Araçları	27
2.4.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme	27
2.4.2. Katılımlı Gözlem Tekniği	28
2.5. Verilerin Toplanması	29
2.6. Verilerin Analizi	30

III.BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. Gün Grubu Gözlemlerinden Elde Edilen Bulgular	31
3.1.1. Gün Grubunda Konuşulan Sohbet Konuları	32
3.1.1.1. Dini Konular	33
3.1.1.2. Yemek ve Pasta Tarifleri	33
3.1.1.3. Komşuluk İlişkileri	34
3.1.1.4. Gün Grubuna Katılma Sebepleri	35
3.1.1.5. Ev İşleri	36
3.1.1.6. Psikoloji	37
3.1.1.7. Çocuklar	38
3.1.1.8. Eşler	40
3.1.1.9. Eğitim	40
3.1.1.10. Akraba İlişkileri	41
3.1.1.11. Ekonomi	42

3.1.1.12. Etik Değerler	43
3.1.1.13. Siyaset	44
3.1.1.14. Sağlık	44
3.1.1.15. Alışveriş	45
3.1.1.16. El sanatları.....	46
3.1.1.17. Evlilik.....	46
3.1.2. Gün Grubunda Konuşulan Dini Konular	47
3.1.2.1. Kuran Okumak	48
3.1.2.2. Güzel Ahlak	49
3.1.2.3. Manevi Huzur	51
3.1.2.4. Namaz	52
3.1.2.5. Dini Mekânlar	53
3.1.2.6. Kul Hakkı.....	54
3.1.2.7. Dünya Sevgisi	55
3.1.2.8. Kuran Kursu	56
3.1.2.9. Ahir Zaman	57
3.1.2.10. Oruç.....	57
3.1.2.11. Meal Okumak.....	58
3.1.2.12. Gıybet.....	59
3.1.2.13. Dua	60
3.1.2.14. Dini cemaatler	61
3.1.2.15. Beddua	61
3.1.2.16. Tesettür.....	62
3.1.2.17. Tefsir Okumak	62
3.1.2.18. Miras	63
3.1.2.19. Gayri Müslimler.....	63
3.1.3. Gün Grubunda Gözlemlenen Dini İbadetler	64
3.2. Katılımcı Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular	66
3.2.1. Katılımcıların Dini İbadetleri Yaşayışları İle Alakalı Görüşleri.....	66
3.2.2 Katılımcıların Gün Faaliyetleri İle İlgili Görüşleri	74
3.2.3. Katılımcıların Gün Grubundaki Dini İbadetler İle İlgili Görüşleri.....	80

SONUÇ	87
KAYNAKÇA.....	90
EKLER LİSTESİ.....	96
EK-1 GÖRÜŞME FORMU.....	96
EK-2 GÖRÜŞME SORULARI.....	97

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 3.1.1.1. Gün Grubunda Konuşulan Sohbet Konuları Dağılımı.....	32
Tablo 3.1.2.1. Gün Grubunda Konuşulan Dini Konuların Sohbet Dağılımı	47
Tablo 3.1.3.1. Gün Grubuna Gerçekleşen Dini İbadetlerin Dağılımı	64
Tablo 3.2.1.1. Katılımcıların Dini İbadetleri Yaşayışları İle İlgili Cevaplarının	
Dağılımı	69
Tablo 3.2.1.2. Katılımcıların Dini İbadetleri Yerine Getirme Sıklığı İle İlgili	
Cevaplarının Dağılımı.....	70
Tablo 3.2.1.3. Dini İbadetlerin En Çok Hangisinde Başarılı Olduklarına İlişkin	
Görüşleri.....	72
Tablo 3.2.1.4. En Çok Başarılı Oldukları Dini İbadetlerin Yüzdelik Dağılımı	72
Tablo 3.2.2.1. Katılımcıların Gün Faaliyetine Katılma Sürelerine İlişkin	
Cevaplarının Dağılımı.....	74
Tablo 3.2.2.2. Gün Faaliyetlerine Katılma Nedenlerine İlişkin Görüşleri.....	75
Tablo 3.2.2.3. Gün Faaliyetlerine Katılma Nedenlerine İlişkin Görüşlerinin	
Dağılımı	75
.....	75
Tablo 3.2.2.4. Katılımcıların Gün Grubundan Beklentilerine İlişkin Görüşleri	76
Tablo 3.2.2.5. Katılımcıların Gün Grubundan Beklentilerine İlişkin	
Görüşlerinin Dağılımı	76
Tablo 3.2.2.6. Katılımcıların Gün Gruplarının Memnun Eden Yönlerine İlişkin	
Görüşleri.....	77
Tablo 3.2.2.7. Katılımcıların Gün Gruplarının Memnun Eden Yönlerine İlişkin	
Görüşlerinin Dağılımı	78
Tablo 3.2.2.8. Katılımcıların Gün Gruplarının Memnun Etmeyen Yönlerine	
İlişkin Görüşleri	79
Tablo 3.2.2.9. Katılımcıların Gün Gruplarının Memnun Etmeyen Yönlerine	
İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	79
Tablo 3.2.3.1 Gün Grubunda Gerçekleşen Dini ibadetlere İlişkin Katılımcı	
Görüşleri.....	81
Tablo 3.2.3.2 Gün Grubunda Gerçekleşen Dini İbadetlere İlişkin Katılımcı	
Görüşlerinin Dağılımı	81

Tablo 3.2.3.3. Dini Bir Tartışma Yapılıp Yapılmadığına İlişkin Katılımcı Görüşleri.....	82
Tablo 3.2.3.4. Dini Bir Tartışma Yapılıp Yapılmadığına İlişkin Katılımcı Görüşlerinin Dağılımı	82
Tablo 3.2.3.5. Gün Grubunda Ele Alınan Dini Konulara İlişkin Katılımcı Görüşleri.....	84
Tablo 3.2.3.6. Gün Grubunda Ele Alınan Dini Konulara İlişkin Katılımcı Görüşlerinin Dağılımı	84
Tablo 3.2.3.7. Gün Ortamının Dini ibadetleri Pekiştirmeye Yönelik Görüşleri.....	85
Tablo 3.2.3.8. Gün Ortamının Dini ibadetleri Pekiştirmeye Yönelik Görüşlerinin Dağılımı	85

ÖNSÖZ

Bu çalışma, kadınlar arasında önemli bir yere sahip olan, kadınların sosyalleşmelerine katkı sağlayan ve boş zamanlarını değerlendirmek adına katıldıkları gün faaliyetlerinin dini yaşayış açısından incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Sosyalleşme, bireylerin etkileşimde bulunmalarına katkı sağlamaktadır. Bu bilgiden yola çıkarak bu konu üzerinde çalışılmasının nedeni, toplumsal etkileşim araçlarından biri olan gün faaliyetlerinde kadınların dini yönden etkileşim içine girip girmediklerini tespit etmektir. Ayrıca bu alanda neredeyse hiçbir çalışmaya rastlanmamış olması, durumu bir yönüyle açıklığa kavuşturarak bu alanda yapılacak olan diğer araştırmalara da örnek teşkil etmesi ihtimali açısından önemli olabileceği düşüncesi bizleri bu konuda çalışmaya iten bir diğer sebeptir.

Çalışma giriş ve sonuç kısmı dışında üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, araştırmanın amacı, önemi gibi konular üzerinde durularak araştırmadan bahsedilmiştir. Birinci bölümde; kısaca toplum, sosyalleşme, dini sosyalleşme, gündelik yaşam ve gün kavramı gibi teorik konulardan bahsedilmektedir. İkinci bölümde araştırmanın yönteminden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde ise, araştırma konusu ile alakalı bulgulara yer verilmiştir. Son olarak kısaca genel bir değerlendirme yapıp araştırma sonuca bağlanmıştır.

Bu çalışmanın konusunun belirlenmesinde ve hazırlanma sürecinin her aşamasında değerli bilgilerini ve zamanını benden esirgemeyerek her fırsatta çalışmamla yakından ilgilenen, eleştirileriyle yol gösteren danışman Hocam Prof. Dr. Hayri ERTEN'e teşekkür ve minnetlerimi sunarım.

Ayrıca çalışmanın gerçekleştirmesinde, görüşlerini bizlerle paylaşmaktan çekinmeyen çalışma grubunda yer alan katılımcılara ve bu konuda emeği geçen herkese teşekkür ederim.

TÜRKAN ÖKTEM

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Toplum sosyal ihtiyaçların karşılanması için bir araya gelmiş, birbirleriyle ilişkiler kuran, ortak bir kültürü paylaşan insanlardan oluşmuş yapıya denir. Toplumun temelinde birey vardır. Toplum insan hayatını kolaylaştırmak ve iyi bir yaşam koşulu oluşturabilmek için varlığını sürdürür. Buna karşılık birey de belli bir toplum içinde varlığını sürdürerek, sosyalleşme süreci için girer. Birey sosyalleşme sürecinde, topluma uyum sağlayarak topluma ait norm, kültür ve değerleri öğrenir. Bunun sonucunda gelişir, kimlik ve kişilik kazanır. O halde insan sosyal bir varlıktır.

İnsan sosyal bir varlık olup hayatını tek başına idame ettiremeyen, topluluk ve bireyler olarak hayatını devam ettiren bir varlıktır. Bireylerin hayatlarını devam ettirebilmesi için ihtiyaçlarının karşılanması zorunludur. Bu zorunluluk sonucunda insanlar bir arada yaşama ihtiyacı duymuş ve toplumsal yaşam oluşmuştur. Toplumsal yaşam, toplumu oluşturan öğelerin sürekli birbirleriyle etkileşim halinde olmasına ve bireyler arasında toplumsal ilişkilerin meydana gelmesine imkân sağlar. Toplumsal ilişkiler bireyin yaşadığı ortama göre şekillenir. Toplumsal ilişkilerin şekillenmesinde; aile, okul, iş ve arkadaş çevresi, dernekler, sosyo-kültürel faaliyetler katkı sağlamaktadır.

Birey, kendi ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda çeşitli sosyal aktivitelere katılarak bireyler arasında bir etkileşim ve iletişim olmasını sağlamaktadır. Birey bu yol ile toplumsal ilişkiler kurarak hem sosyal çevresi genişlemekte hem de topluma faydalı olmaktadır. Bu nedenle günümüzde kişilerin etkileşimine katkı sağlayacak sosyal etkinlikler adına yapılan gün faaliyetleri önemli yer tutmaktadır. Gün faaliyetleri boş zamanları değerlendirmek adına, bireyin sosyalleşmesine katkı sağlayan modern hayatın ortaya çıkardığı bireyler arası bir sosyal etkinliktir.

Gün faaliyetleri bireyin sosyalleşmesine katkı sağlamasının yanı sıra, bireyin bir araya gelerek, eğlenerek, hoşça bir vakit geçirerek boş zamanını

değerlendirmesine katkı sağlar. Gün faaliyetleri ile bireyler kendi hayatlarında ortaya çıkan rol kaybını giderir ve sosyal hayata kendilerine uygun bir rol bulmuş olur. Hem çevresiyle etkileşim içine girmekte hem maddi gelir elde etmekte hem de eğlenerek vakit geçirmektedir.

Sosyalleşme sürecinde bireyler toplumun dini kültür öğelerini, şekil ve modellerini, değerlerini öğrenerek ve bunu kişiliğine mal ederek dini kişiliğin oluşmasına katkı sağlar. Sosyalleşme araçları arasında sayılan sosyal aktiviteler kapsamında gün faaliyetleri kişilerin dini yaşayışlarına, söylem ve uygulamalarına etki edip etmediği araştırmamızın konusu olmuştur. Araştırma boyunca toplumsal etkileşim adı altında faaliyet gösteren gün grubunda herhangi bir dini ibadete (dini uygulama, kavram, öğe, söylem vb.) rastlanıp rastlanmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Gün gruplarının kendi dini yaşayışlarını etkileyip etkilemediğini anlamak, etkiliyorsa nasıl bir etki bıraktığını ortaya koymaya çalışmak araştırmamızın başlıca amacını yansıtmaktadır. Genel bir ifadeyle söylemek gerekirse, gün faaliyetine katılan kadınların bu faaliyetten dini bir amaç güdüp gütmedikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu bağlamda araştırmamızın problem cümlesini şöyle ifade edebiliriz:

“Kadınların gün faaliyetlerinde dini yaşayış etkili midir? Etkili ise, nasıl ve ne derece etkilidir?”

Yaygın bir toplumsal etkileşim biçimi olmasına rağmen literatürde gün kavramı ile ilgili yeterli çalışma bulunmamaktadır. Ayrıca gün faaliyetlerinde dini hayatın yansımaları ile ilgili neredeyse hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır.

2. Araştırmanın Amacı

Birey kültürel değerleri ve rolleri benimser, böylece sosyalleşme süreci ile benlik ve kişilik kazanır. Birey aynı zamanda kendi toplumuna ait dini kültür unsurları ve değerleri sosyalleşme süreci ile öğrenir ve kendi kişiliğine mal ederek dini kimliğin oluşum ve gelişim sürecine katkı sağlar. Sosyalleşme sürecinde meydana gelen aktiviteler, bireyin etkileşimde bulunmasına ve öğrenim süreci içine girmesine imkân sağlamaktadır. Araştırmamızın amacı kadınlar için önemli bir

etkileşim aracı olan gün gruplarında gözlemlenen dini öğelerin, tutum ve davranışların neler olduğunu ortaya koymaktır. Ayrıca gözlemlenen bu dinsel görünümlerin kişiler üzerinde nasıl bir etki bıraktığını anlamaktır. Daha ne geniş bir şekilde ifade etmek gerekirse; bu günlerdeki etkinliklerin içerisinde dini faaliyetlerin yer alıp almadığı, alıyor ise nasıl ve ne şekilde yapıldığı ve bu uygulamaların kadınların dini örf ve yaşayışlarına nasıl tesir ettiğinin ortaya konulabilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın soruları:

- 1). Kadınların gün faaliyetlerinde herhangi bir dini ibadete rastlamak mümkün mü?
- 2). Gün faaliyetlerinde gözlemlenen dini unsurlar nelerdir ve ne kadar işlevseldir?
- 3). Dinsel faaliyetlerin gün grubundaki kişiler üzerindeki etkisi nasıldır?

Araştırmada belirtilen bu soruların cevapları ile gün faaliyetlerine katılan kadınların sosyal yaşam ve sosyalleşme sürecinde dini yönden ne gibi etkileşime girdiklerinin ve bunlardan ne tür değişme ve gelişme yaşadıklarının tespiti amaçlanmıştır.

3. Araştırmanın Önemi

Toplumsal ilişki, toplumu meydana getiren önemli etkenlerdendir. Toplumsal ilişki topluluk açısından bireyi birleştiren, sosyal ilişkiyi temsil eden, gönüllü bir sosyal dayanışma olgusudur. Özellikle günümüz kadınlarının boş zamanları değerlendirmek için, toplumsal ilişki kurmak adına oluşturdukları bir sosyal faaliyet olan gün gruplarının dini kültür öğelerin, değerlerin ve normların öğrenilmesi, yaşanması ya da uygulanması açısından faydalı birer araç olup olmadığı araştırmanın önemini vurgulamaktadır. Ayrıca bu konunun araştırılması, durumu bir yönüyle açıklığa kavuşturarak bu alanda yapılacak olan diğer araştırmalara da örnek teşkil etmesi ihtimali açısından önemlidir.

4. Araştırmanın Sayıltıları

Araştırmada gün grubuna katılan kişilere uygulanan mülakat tekniği ve katılımcı gözlem tekniği önemli veri toplama tekniklerini oluşturmuştur. Araştırma da kullanılan mülakat tekniğinde araştırmaya konu olan kişilerden alınan cevapların samimi ve doğru olduğu varsayılmaktadır. Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğini sağlamak için yapılan çalışmaların tüm yetkileri kapsadığı ve görüşleri ortaya çıkaracak nitelikte olduğu varsayılmaktadır. Gün gruplarının insanların birbirleriyle etkileşimini arttıracak ve sonuçta düşünce, tutum ve dini yaşayışlarında değişimlerin gerçekleşeceği de varsayılmıştır.

5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma Diyarbakır'ın Kayapınar ilçesindeki Peyas Mahallesinde faaliyet gösteren gün grubuna katılan kişilerin görüş ve deneyimleri ile sınırlıdır. Bu çalışma literatürde gün gruplarındaki dinsel görünümle alakalı uygulamalı bir çalışmanın olmaması bakımından farklılık arz etmektedir. Bu konu ile ilgili neredeyse hiç bir araştırmanın bulunmaması araştırma karşılaşılan eksikliklerinde başında gelmektedir. Bu eksiklik bir yönden ilgili konuda yazına katkı sağlamak için bir fırsat olarak değerlendirilir.

Araştırma süresince elde edilen veriler, katılımcılarla yapılan görüşme ve araştırmacının gün grubuna yönelik yaptığı gözlemlerle sahip olduğu deneyim ve izlenimlerle sınırlıdır.

I. BÖLÜM

TOPLUM, SOSYALLEŞME ve DİNİ SOSYALLEŞME

1.1.Toplum

“Toplum, insanların karşılıklı etkinliklerinin bütünüdür. Toplum, sadece kişiler topluluğu değildir; bu kişilerin birbirine karşı olan ilişkilerinin toplamıdır” (Erdoğan, 2007:199).

Bir başka şekilde; "toplum, ortak bir kültürü paylaşan, belli bir toprak parçasında yerleşik ve kendilerini birçok yönden birleşik ve özgün bir varlık olarak gören insanlardan oluşan bir grup olarak” tanımlanabilir. Toplum, büyük ölçüde yığınlardan oluşmaktadır. Fakat bu yığınları bir arada tutan çeşitli bağlar (ortak amaçlar, temel çıkarlar, dili tarih ya da kültür birliği vb.) vardır (Kurt, 2014:127).

Toplum yığınlar ağı olarak görünse de, esasen toplum hayatı insanların belli bir amaç için bir araya gelmesiyle oluşur. Amaç taşımayan insanların bir araya gelmesi toplum niteliğini taşımaz. Toplum yapısı karmaşık bir yapı olsa da şekilsiz ve düzensiz bir toplum hiçbir zaman var olmamıştır. Her toplumun bir şekli, yapısı, gelenek ve görenekleri, uyulması gereken kural ve kaideleri vardır. Aynı zamanda toplum sürekli bir oluşum ve değişim içindedir. Toplumu teşkil eden fertler, toplumun yapısı, teşkilatı, örf ve adetleri vs. zamanla değişir. Bu bakıma toplum, sürekli hareket halindeki bir bütün olarak tanımlanabilir. Toplum, bir sosyal ilişkiler ağı olduğu gibi, aynı zamanda bir sosyal teşkilatlar ağıdır (Günay, 2010:19).

İnsanlar tarih boyunca bir toplum içinde varlıklarını sürdürmüşlerdir. İnsanların bir arada yaşamaları çevresinden etkilenip, çevresini etkilemesine yol açmıştır. Bu etkileşim sosyal gruplar veya toplumlarda birtakım ortak norm ve değerlerin oluşmasını sağlamıştır.

Toplum veya grup içindeki bireylerin birbirlerine yönelik etki ve tepkileri sosyal etkileşim sürecini oluşturur. Sosyal etkileşim sayesinde bireyler, içinde

yaşadıkları sosyal gerçekliği inşa ederler. Bireyler tarafından inşa edilen toplumsal yapı da döngüsel olarak bireylerin ilişkilerini düzenleyip yönetmeye başlar. Böylece toplumu oluşturan en önemli faktörlerden biri olan toplumsal ilişki kurulmuş olur. Birey toplumsal ilişkiler kurarak toplumsallaşır ve kendi sosyal benliğini/kişiliğini oluşturur.

Toplumun işlevlerinin yanın sıra farklı kriterler kullanılarak çeşitli biçimlere göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Günümüzde toplum iki farklı grup olarak sınıflamaya ayrılmıştır. Bunlar geleneksel ve şehir toplumlarıdır. Geleneksel toplum, okuma-yazma ve eğitim oranı düşük, grup dayanışması yüksek olan toplumlardır. Bu toplumlarda, toplumsal dayanışma olgusu ve komşuluk ilişkileri güçlü olup, geleneksel yollarla iletişimi daha çok kullanırlar. Şehir toplumlarında ise, okuma-yazma ve eğitim oranı yüksek, grup dayanışması ise düşüktür. Şehir toplumları gelir, etnik, ırk gibi farklı gruplardan meydana gelmekte ve farklı kültür özellikleri olan bireyleri kapsamaktadır (Özkalp, 1998:10,11).

1.2.Toplumsal Gruplar

Toplumsal grup, karşılıklı ilişkiler, statüler ve karşılıklı roller içinde bulunan kişileri kapsayan topluluklara denir (Çelebi, 2004:62).

Toplumsal gruplar, ortak toplumsal amaçlara sahip, toplumsal rolleri yerine getiren, karşılıklı ilişkiler kurarak iletişim ve temas içinde olan, ortak çıkar ve değerlere sahip, kimliği belirlenebilen kişilerin sürekliliği birlikteliğidir. Her toplum, toplum içindeki grupların bir bileşimidir. Toplumdaki gruplar birbirlerinden temel işlevleri yönüyle ayrılırlar. Toplumlar ise birbirinden kültürleri yoluyla ayrılırlar (Tezcan, 2015:89).

Bu tanımlarla birlikte kişilerin birlikteliklerinin toplumsal grup olarak ifade edilmeleri için belirli şartları taşıması gerekir. İlk olarak grubun bir aidiyet bilinci ya da biz duygusu taşıması gerekmektedir. Yani bir diğer deyişle, grup hem kendi üyelerince hem de dışarıdaki kişiler tarafından tanınmalıdır. İkinci olarak belli bir

amacı bulunmadır ki bu onu tesadüfi yığınlardan ayırır. Son olarak üyeler arasında karşılıklı iletişim olmalıdır (Topses ve Topses, 2010:106).

Ayrıca her toplumsal grup içinde bir tabakalaşma ve statü dağılımı mevcuttur. Gruptaki her üye kendi sosyal rolünü oynar. Böylece grup katılımı gerçekleşmiş olur. Her grup içinde rollerin oynandığı yolları etkileyen davranış normlarına sahiptir. Grup üyeleri belirli ortak çıkar ve değerleri paylaşırlar. Grup eyleminin yöneldiği bazı toplumsal hedefler bulunmalıdır. Her grup farklı derecelerde olmakla birlikte yine de bir veya birkaç amaca sahiptir. Bir grubun görelisi de olsa sürekliliği olmalıdır. Grubun zaman içinde ölçülebilir bir dayanıklılığı olmalıdır. Bu, grubu yığınlardan ayırma en önemli işarettir (Bozkurt, 2013:153-154).

1.2.1. Toplumsal Grupların Çeşitleri

Kuşkusuz grupların çoğunun birden fazla işlevi ve her birinin temel bir işlevi bulunmaktadır. Dolayısıyla grupların, temel işlevlerine göre çeşitlenmesi mümkündür. Temel grup çeşitleri şu şekilde sıralanabilir:

Aile grubu, belirli toplumsal ihtiyaçları karşılamak için meydana gelmiş gruplardır. Aile, çocuğun ilk yıllarında önemli bir sosyalleşme aracıdır. Ve ailedeki bu sosyalizasyon süreci etkisini yaşam boyu sürdürür. Ayrıca birey toplumsal cinsiyet rollerini de ilk olarak ailede öğrenir (Kocadaş, 2016:140).

Eğitim grubu, bu grupların temel işlevi toplumun kültürel mirasını nesilden nesile aktarmaktır. Böylece bireyi topluma uyumlu hale getirerek sosyalleşme sürecine katkı sağlar (Topses ve Topses, 2010:142).

Ekonomik gruplar, ekonomik faktörlerin insanların birbirleriyle olan ilişkilerine etki etmesi ve bu etkileşme sonucunda ortaya çıkan sosyal gruplara denir (Aslantürk ve Amman, 2000:333).

Siyasal gruplar, toplumda; kamu düzenini sağlama, yasa yapma, yorumlama ve uygulama, yönetim ve yürütme gibi genel işlevleri yerine getirmek için oluşturulmuş bir gruptur. Toplumu meydana getiren menfaat ve istekleri birbirinden

farklı olan birey ve grupları çatıştırmayan, toplum varlığını ve bütünlüğünü korumaya yönelik ilişkileri yöneten genel bir gruptur. Siyasal partiler, mahkemeler, hapishaneler her çeşit askeri birimler bu gruba girer (Türkkahraman, 2006:36).

Dini gruplar, hem bireysel hem toplumsal bazı ihtiyaçların giderilmesini ve grupların sosyal bütünleşmesini sağlar. Yani bir diğer ifadeyle, toplumdaki müşterek hayatın temin edilmesinde dini açıdan önemli ve pozitif bir rolü vardır (Türkkahraman, 2006:192).

Boş zaman değerlendirme ve dinlenme grupları, kişilerin dinlenme ihtiyaçlarını sosyal bir tarzda tatmin eden gruplardır (Fichter, 2009:70). Bu gruplar bireylerin sosyal ilişkiler kurması bakımından son derece önemlidir. Birey toplumsal ve kişisel olarak boş zaman vakitlerinde kişisel gelişim ve toplumsal bütünleşmeyi sağlamak için bu gruplarla iletişim halindedir. Birey boş zamanları sosyal etkinliklere katılarak değerlendirebilir. Birey boş zamanını değerlendirirken toplumsal ilişkiler kurmuş olur. Aynı zamanda yorucu ve stresli hayat şartlarından az da olsa uzaklaşmış olacaktır.

Boş zamanı değerlendirme grubuna kadınların gün faaliyetlerini örnek olarak vermek mümkündür. Gün faaliyetleri, çalışan kadınların çalışma hayatı dışında ya da ev hanımlarının kendi aralarında düzenledikleri faaliyetlerdir. Bu günlerde temel amaç, yoğun çalışma hayatı ya da ev işleri arasında dinlenme amaçlı kendilerine ayırdıkları serbest zamanı temsil etmektedir (Sağır, 2013:486).

1.2.2. Toplumsal Grupların Sınıflandırılması

Toplumsal gruplar son derece karmaşık ve çeşitlidir. Bu çeşitlilik, grupların sınıflandırılmalarına yansımaktadır. Çok sayıda toplumsal grup sınıflandırılması mevcuttur. Toplumsal grup sınıflandırılmalarından bazıları şunlardır:

Birincil Gruplar ve İkincil Gruplar, sosyoloji kaynaklarında üzerinde en çok durulan sosyal gruplar bunlardır. Bu grup ayrımını Charles Horton Cooley yapmıştır. Birincil gruplarda, ilişkiler yüz yüze ve içtendir. Üye sayısı sınırlıdır ve grupta ben değil biz duygusu hakimdir. Üyeler arasında yıkıcı bir rekabet yoktur. Bu gruba en

iyi örnek aile grubudur. İkincil gruplar, birincil grubun aksine resmidir ve ilişkiler sözleşmeye dayalıdır. Bu gruba dernekler, kulüpler ve siyasal partiler örnek olarak verilebilir. Aynı zamanda şoför-yolcu, müşteri-satıcı gibi ilişkilerde bu gruba girer. İkincil ilişkilerde daha çok uzmanlaşma, akıcılık ve resmiyet aranır (Arslanoğlu, 2012:86,87).

Referans Gruplar: Bireyin gerçek üyesi olmadığı fakat üye olmak istediği gruplardır. Birey grubun gerçek üyesi olmak için çeşitli çabalar sarf etmektedir. Referans grupları özenti grupları olarak da anılabilir. Çünkü birey bu gruba özenti duyar ve kendini değerlendirmek için karşılaştırma yapar. Bu grupların olumlu ya da olumsuz etkileri olabilir. Örneğin bu gruba girmek isteyen birey kendi değerlerini buna uydurmaya çalışır ve böylece grubun üyesi olan diğer kişilerle çatışma yaşayabilir. Bu gruba akran grupları örnek olarak verilebilir (Gönüllü, 2001:194).

İç ve Dış Gruplar: İç gruplar bireyin kendisi özdeşleştirdiği gruplardır. Bireyler grup içinde özveride bulunur ve gruba karşı bağlılık hisseder. Dış gruplar ise, kişinin kendisine rakip ve muhalif hissettiği gruplardır. Örneğin, siyasal gruplar, rakip futbol takımları gibi farklı dış grupların üyeleri birbirlerine az ya da çok düşmanlık hissederler. Bu, gruplar arasında çatışmaya neden olsa da grup içinde birey kendi aralarında bütünleşmelerini sağlayacaktır (Bozkurt, 2015:157).

1.3. Sosyal Kişi ve Sosyal Kişilik

Sosyal kişi başkalarıyla insani ilişkiler içinde bulunan kişidir. Tüm insanlar doğası gereği birer sosyal kişidir. Çünkü kişinin nasıl davranacağını öğrendiği gizil gücü doğuştan kendisinde mevcuttur. Kişi sadece başkalarıyla ilişki kurma eğiliminde olduğu için değil aynı zamanda insan ilişkilerine ihtiyaç duyduğu içinde sosyal bir kişidir. (Fichter, 2009:23).

İnsanoğlu farkında olsun veya olmasın hayat sahnesinde her zaman roller oynar. Kişi rollerini, roller temelinde belirlenmiş olan davranış örüntüleri içinde ve bu örüntülerin gereklerini az ya da çok göz önünde bulundurarak oynamaktadır. Nitekim davranış örüntülerinin bazıları kişiden önce belirlenmiş, bazıları ise henüz

belirlenmemiş ya da belirlenmiş olsa bile bireyin bundan henüz haberi olmamıştır. Her iki durumda sosyal kişi, pozisyonlar ve davranış örüntüleri içinde o pozisyonun gerektirdiği farz edilen veya kendisinin gerektirdiğini farz ettiği rolünü oynamaktadır. Şüphesiz birey kendine her ne kadar anahtar bir rol üstlense de, çok sayıda role bürünmesi durumundadır. Ve oynanan rollerin çeşitlenmesi hayatın karmaşıklaşmasına az da olsa sebep olmaktadır (Çelebi, 2007:20).

Genel ifadeyle sosyal kişilik, bireyin diğer insanların kendine yönelik çeşitli reaksiyonlara karşı tepki olarak geliştirdiği öz farkındalık oluşumuna denir (Giddens ve Sutton, 2018:312).

Bireyin sosyal kişiliği toplumsallaşma ile sürekli gelişmektedir. Birey başkalarıyla birlikte girdiği ilişkilerde ki bütün yollar sosyal kişiliğin oluşumuna katkı sağlamaktadır.

Sosyal kişilik, bireyin deneyimleriyle toplumsallaşma sürecinde oluşan sosyal bir yapıdır. Bireyin toplumsallaşma sürecinde kendi hakkındaki duygu ve düşüncesi kadar çevresinde ki diğer insanların onun hakkındaki kanaatleri de önemli yer tutar (Kurt, 2014:134).

Sosyal kişiliğin oluşup gelişmesinde bir takım faktörler vardır. Bunlardan biri biyolojik kalıtım faktörüdür. Kişilerin zihinsel ve fiziki kapasiteleri anne ve babalarının kalıtsal özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Bu farklılık kişilerin toplumdaki davranış yollarını etkilemektedir. Diğer bir faktör coğrafyadır. Kişilerin sosyal karakteri yaşadıkları bölgenin ikliminin sonucudur ve ona göre şekillenir. Son olarak sosyal kişiliğe etki eden faktör kültürel çevredir. Kültürel arası ilişki kişilerin kişilik gelişimine katkı sağlamaktadır (Fichter, 2009:23,24).

1.4. Sosyalleşme

Sosyalleşme en genel ifadeyle, “bireyin toplumun aktif bir üyesi haline gelmesi sürecidir. Sosyalleşme bireyin başkalarıyla kurduğu ilişkiler sonucunda topluma ait değer yargılarını, normları, alışkanlıkları, tutum ve yaşam tarzlarını

benimsemesidir. Birey sosyalleştiği ölçüde toplumsal bir kişilik haline ulaşır” (Aytaç, 2002:165).

Sosyalleşme, toplumun yeni üyelerinin sosyal normlar ve değerler konusunda farkındalık geliştirmelerine ve bireylerin ayrı bir benlik duygusuna erişmelerine yardımcı olan sosyal bir süreci ifade etmektedir. Sosyalleşme, oldukça bilgisiz olan insan yavrusunun toplumun kültürü bakımından gerekli olan bilgi ve becerileri elde ederek, öz farkındalık sahibi ve bilgili bir kişiye dönüştüren sürece gönderme yapmaktadır. Aynı zamanda sosyalleşme zaman içinde toplumun devamlılığını korumak adına sosyal üretim için de kaçınılmaz bir olgudur (Giddens ve Sutton, 2018:254).

Sosyalleşme, öğrenme süreci olarak da ifade edilmektedir. Sosyalleşme sayesinde insan toplumun sahip olduğu tavır, hareket modellerini ve düşünme biçimlerini öğrenmektedir. Bunun sonucunda kişi toplumsal kültürle bütünleşir ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlamış olur. Kişinin toplum içinde diğerleri ile birlikte ortak bir yaşam sürdürebilmesi için toplumun örf, adet, gelenek ve göreneklerini bilip bunlara itaat etmesi, yeme-içme, eğlenme gibi bir takım temel pratikleri kabul etmiş olması ve kendisine verilecek olan rolleri gereğince yerine getirmesiyle mümkün olmaktadır (Dönmezer, 1994:122).

Sosyalleşme, bireylerin kendi toplumlarına ait norm, değer, tutum, örf ve adetlerini öğrendiği ve içselleştirdiği bir süreçtir. Bunun yanında sosyalleşme her bireyin belirgin ve farklı bir kişilik geliştirmesini sağlayan bir süreç olarak da tanımlanabilir. Toplumun bütün bireyleri kendi toplumuna ait özellikler hiçbir zaman aynı şekilde algılanmaz. Kültürel deneyimleri, aile deneyimi, farklı kişisel deneyimler, farklı gruplarda bulunma, farklı genetik donanımlara sahip olma bireylerde karmaşık bir şekilde etki etmektedir. Bu durum toplumda birbirinden çok farklı kişiliklerin oluşmasına sebep olmaktadır. Ayrıca bu farklılıkların toplumun kendi kültürü çerçevesinde gerçekleştiği unutulmamalıdır (Sezal, 2002:117).

Sosyalleşme bir bakıma, bireyin benlik bilinci kazandığı süreçtir. Mevcut olduğu sosyal çevrede her birey kendi özgül kültürünün yaşam biçimlerini benimser. Bu sosyalleşme süreci sadece yeni doğmuş olanlar için değil, topluma yeni girmiş

olan üyeler (göçmenler gibi) için de gereklidir. Birey grup değiştirdikçe daha küçük çaplı bir sosyalleşme sürecinden geçer ve o grupta varlığını sürdürmek için zorunlu olan kural, davranış ve değer yargılarını öğrenir. İşte bu yolla bireyin kimliği belirlenmiş olur (Ergil, 2012:49).

Sosyalleşme, birey ve toplum bakımından ele alındığında iki açıdan incelenebilir. Nesnel bakımdan sosyalleşme, toplumun birey üzerindeki etkisini ifade etmektedir. Böylece toplum, birey üzerinden kendi kültürünü bir kuşaktan öbürüne aktarır. Toplum, ortaklaşa olarak benimsediği beklenti, istek ve arzularını, değer sistemlerini, ideallerini, normlarını bireye aşılır ve bireye toplumsal rolünü öğretir. Öznel bakımdan sosyalleşme, bireyin içinde bulunduğu çevreye uyarlanması, ayak uydurması anlamındadır. Böylece birey, örgütlenmiş toplumsal yaşamın herkes tarafından kabul edilmiş ve onaylanmış hareket biçimlerine uyarlanır. Bu uyarlama için birey, toplumun davranış biçimlerini öğrenir. Ve topluma ait kültürel değerleri, normları benimseyip içselleştirir. Bu her iki toplumsallaşmada da birey, benlik ve kişilik kazanır (Tezcan, 2015:52,53).

Sosyalleşme süreci sonunda toplumsal ilişkiler kurulmuş olur. Böylece toplumsal etkileşim sürecine girilerek bireyler birbirleri ile iletişim haline geçerler.

1.4.1. Sosyalleşme Araçları

Sosyalleşme, özellikle yaşamın ilk yıllarında yoğun olan ve o yıllarda ortaya çıkan birincil sosyalleşme ile yaşam seyri boyunca devam eden, çocukluğun son yıllarında ve yetişkinlikte gerçekleşen ikincil sosyalleşme bakımından ele alınmaktadır. Bu toplumsallaşma süreçleri aile, okul, arkadaş grupları, kitle iletişim araçları ve sosyal faaliyetler gibi pek çok sosyalleşme aracı ile gerçekleşmektedir (Giddens ve Sutton, 2018:255).

Aile: Özellikle çocukluğun ilk yıllarında en önemli sosyalleşme aracıdır. Aile, yüz yüze etkileşimin olduğu yerdir. Çocuklar okul çağına gelinceye kadar bir takım davranış biçimleri, değerleri ve tutumları ailedeki bireylerden öğrenmektedir. Ailedeki ilk sosyalleşme etkisini yaşam boyu gösterir. Toplumsal cinsiyet rolleri ilk

olarak ailede öğrenilir. Toplumun belirli ortak normları her aile de görülse de ailedeki her çocuk aynı sosyalleşme deneyimden geçemeyebilir. Aile özellikle toplumsal değerlerin öğrenilmesinde sosyal bağlam sağlamaktadır (Sezal, 2002:121).

Okul: Ailede başlayan sosyalleşme okulda devam eder. Çocuk okulda dakik olmayı, kendini kontrol etmeyi ve rekabet etmeyi öğrenir(Bozkurt, :144). Okullar aynı zamanda ailelerce zorla benimsetilmeye çalışılan bazı tutucu ve geleneksel kültürün yerini alan, yeni bir kültürü yaymaya çalışır (Tezcan, 2015:61).

Arkadaş grubu: Arkadaş grubu, bireyin toplumsal ufkunun genişlemesine ve onun karmaşık bir kişilik kazanmasına katkıda bulunabilir. Arkadaş grubu içinde birey sevgi ve yakınlık arar, bunları elde etmek içinde kendisini grubun değerlerine uydurmaya çalışır. Birey arkadaş gruplarını, benzer ilgi, değer ve gelir gibi faktörlere göre seçer (Bozkurt, 2013:125).

Çoğu insanın hayatında arkadaş grupları içerisinde geçirdikleri dönemlerin özel bir yeri vardır. Ve bunlar kişinin yaşamı üzerinde derin izler bırakır. Arkadaş grubu diğer gruplardan ayrı olarak kişinin kendisini kendisi gibi olan insanların yanında daha farklı olarak kurmasına imkân tanır (Aytaç, 2002:175).

Kitle İletişim Araçları: Kitle iletişim toplumun sosyalleşmesinde önemli rol oynar. Kişilerin tutum ve düşüncelerini etkileyen ve kişiyi sosyalleştiren önemli olgulardır. İnsanların bilinçlenmesinde, eğiliminde geniş rol oynamaktadır. Günümüzde kitle iletişim araçlarının okulun ve ailenin üstüne çıkan bir öneme sahip olduğu görülmektedir (Tezcan, 61). Kitle iletişim araçları aile içinde, komşuluk ilişkilerinde, okulda bireyin üstlenmesi gereken bir dizi rol örnekleri sunmaktadır (Bozkurt, 2013:126).

Sosyal faaliyetler: Günlük normal etkinlikler dışında, bireylerin kültürel, sosyal, kişisel olarak yerine getirdiği bütün etkinlikleri kapsamaktadır. Sosyal faaliyetler; sportif etkinlikler, sinema, tiyatro, müzik, resim, sergi, dans, konser vb. etkinlikleri kapsamaktadır. Sosyal faaliyetlerin bireyin kişilik gelişimine, ruhsal ve bedensel yönden gelişip rahatlmasına, yeteneklerini geliştirmesine olanak tanımaktadır.

1.5. Din ve Sosyalleşme

Din; genel bir ifadeyle, Tanrı düşüncesine dayalı toplumsal bir kurum olarak tanımlanmaktadır.

Dini işlevsel ve özsel olmak üzere iki kategoride tanımlamak mümkün olabilir. İşlevsel tanımla, dinin fertlere ya da topluma sağladığı farz edilen yararları tasvir eder ve dinin ne yaptığı ya da ne işe yaradığı; özsel tanım ise, dinin içeriği ya da özüyle ilgili karakterleri içerir ve dinin ne olduğu üzerine yoğunlaşır (Kurt, 2014:37).

Sosyalleşme ise, bireyin içinde yaşamak durumunda olduğu toplumun, grubun ya da medeniyetin değerleri, inançları, tecrübeleri, bilgileri ve sembolleri gibi o topluma, gruba, medeniyete mahsus duyuş, düşünüş ve inanış biçimlerini alması sürecidir. Daha sonra bunları kendi içinde özdeşleştirerek kişiliğine mal etmesi ve topluma uyum sağlamasıdır (Akyüz, 2013:343).

1.5.1. Dini Sosyalleşme

Din; özü, işlevi, içsel ve dışsal boyutlarıyla etkili bir sosyal olgudur. Kişi ise çeşitli sosyalleşme şekilleriyle sürekli sosyal hayata dahil olan sosyal bir varlıktır. O halde kişi, toplumda dinin de yer aldığı bir sosyalleşme tecrübesine sahip olur. Bu hem geleneksel toplumlarda hem de modern toplumlarda görülmektedir. O halde dinin etkili olduğu bir toplumda dinden bağımsız bir sosyalleşmeden bahsedilemez (Okumuş, 2018:271).

Dini sosyalleşme, insan davranışının önemli bir yönüdür ve kaynağını sosyalleşme sürecinden alır. Dini sosyalleşme bireyin, sosyo-dini bir çerçevede içinde bulunduğu topluma ait değerleri, inançları, normları ve uygulamaları öğrenmesi ve özdeşleştirilmesi süreci olarak tanımlamak mümkündür (Arslan, 2006:62).

Dini sosyalleşme, kişinin toplumun dini kültür öğelerini, şekil ve modellerini, değerlerini alarak kendi kişiliğine mal etmesi ve böylece dini kişiliğinin oluşması

sürecidir. Dini kişiliğin oluşma sürecinde ise birçok unsur rol oynamaktadır. Bu süreçte dört temel unsur ortaya çıkmaktadır, bunlar; insanların doğuştan getirdiği fitrat özellikleri, toplum, kültür ve dindir (Arabacı, 2003:41).

1.5.1.1. Dini Sosyalleşmeyi Etkileyen Faktörler

Dini sosyalleşme faktörleri çeşitli sosyalleştirici araçlar ile gerçekleşir (Okumuş, 2018:281). Dini sosyalleşmenin oluşumunda etkili olan faktörleri netleştirmek adına sosyalleşme süreçlerindeki birincil grupları(aile ve arkadaş çevresi), ikincil grupları (okul, dini kurumlar, iş ortamı, dernekler)ve dış kültürel etkenleri saymak mümkündür (Arabacı, 2003:48).

Dini sosyalleşme sosyal faktörler aracılığıyla kişilerin dini anlayışlarına etki eden etkileşimli bir süreçtir. İnsanlar hayatları boyunca farklı sosyalleşme araçları ile etkileşim içinde olurlar. Etkileşim sonunda elde ettikleri deneyimler, dini inançları oluşturan anlayışları yönlendirir ve bu tercihler dini organizasyonlara olan bağlılığın özünü oluşturur. Eğer sosyalleşme kaynakları güvenilir bir bağlantı sağlıyorsa bu kaynaklar bireyleri etkiler. Ayrıca eğer kaynakların dini inanışları belirgin ise yaşantılar da dini anlayışları pekiştirir (Sherkat, 2013:280).

Dini sosyalleşme etkenlerini şu şekilde sıralamak mümkündür; aile, okul, arkadaş grubu, din, eğitim, ekonomi, hukuk, ahlak, siyaset, kitle iletişim araçları, dil, toplumsal çevreler, sosyal gruplar, kişisel tecrübeler, kutsal zaman ve mekânlar, sosyal faaliyetler gibi. Dini sosyalleşme araçlarından bazılarını şu şekilde açıklayabiliriz:

Aile, birey sosyal ilişkilerini ilk olarak aile içerisinde gerçekleştirir ve dini bilgi, tutum ve davranışları da aile ortamındaki etkileşim sonucu öğrenir. Ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiler, ortamlarda birlikte vakit geçirmeleri kısaca sosyal aktiviteler sırasında din ile ilgili birtakım bilgi ve öğretiler çocuğa aktarılır ve dini tecrübeler paylaşılır. Ebeveynlerin rol model olması da bireyin dini tutumuna etki etmektedir (Akyüz ve Çapcıoğlu, 2018:332)

Eğitim, eğitim yoluyla alınan dini bilgi ve öğretiler kişinin dini kimliğinin oluşup şekillenmesine etki etmektedir. Dini eğitim ve öğretim, formal ve informal olmak üzere iki yolla yapılır. Formal yolla olan, dini kültür unsurların aktarılması yoluyla gerçekleşen dini sosyalleşmedir. İnfomal yolla gerçekleşen ise, resmi kurumlar yoluyla yürütülen faaliyetlerdir (Akyüz ve Çapcıoğlu, 2018:333)

Toplumsal çevre, birey, gündelik yaşam içinde varlığını sürdürdüğü çeşitli ilişkiler ağı ile örüntülü sosyal bir çevresi bulunmaktadır. Bu sosyal çevre içerisinde etkileşime girdiği kişiler kendine rol model ya da ayna benlik olarak bazen bilinçli bazen bilinçsiz şekilde dini sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır (Akyüz ve Çapcıoğlu, 2018:334).

Kitle iletişim araçları, kitle iletişim araçları bireyin sosyalleşme sürecini ve dinsel yaşayış biçimlerini etkilemektedir. Televizyon, radyo, gazete gibi kitle iletişim araçlarında dini unsurları tanıtan birtakım yayın ve programlar bulunmaktadır. Bunlar bireyleri dini konular hakkında aydınlatıcı ve bilgilendirici bilgiler sunmaktadır. Dolayısıyla dini sosyalleşme sürecinde kitle iletişim araçları bir araç konumundadır (Akyüz ve Çapcıoğlu, 2018:335)

1.6. Gündelik Yaşam ve Sosyal Etkinlik

Gündelik yaşam toplumsal hayatın parçasıdır. Özel hayat ile çalışma hayatının dışında kalan toplumsal bir tecrübe olarak ifade edilmektedir. Toplumdaki bütün değerlerin, toplumun farklı tabakalarındaki kişiler tarafından paylaşılıp öğrenildiği bir sahadır. Aynı zamanda gündelik yaşam bilinci, bireylerin birbiri arasında yaşamını sürdürmesine olanak tanıyan bir anlamlar ağıdır. Bu ağların tamamı bireyin özel bir toplumsal yaşam dünyası inşa etmesine katkı sağlamaktadır (Subaşı, 2001:245).

Lefebvre tarafında ortaya konulan gündelik tanım ise şöyledir: “Ne bir düşünüş yönüdür, ne de bir engelleyici ya da durdurucudur; aynı anda hem bir alan hem de bir ara istasyondur, bir aşamadır ve bir atlama tahtasıdır, anlardan (gereksinimler, iş, zevk; ürünler ve yapıtlar; edilgenlik ve yaratıcılık; araçlar ve amaçlar, vs.) oluşan bir andır, olanaklı olanı (olanaklar bütünü) gerçekleştirmek için kendisinden yola çıkmanın kaçınılmaz olduğu diyalektik bir etkileşimdir” (Yücebaş, 2106:8).

Berger ve Luckmann'a göre kişi gündelik hayatını inşa ederken ondan etkilenmekte ve geleceğe dair deneyimler edinmektedir. Yani gündelik hayat ile birey arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Bu durumda toplum bireyden birey de toplumdaki etkilenmektedir. (Metin, 2011:77).

Bütün bu tanımlar ışığında bireylerin günlük hayatlarına devam ederken kalan zamanını sosyal aktivitelere ayırıp toplumsallaşma sürecine gideceğini ifade etmek mümkündür. Sosyal aktiviteler bireyin günlük yaşamın yoruculuğu ve durağanlığından uzaklaşıp geręekleřtirdięi çeşitli faaliyetler bütünüdür. Yapılan araştırmalar gündelik yaşam içindeki boş zaman alanlarında yapılan aktivitelerin kişilerde sıkıntı azaltıcı, dinlendirici, yatıştırıcı, eğlendirici, eğitici, sakinleştirici, mutluluk verici ve tedavi edici etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda kişiye sosyal statü sağladığı da belirlenmiştir (Sabbağ ve Aksoy, 2011:12).

Sosyal aktiviteler toplumun bütün kesimi için gereksinim duyulan faaliyetleridir. Örneğin alışan insanların boş zamanlarını iyi bir Şekilde değerlendirmek için yaptığı her bir sosyal faaliyet iş verimliliğini etkilemektedir. Bu sayede çalışma hayatı olumlu yönde etkilenmiş olur. İnsanların yoğun iş hayatı temposu sonucu kendilerine pek vakit ayıramamaktadırlar ve birçok sorumlulukla baş etme çabasındadırlar. Bunların üstesinden gelmek için kişinin kendine iyi geleceğini düşündüğü bir aktiviteye yönelmesi gerekir. Çünkü insan hangi yaşta olursa olsun boş zamanını değerlendirmeye gerek duyar (Sabbağ ve Aksoy, 2011:11).

Bu durum ğrenci gençliği içinde geçerlidir. Yoğun, yorucu, sıkıcı ve uzun ders çalışma dönemlerinden ve sınav stresinden sonra boş zamanını dinlenme ve eğlenme gayesiyle geçirmesi gerekmektedir. Boş zamanında katılacağı her bir sosyal etkinlik sağlıklı bir kişilik geliştirmesine, eğlenerek stres atmasına ve olumlu bir Şekilde sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır (Kır, 207:309).

1.6.1.Boş Zaman Kavramı

Zaman kavramı bireylerin sahip olduğu en değerli varlıklardan biridir. İnsan zel ve iş hayatında amaçlarına daha etkili ve verimli bir Şekilde ulaşabilmesi için

zamanı yönetimini doğru organize etmesi gerekmektedir. İnsanın kendine, sosyal yaşamına, çalışma hayatına, dinlenmesine, eğlenmesine biyolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarını karşılaması için ayırdığı zaman arasında dengeyi iyi kurabilmesi, zamanı iyi kullanabilmesi açısından önemlidir. Descartes'in ileri sürdüğü gibi, toplumun zenginlik ve gelişmişlik düzeyi zamanı planlı ve programlı kullanarak çalışmaktan ve boş zamanı doğru değerlendirip dinlenmekten kaynaklanmaktadır (Gürbüz ve Aydın, 2012:2).

Endüstri devrimi ile birlikte çalışma saatinin artması üretimde verimsizliğe sebep olmuştur. Verimsizliği ortadan kaldırmak için zamanla çalışma saatlerinin azaltılması yoluna gidilmiş fakat işçiler için çeşitli sosyal, sanatsal ve siyasi faaliyete imkân sağlayacak bir çalışma kültürü geliştirilmemiştir. Bu durum işçilerin çalışma temposu karşılığında can sıkıntısı yaşamasına sebep olmuştur. Bu can sıkıntısı negatif bir boş zaman tecrübesi olarak ortaya çıksa da daha sonraları pozitif bir tecrübeye dönüştürülmüştür. Sonuç olarak çalışanların sıkı çalışma temposuna ayak uydurması ve çalışma hayatı dışında çeşitli kültürel faaliyetlerle eğlenmesi boş zaman kavramının ortaya çıkarmasına sebep olmuştur (Bahadır, 2016:110).

Boş zaman; işten geriye kalan, kişinin kendi özgür iradesi ve istediği doğrultusunda kullanacağı, mecburiyetten ve bağlayıcılıktan tamamen uzak olan serbest olarak tasarrufta bulunacağı bir zaman dilimi olarak ifade edilebilir (Aytaç, 2002:232).

Boş zaman kavramını tanımlarken bütün araştırmacılar tarafından kabul gören ortak bir tanıma ve değerlendirmeye rastlamak pek mümkün değildir. Buna karşın boş zaman kavramı en genel ifadeyle, çalışma dışı zaman ya da işten artan kalan zaman şeklinde ifade edilebilmektedir. Bunun aksine bazı araştırmacılar boş zamanı sadece çalışma dışında kalan bir zaman dilimi olarak algılanmayacağını da ifade etmektedirler (Arslan, 2014:193).

Bazı araştırmalar boş zamanları kişileri ideoloji boyutunda etkilediği ve bir yönlendirmeye sebep olduğu alanlar olarak ifade etse de, toplum ve birey insanlık için çeşitli olanaklar sunabilecek büyük potansiyele sahiptir. Bu bakımdan boş zamanları olumlu ve olumsuz sonuçları olan, değerlendiriliş amaçlarına ve biçimine

göre farklılık gösteren bir olgu olarak ifade edebiliriz. Boş zamanlar kişisel ve toplumsal olarak yenilenme ve gelişme alanlarına zemin hazırlayabilecek önemli bir alan olarak değerlendirilebilir. Kişinin kendini tanıması, geliştirmesi, potansiyelinin farkına varması, ilgi ve yeteneklerini tespit edip ortaya çıkarması, yaratıcılığını geliştirmesi ve nihai olarak kendini gerçekleştirme seviyesine ulaşmasını sağlayan zaman dilimi boş zamanlardır. Boş zamanlar insanları dinlendirir, bedensel ve zihinsel yatışma sağlar. Çalışma hayatının ürünü olan gerginliği ve can sıkıntısını giderir. Kişiyi zamanı hoş bir şekilde değerlendirmesini sağlayarak eğlendirir. Bireyin kendi bilgi ve becerisini geliştirmesine olanak sağlar. Aynı zamanda kişinin kendini ifade etme yeteneğini geliştirir (Arslan, 2014:194-195).

1.6.2.Gün Kavramı

Ev hanımlarının boş zamanlarını değerlendirmek için ya da kadınların iş hayatının stres ve yoğunluğundan uzaklaşmak adına ayda bir kez kendilerinin belirlediği tarihte ve kendilerinin belirlediği evlerde veya yerlerde bir araya geldikleri kendilerine özgü kurallara bağlı olarak gerçekleşen bir nevi sosyal toplanmadır. Birey sosyal bir aktivite olan gün faaliyetlerine katılarak sosyal paylaşımda bulunup çevresi ile etkileşime girmektedirler. Bu durum sosyal kimliğinin gelişip değişmesine katkı sağlamaktadır. Günler günümüz Türkiye'sinde gelenekselleşmiş bir kültür ögesi oluşturmuştur. Ve geniş bir çevreyi içine alan biçimsel bir yapıdır. Aynı zamanda Türk kültürümüzdeki misafirperverliğin ve cömertliğin göstergesi olarak kabul edilmektedir. Ayrıca günlerin yurdun her yerinde benzerlik gösterdiğini de ifade etmek mümkündür. Gün faaliyeti modern şehir hayatındaki kişilerin ortaya çıkardığı bir etkinliktir. Çünkü çalışan kadının zamanın kısıtlı olmasından dolayı her zaman misafir ağırlama gibi bir durumu olmayabilir. Bu sebeple gün faaliyeti misafir kabul etmede biçimsel bir hal almıştır (Tezcan, 2000:202).

1.6.2.1.Gün Kavramının Önemi

Gün kavramı son dönemlerde özellikle modern şehir hayatının meydana getirdiği bireyler arası etkinliktir. Bir serbest zaman etkinliği olarak da değerlendirilebilir. Gün faaliyetlerinde ev hanımları ev işlerine ya da çalışan kadınlar

iş hayatın ara vererek bir araya gelirler. Toplanmalar genellikle belli bir sırada gider. Mekân olarak ise çoğu zaman sırası gelen kişinin evinde toplanılır. Bazen de dışarıda seçilen herhangi bir mekân toplanma yeri olabilir. Evdeki toplanmalarda hem sohbet edilmekte hem de pasta, börek, çörek, sarma gibi yemek türleri yenilmektedir. Gün ortamındaki sohbet konuları birçok alanda olmaktadır. Siyaset, ekonomi, alışveriş, eşler, çocuklar, ev işleri gibi. Siyasi konulardan bahsederken güncel haberlere ilişkin yorumlar ve değerlendirmeler yapılır. Ekonomik konularda genellikle alışveriş bağlamında bahsi geçen fiyatlar, zamlar, indirimler, market ve pazar mukayesesi, eski yeni fiyat kıyaslaması, internet alışverişi gibi birçok gündem başlığından bahsedilir. Günlük konulardan ise genelde televizyon programlarından bahsedilmektedir. Diziler, filimler, sabah programları, yarışma programları gibi birçok konu yer almaktadır. Kadınların en yoğun paylaşım yaptığı konular arasında ise ailevi konular olan eşler ve çocuklar konuları yer almaktadır. Günlerin yakın dönemde iki farklı şekilde organize edildiği görülmektedir. Bunlardan birisi, çoğunlukla yukarıda bahsedildiği gibi gündelik akış sohbetlerinin genel çerçevesi şeklindedir. Diğeri ise, özellikle dindar kadınların toplandığı günlerde ikincil tercih olarak dini sohbet ve Kur'an okumalarının tercih edilmesi olduğu görülmektedir (Sağır, 2013:480).

1.6.2.2.Gün Çeşitleri

Günler ortalama olarak birbirleriyle benzerlik göstermelerinin yanı sıra bazen yer, amaç ve katılanlar bakımından da farklılık arz etmektedir. Birkaç gün çeşitlerini şöyle sıralayabiliriz: akraba günleri, apartman günleri, çalışan kadın günleri, genç kız günleri, oyun günleri, emeklilik sonrası günler, kadınların kendi aralarında düzenledikleri günler, dini sohbet günleri gibi (Tezcan, 2000:203).

Akraba Günleri: Bu gün faaliyeti sadece akrabaların bir araya gelerek oluşturduğu bir etkinliktir. Birbirlerini gündelik hayatın yoğunluğu ve koşuşturması nedeniyle çok sık göremeyen akrabaların gün faaliyeti adı altında sosyalleştiği, muhabbet edip hasret giderdiği bir etkinliktir. Akrabalarla yapılan sohbetlerle eğlenceli vakit geçirilir ve değişik tarzda yemekler sunulup tarifler alınabilir.

Apartman Günleri: Apartmandaki kadınların bir araya gelerek sohbet amaçlı hoş bir vakit geçirmek adına oluşturduğu bir gündür. Bu güne sadece apartman sakinler katılmaktadır. Bu günde komşular bir araya gelerek kaynaşıp paylaşımında bulunur. Zaman zaman apartman ile ilgili konularda konuşulabilir.

Çalışan Kadın Günleri: Çalışan kadınların düzenlediği gün faaliyetidir. Genellikle çalıştıkları iş yerindeki kadınlardan oluşur. Gün faaliyeti çalıştıkları için daha çok hafta sonu düzenlenir.

Genç Kız Günleri: Bu gün faaliyeti sadece genç kızların düzenlediği etkinliği kapsamaktadır. Bu toplantıda yoğun bir hazırlık gerekmez. Kişi kendi yaşlarıyla eğlenme amacıyla bir araya gelir.

Oyun Günleri: Sosyoekonomik düzeyi yüksek kişiler tarafından oluşturulan bir faaliyettir. Burada daha çok oyuna önem verilir yeme-içme arka plandadır. Masa başında oturulup saatlerce çeşitli oyunlar oynanır.

Emeklilik Sonrası Günler: Çoğunlukla emekli olan bireylerin bir araya gelerek oluşturduğu, zamanı değerlendirmek ve can sıkıntısını gidermek için toplandıkları bir etkinliktir. Genelde aynı yaştaki ya da yaş farkı az olan kişiler arasında oluşturulmuştur. Bu faaliyet emeklilik sonrası sosyal çevreyle uyum sağlama sürecini ifade etmektedir.

Kadınların Kendi Aralarında Düzenledikleri Günler: Hem ev hanımlarının hem de çalışan kadınların kendi aralarında düzenledikleri gün faaliyetidir. Ev hanımları ev işlerinden art kalan zamanda dinlenmek için, çalışan kadınların ise iş hayatının yoruculuğundan sıyrılıp stres atmamak için bir araya gelirler.

Dini Sohbet Günleri: Dini sohbet günlerini de gün grupları arasında kabul etmek mümkündür. Bu gruplarda temel amaç dini sohbetler yapmak ve dini konularda bilgi alışverişi sağlamaktır. Hem dini konularda bilgi sahibi olunur hem de sosyal ilişkiler gelişir.

1.6.2.3.Gün Faaliyetinin İşlevleri

Serbest bir zaman etkinliği olan gün faaliyetine katılan kadınlar toplumsal ilişkiler kurarak sosyalleşir. Birbirini tanıyan kişiler bir araya gelerek toplumsal dayanışma sağlanmış olur. Bazen de ev sahibinin tanımadığı ama güne gelen kimseler ile tanışılarak dostluk çevresi genişletilmiş olur. Bazı yerlerde kadınların gün faaliyetlerinden başka bir araya gelecek herhangi bir sebebi olmadığını düşünürsek, gün faaliyetleri önem arz etmiş olur. Paralı günlerde toplanan paralar toplu olarak ele geçmektedir. Bu da kişinin ihtiyacını karşılar ve ekonomik yardımlaşma sağlanmış olur. Güne katılan kadınlar eğlenceli vakit geçirmiş olur. Özellikle akrabalar arasında yapılan günler akrabalık ilişkilerini güçlendirir, dayanışmayı sağlar. Ev hanımlarının çeşitli konularda özellikle ev kadınlığı konusunda bilgi ve beceriler kazanmasına vesile olur. Yemek, pasta tarifleri öğrenilir. Örgü ve nakış işlemleri paylaşılır. Gün faaliyeti ev kadınlarının yetenek ve becerilerini sergileme imkânı sağlar. Böylece faydalı olduklarını düşünüp özgüvenleri artar ve mutlu hissederler. Gün faaliyetlerinde birçok konudan konuşulduğu için kadınlar yakın ve uzak çevreden olup biten her konuda haberdar olurlar. Gün faaliyetlerinin en önemli işlevlerinden biride gelenek ve göreneklerin sürdürülmesidir. Yiyecekler, el sanatları ya da eğlenceye dair her şey gün faaliyetleri sayesinde sürdürülür. Görüldüğü gibi gün faaliyetleri yukarıda değindiğimiz gibi çeşitli olumlu nitelikte işlevlere sahiptir. Bu yönüyle gün faaliyeti kadınlar için önemli ve yapıcı bir serbest zaman değerlendirme şeklidir. Aynı zamanda geleneksel konukseverliğin devamını sağlar(Tezcan, 2000:208-209).

II. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Yöntem, gerçeğin bilgisine en kısa yoldan ve en etkin şekilde ulaşmak için belirlenen ve takip edilen yoldur. Takip edilen bu yolda kullanılan bütün teknikler, stratejiler, zihinsel ve işlemsel süreçler yöntemi oluşturmaktadır (Arslan ve Çağlayandereli, 2016:39).

Araştırmanın bu bölümünde, çalışma da izlenen yollar ve çalışma da geçirilen süreçler açıklanmıştır. Araştırmanın modeli ve çalışma alanı hakkında bilgiler verilmiştir. Çalışma alanından bilgiler elde edilmesi, edilen bilgilerin analiz edilmesi, araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğini sağlamak için kullanılan yöntem ve teknikler ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklem

“Araştırma sonuçlarının genellemek istendiği elemanlar bütündür. Bu bütün, ortak özellikleri olan canlı ya da cansız her türlü elemanı içerebilir.” İki tür evren vardır. Biri genel evren diğeri çalışma evrenidir. Genel evren soyuttur ve tanımlanması kolay ama ulaşılması olanaksız denecek kadar güçtür. Çalışma evreni ise, somut ve ulaşılabilen evrendir. Araştırmacı ya doğrudan gözlemler ya da ondan

seçilmiş bir örnek küme üzerinden yapılan gözlemlerden yararlanır. Böylece çalışma evreni hakkında görüş bildirebilir (Karasar, 1994:109,110).

Örnekleme ise, araştırma kapsamına giren belli bir evrenden, bir kitle yerine onun bütün özellikleri hakkında bilgi verecek temsili bir parçanın seçilip incelenmesine denir. Bu durum büyük kitleler yerine ondan seçilecek bir parçanın incelenmesi sebebiyle hem zamandan hem emekten hem de paradan tasarruf sağlar (Tütengil, 1978:69).

Bu çalışma da örneklem türlerinden olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme uygulanmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme adından da anlaşılacağı gibi araştırmacının kolaylıkla ulaşabileceği örneklem grubudur. Çalışmanın evrenini, Diyarbakır ilinin Kayapınar ilçesinde kadınların faaliyet gösterdiği gün grupları oluşturmaktadır. Örneklem ise, Kayapınar ilçesinin Peyas Mahallesi'nde ikamet eden kadınlardan gün faaliyetine katılanlar oluşturmaktadır. Peyas Mahallesi heterojen yapıya sahip bir mahalledir. Yani hem dar gelirli, eğitim seviyesi düşük hem de orta gelirli eğitim seviyesi yüksek kişilerden oluşmaktadır. Araştırmamız için bu mahalleden bir gün grubu seçilmiştir. Bu mahallenin içinden bir gün grubu seçilmesinin nedeni, gruba katılma kolaylığıdır. Araştırmacının bu mahallede ikamet ediyor olması, aşina olduğu bir yer olması nedeniyle seçilmiştir. İki ayrı gün grubu seçilip birbirleriyle mukayese edilmek istense de gözlemci olarak gün grubuna katılma zorluğu nedeniyle bu mümkün olamamıştır. Çünkü gün grubuna katılan kadınların bu konuda çekinceli davranışları olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla örneklem olarak tek bir gün grubu ile çalışılmıştır. Gün grubuna katılan 12 kadına yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak mülakat tekniği uygulanmıştır. Örneklem dahilinde olan bütün katılımcılarla tek tek görüşme yapılmıştır. Ayrıca her ay düzenli olarak gerçekleşen gün grubuna katılımlı gözlem yapılmıştır. Her ay 1 kez katılım gerçekleştirmek üzere toplamda 9 kere gün grubuna gidilerek gözlemde bulunulmuştur. Görüşülen kişi sayısı 12'dir.

2.2.Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel durum çalışması niteliğindedir. Veri toplama aracı geliştirme sürecinde ve veri analiz sürecinde nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır

Nitel araştırmalar gözlem, görüşme, doküman inceleme gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, olgu ve olayların kendi doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yarayan araştırma türüdür. Nicel araştırma ile mukayese edildiğinde nitel araştırmalar daha çok derinlemesine bilgi, anlayış ve kavrayış sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2006:39). Ayrıca, Patton'ın (1990) da belirttiği gibi nitel araştırmalar araştırmacıya küçük grupla çalışmasına rağmen ayrıntılı ve zengin bir bilgi sağlar. Fakat elde edilen veriler, genelleme yapmak için kullanılmaz, sadece var olan olguyu ortaya çıkarmak için kullanılır.

Nitel araştırma modeli (deseni), araştırmanın stratejisini belirleyen ve çeşitli aşamalarının bu yaklaşım çerçevesinde bir yol izlemesine rehberlik eden bir yaklaşım olarak tanımlanabilir. Nitel araştırma modelleri araştırma faaliyetlerinin birbiriyle tutarlı ve amaca uygun bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2013:69).

Bu çalışma nitel araştırma geleneği içinde yer alan “*durum incelemesi*” deseninde yürütülmüştür. Durum incelemesi, bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler, gruplar, eylemler vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine yoğunlaşır. Durum çalışmasında genellikle birden fazla veri toplama tekniği söz konusudur, bu yolla zengin ve birbirini doğrulayabilecek veri çeşitliliğine ulaşılmaya çalışılır. Ayrıca durum incelemesi, var olan uygulama örneklerini nasıl sorusu ile ortaya koymaya çalışır (Yıldırım ve Şimşek, 2013:83).

Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse durum çalışması; gerçek hayatın, güncel olay ya da ortamın içindeki bir durum ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış durumlar hakkında bilgi veren bir nitel araştırma yaklaşımıdır. Durum çalışması araştırması birden fazla bilgi kaynakları (gözlem, mülakat, doküman, raporlar gibi) aracılığıyla ayrıntılı ve derinlemesine bilgi toplar ve durum

temaları ortaya koyar. Çok mekânlı çalışma ya da tek mekânlı çalışma analiz unsuru olabilir (W.Creswell, 2013:97).

2.3.Çalışma Grubu (Katılımcılar) ve Özellikleri

Araştırmanın çalışma grubunu, Diyarbakır'ın Kayapınar İlçesinin Peyas Mahallesinde varlığını sürdüren kadınların oluşturduğu gün grubundaki katılımcılar oluşturmaktadır. Mevcut olan gün faaliyetlerinin tümüne ulaşmanın güçlüğü sebebiyle çalışma grubu sadece örneklem olarak seçilen yerde faaliyet gösteren tek bir gün grubu olarak seçilmiştir. Bu durum araştırma sürecine katkı sağlamıştır.

Aşağıdaki tabloda, araştırmanın çalışma grubu ve veri kaynağını oluşturan katılımcılara ait kişisel bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 2.3.1. Katılımcıların Kişisel Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişkenler	Çalışma Grubu	KATILIMCI 1	KATILIMCI 2	KATILIMCI 3	KATILIMCI 4	KATILIMCI 5	KATILIMCI 6	KATILIMCI 7	KATILIMCI 8	KATILIMCI 9	KATILIMCI 10	KATILIMCI 11	KATILIMCI 12
YAŞ		30	37	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36
EGİTİM DÜZEYİ		LİSANS	LİSE	LİSE	ÖN LİSANS	İLKOKUL	LİSE	LİSE	İLKOKUL	LİSE	İLKOKUL	İLKOKUL	ORTAOKUL
MEDENİ DURUM		EVLİ	EVLİ	EVLİ	EVLİ	EVLİ	EVLİ	EVLİ	EVLİ	EVLİ	EVLİ	EVLİ	EVLİ

Katılımcıların yaş aralığı ortalaması 38 olarak bulunmuştur. Katılımcılardan yaşı en küçük olan 30 en büyük olan 46 yaşındadır. Bayanların hepsi evlidir. Araştırmaya katılan bayanlardan 1'i lisans, 1'i ön lisans, 6'si lise, 2'si ortaokul ve 2'si ilkokul mezunudur.

Gruptaki katılımcıların kişisel özelliklerine bakıldığı zaman tamamının evli bayanlardan oluştuğu görülmektedir. Bu kendiliğinden oluşan bir durumdur. Yani bu gün grubu sadece evli bayanların oluşturduğu bir grup değildir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Durum çalışmalarında, mümkün olduğu ölçüde birden fazla veri toplama tekniği kullanmak önerilen bir durumdur. Bu nedenle bu çalışmada da nitel veri toplama tekniklerinden gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Aşağıda veri toplama süreçlerinde kullanılan görüşme ve gözlem formlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

2.4.1.Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Görüşme (mülakat) sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniğidir. Bu teknikte amaç, bir kişi, grup ya da toplumun araştırılan alandaki görüş ve düşüncelerini alarak veri elde etmektir. Sözlü iletişimin araştırmacıya sağladığı kolaylık, detayları hissetme ve anlama imkânı sunmasıdır (Akdoğan, 2019:69).

Çok çeşitli görüşme türleri vardır. Yapılan sınıflandırma görüşme üzerindeki kontrol düzeyine göre kabul görmüştür. Bu doğrultuda yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmamış görüşme ve yarı yapılandırılmış görüşme olmak üzere üç çeşidi vardır (Gürbüz, 2018:430).

Yarı yapılandırılmış görüşme; bu tür görüşmenin özelliği, görüşmecinin hem önceden hazırladığı sorulara sadık kalabilmesi hem de hazırlamış olduğu sorulara ek olarak başka sorularda sorma kolaylığı sunmasıdır. Böylelikle görüşmeci daha ayrıntılı bilgi almış olur. Hazırlanmış olan sorularda öncelik sırası zorunlu değildir. Aynı zamanda görüşmeci, görüşme esnasında soruların sırasında ve cümlelerin yapısında değişiklik yapabilir. Sohbet tarzı bir yöntem benimseyerek bazı soruların ayrıntısına girebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013:150).

Tüm bu bilgiler ışığında gün faaliyetlerine katılan kadınların, bu faaliyette oluşan dinsel görünümle ilgili düşüncelerini ayrıntılı bir şekilde öğrenebilmek için araştırma da nitel yöntemlerden yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Bu sebeple belirlediğimiz gün grubundaki kadınlarla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Görüşme formu toplamda 27 sorudan oluşmaktadır. İlk olarak kişinin demografik özellikleri ile ilgili sorulara yer verilmiştir. Devamında kişinin günlük yaşantıdaki dini ibadetler ile ilgili sorular sorulmuştur. Daha sonra gün gruplarına ne zaman katıldıkları, beklentileri, memnun eden ve etmeyen yönlerinin sorulduğu gün faaliyetleri ile ilgili bilgiler formu yer almaktadır. Son olarak ise, gün grubundaki dinsel görünümle alakalı sorular sorulmuştur. Sorular açık uçlu olarak sunulmuştur. Görüşme esnasında zamandan tasarruf etmek ve görüşmenin güvenilirliğini sağlamak için ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Daha sonra ses kayıtlarının çözümü yapılmış ve bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Elde edilen veriler soru başlıklarına göre gruplandırılmış ve nitel içerik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir.

2.4.2. Katılımlı Gözlem Tekniği

Araştırmamızda katılımlı gözlem tekniği doğrultusunda inceleme konusu olan gün faaliyetlerine katılarak gözlemlerde bulunulmuştur. *Gözlem*, belli bir ortamda ya da kurumda oluşan davranışları, ayrıntılı olarak incelemek amacıyla kullanılan bir tekniktir. Olaylar arasında ki nitel ve nicel olası bağlantıların bulunmasına olanak sağlar. *Katılımlı gözlem ise*, gözlemcinin bizzat olayın içerisinde olayı yaşayan bir kişi gibi davranarak, içeriden bakarak anlamaya tespit etmeye çalıştığı bir gözlem türüdür. Gözlemci onlar gibi olmakta, onlardan birisiymiş gibi tutum ve davranışta bulunur (Akdoğan, 2019:63).

Doğrudan gözlem olarak da bilinen bu gözlem türünün bazı avantajları bulunmaktadır. Araştırmacının, katılımcıların mülakatta konuşmak istemeyecekleri şeyleri öğrenme fırsatı olur. Katılımlı gözlemci daha önce hiç kimsenin dikkat edemediği şeyleri ortaya çıkarabilir. Araştırmacı kişilerin etkileşim kurduğu durumu daha iyi fark edip anlayabilir. Katılımcılarla gerçekleşen durum hakkında hem konuşur hem gözlem yaparak mevcut ortamın içine bütünüyle girer. Son olarak tür gözlemin yararlı yanı, gözlenen kişilerin araştırma yapıldığını bilmemeleri nedeniyle

herhangi bir duygusal yönlendirme olmadan olayların kendi akışı içinde cereyan etme şansına sahip olunmasıdır (Patton, 2014:262,263).

2.5.Verilerin Toplanması

Araştırmaya ilişkin veri toplama süreci, araştırmacı tarafından belirlenen, toplamda 12 katılımcı sayısı olan, Diyarbakır'ın Kayapınar ilçesinin Peyas Mahallesi'nde ikamet eden kadınların faaliyet gösterdiği gün gruplarından bir tanesi ile gerçekleşmiştir.

Veri toplama sürecinin ilk basamağında, katılımlı gözlem tekniği doğrultusunda inceleme konusu olan gün grubuna gözlemlerde bulunulmuştur. Ayda bir kez gerçekleşmek üzere gün grubuna toplam da dokuz kez katılımda bulunulmuştur. Katılımlı gözlem tekniği dâhilinde katılımcıların doğal hallerinin araştırmaya yansımaları sağlanmaya çalışılmıştır. Veri toplama sürecinde yapılan gözlemler gruptan ayrıldıktan sonra yazıya dökülüp doküman haline getirilmiştir.

Veri toplama sürecinin ikinci basamağına, çalışma grubunda yer alan 12 kişi ile görüşmeler yapılarak başlanmıştır. (12 kişi içine araştırmacı dahil değildir.) Yapılan görüşmeler Şubat-2019 tarihini kapsamaktadır. Görüşme formundaki sorular uzman görüşü alınmak üzere, bu konuda uzman kişilere sunulmuştur. Uzman görüşlerinin alınmasının ardından gerekli düzeltmeler yapılarak forma son şekli verilmiştir. Görüşmeler, gözlem uygulamalarına ilişkin veri toplama süreci tamamlandıktan sonra katılımcılardan randevu alınarak gerçekleştirilmiştir. Görüşme ortamı, katılımcıların kendilerini rahat hissetmeleri için kendi tercihlerine bırakılmıştır. Katılımcılarla görüşme yapılmadan önce araştırmanın konusu ve amacının yer aldığı görüşme formu hazırlanıp katılımcılara verilmiştir. Hem araştırma hakkında bilgi verilmiş hem de görüşme yapmak için kendilerinden izin istenmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme soruları katılımcılara tek tek sorulmuş ve bu esnada ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Daha sonra bu veriler yazıya geçirilmiştir. Ortalama 30 dakika süren görüşme süresi boyunca katılımcıların en samimi yanıtları vermeleri için uygun atmosferin oluşturulmasına özen gösterilmiştir.

Görüşme esnasında ses kayıt cihazının kullanılması ve yapılan gözlemlerin yazıya geçirilmesinin sebebi araştırmanın analiz sürecinde oluşabilecek veri kaybının en aza indirgenmesi gayesidir.

2.6.Verilerin Analizi

Araştırmada görüşme ve gün faaliyetlerindeki gözlemlerden elde edilen verilerin çözümünde nitel veri analiz yöntemlerinden **içerik analizi** kullanılmıştır. *İçerik analizi*, toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır.

Bir diğer ifadeyle; içerik analizi, her çeşit sözlü ve yazılı materyallerin sistematik bir şekilde analiz edilip araştırma problemini aydınlatacak şekilde özetlenmesi ve sınıflandırılması işlemidir. İçerik analizinde veriler içerisindeki belirli değişkenlerin ya da kavramların anlamlandırılması amacıyla kategorilere ayrılır. Kısacası içerik analizi, söylenenlerin kategorileştirilmesi ve ne sıklıkla olduklarının belirlenmesi olarak tanımlanabilir. İçerik analizi sosyal unsurları tanımlama ve tasvir etmenin ötesinde sosyal konularda çıkarımlarda bulunmaktır ve bu analizde amaç, toplanan verileri açıklayacak kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Böke, 2011:333).

İçerik analizinin aşamalar halinde gerçekleşen uygulama aşamasına bakıldığı zaman verilerin kavramsallaştırıldığı, organize edildiği ve verileri açıklayan temaların tespit edildiği görülür. Daha sonra bu veriler sistematik bir şekilde kodlanarak nicelleştirilir ve sayısal ifade haline dönüştürülür (Böke, 2011:339).

İçerik analizi öncesinde araştırmacının gözlem uygulamalarında aldığı notlar ayrıntılı bir şekilde incelenerek bilgisayar ortamında yazıya aktarılmış ve analize uygun veri metinleri haline getirilmiştir. Görüşmelerde ise, ses kayıtlarındaki nitel veriler yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular dikkate alınarak yine bilgisayar ortamında yazıya aktarılmış ve analize uygun veri metinleri haline getirilmiştir.

III. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda gün grubunda dinsel görünümlere ilişkin durumlar incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda veri toplama tekniklerinden gözlem ve görüşme verilerinin analiz edilmesiyle elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.1.Gün Grubu Gözlemlerinden Elde Edilen Bulgular

Bu başlık altında gün faaliyetine yapılan gözlemlerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Gözlemlenen gün grubu seçilirken özellikle güne kolaylıkla katılabilme kaygısı güdülmüştür. Araştırmanın konusu olan gün grubunda dinsel görünümlere ait verilerin analizinden önce gün grubunda genel olarak konuşulan sohbet konularına ait veriler analiz edilmiştir.

3.1.1.Gün Grubunda Konuşulan Sohbet Konuları

Aşağıda gün grubunda konuşulan sohbet konularının dağılımına ait veriler tablo şeklinde görselleştirilmiştir. Bu tablo oluşturulurken esas alınan ölçüt, gözlemler sırasında kavramların sohbette tekrar edilme sıklığıdır. Tablodaki kavramların sohbet esnasında ne şekilde kullanıldığı gözlemlerden yola çıkarak ifade edilmiş ve gündeki katılımcıların konuşmalarından alıntılar yapılarak örneklendirmeye çalışılmıştır.

Tablo 3.1.1.1. Gün Grubunda Konuşulan Sohbet Konuları Dağılımı

	SOHBET KONULARI	SAYI	YÜZDE
1	Dini konular	30	20,5%
2	Yemek/pasta tarifleri	15	10,3%
3	Komşuluk ilişkileri	12	8,2%
4	Güne katılma sebepleri	11	7,5%
5	Ev işleri	10	6,8%
6	Psikoloji	9	6,2%
7	Çocuklar	8	5,5%
8	Eş	8	5,5%
9	Eğitim	8	5,5%
10	Akraba ilişkileri	7	4,8%
11	Ekonomi	6	4,1%
12	Etik İlkeleri	6	4,1%
13	Siyaset	5	3,4%
14	Sağlık	5	3,4%
15	Alışveriş	3	2,1%
16	El sanatları	2	1,4%
17	Evlilik	1	0,7%

3.1.1.1. Dini Konular

Tablo 4.1.1.1’de gün grubunda yapılan sohbet konularının ve paylaşımlarının dağılımına bakıldığı zaman %20,5 ile dini konuların en çok konuşulan konular arasında ön plana çıktığı görülmektedir. Bu oranın diğerlerine göre fazla olmasının sebebi, kadınların gün için bir araya geldikleri her toplantı da en az bir defa olmak üzere dini bir konudan söz açtığı ve o konunun başka bir dini konunun konuşulmasına ortam hazırlaması olarak gözlemlenmiştir.

“...geçen sene kuran kursuna gidiyordum. Bu sene gidemiyorum, gidemediğim için de çok fazla okumaya fırsat bulamıyorum. Bu konuda kendimi çok eksik hissediyorum. Geçen gün kuran kursuna gittim hatim yapılacaktı. Birkaç sure ben okudum sonra hoca hatim duası yaptı. Eve huzurlu bir şekilde gittim ve oturup düşündüm kuran kursuna ya da herhangi bir yere gitmesem kuran okuyamıyormuşum ve kendimde çok eksiklik hissetim her gün kuran okuyunca insanın içinin rahatladığını sorunlardan bir nebze de olsa uzaklaştığını ve dünyanın ne kadar boş olduğunu anladım...” (K5)

“...kuran her yönden faydalı. Eşimle aramızda bir sorun vardı. Hocam daha önce inşirah süresini oku rahatlarsın demişti ben de okudum gerçekten çok iyi geldi. Zamanla eşimle aram düzeldi ve rahatladım...” (K9)

3.1.1.2. Yemek ve Pasta Tarifleri

Yemek ve pasta tariflerinin %10,5 ile en çok konuşulan konular arasında ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Gün de ki kadınların hepsinin ev hanımı olmaları bu konunun konuşma sıklığını arttırdığını söyleyebiliriz. Özellikle ikram olarak yapılan yiyecek türü şeylerin çeşitliliği ve çokluğu göz önünde bulundurulduğunda bu durumun, konunun konuşulmasına ortam hazırladığını düşünebiliriz.

“...tel kadayıflı kek çok güzel olmuş ellerine sağlık. Tarifini verebilir misin çok beğendim mutlaka ben de yapacağım...” (K3)

“...bugün yemeğim yok ne yapacağımı bazen şaşırıyorum. Bildiğiniz kolay bir yemek tarifi var mı?” (K2)

“...biz ailece tatlıya çok düşkünüz. Mutlaka her akşam tatlı türü bir şey yeriz. O yüzden bildiğiniz farklı tatlı tarifi varsa alabilirim...” (12)

“...mercimek köftesini çok beğendim. Akşama yemeğim yoktu zaten. Eve gidince benden bunu yapayı düşünüyorum...” (K10)

Yemek ve pasta türü şeyler yapmak ev hanımlarının vazgeçilmez görevleri arasında sayılır. Bu ortamda bunun konuşma sıklığını sosyalizasyon süreciyle insanların herhangi bir konuda çeşitli bilgi ve teknikleri öğrenme imkanı bulması şeklinde açıklayabiliriz. Gün ortamındaki sosyalizasyon ev hanımların gündelik yaşamdaki beslenme kültürü ile alakalı bilgi edinme hususuna da yansıdığı görülmektedir.

3.1.1.3. Komşuluk İlişkileri

Üçüncü sırada %8,2’lik bir oran ile komşuluk ilişkileri gelmektedir. Tabloda göze çarpan bu başlıkta ise daha çok *komşuluk ilişkilerinin zayıflaması, komşuluk haklarına riayet edilmemesi* gibi başlıkların konuşulduğu dikkat çekmektedir.

“... beyazları sermek için balkona gittim. Beyazları serdim tam içeriye geçecektim ki üst komşum balkonun demirlerini yıkamak için su döktü. Bütün kirli su aşağıya doğru çamaşırlarımın üzerine geldi. Çok sinirlendim yukarı kata çıktım kadına niye böyle yaptığını sordum makul bir cevap alırdım sandım tam tersi o kızıp üstüme yürüdü ve bana beddua etti. Hamileyim diye inşallah çocuğunu doğuramayasın dedi. Çok üzüldüm komşuluk hakkı diye bir şey kalmadığını anladım. Beddua etmeye hakkı yoktu...” (K7)

“...elimden ameliyat olmuştum. Elimi kullanmıyordum. Birkaç gün yardıma ihtiyacım oldu. O kadar samimi olduğum komşularım olmasına ve ameliyat olduğumu bilmelerine rağmen hiçbiri ne geçmiş olsuna geldi ne de bir şeye ihtiyacın

var mı diye soran oldu. Benim de komşularım var sanıyordum dar günde komşum yokmuş...” (K11)

Gün ortamında komşuluk ile alakalı yapılan sohbetlerde çoğunluk olarak komşuluk ilişkilerinin zayıflaması ve kimsenin birbirinin hukukuna saygı göstermediği şeklinde şikâyetlerin dile getirildiği gözlemlenmiştir. Genel olarak bakıldığı zaman birlikte yaşamın sorun üreten alanlardan birinin de komşuluk ilişkileri olduğu görülmektedir. Toplum içinde varlığını sürdüren her aile komşularıyla bir şekilde ilişki içine girmektedir. Bu durum toplumun uyumu açısından komşuların birbirleriyle olan ilişkisi oldukça önemlidir. Bu ilişkide yaşanacak sıkıntılar aileleri etkilediği gibi yakın çevreyi de etkilemektedir. Bu sebepten İslam dini de bu konuda komşuların birbirinin hakkını gözetmesi ve kimseye haksızlıkta bulunulmamasını önemle tavsiye etmiştir. Fakat modernleşme ve şehirleşme insanların sınırlarını aşan bir ilişkiler ağına mahkûm etse de yaşam tarzlarının, gelenek, inanç ve kutsal değerlerin farklı oluşu kişilerin bu konu ile alakalı hassasiyet göstermekte zayıf kaldığını söylemek mümkündür (Arpa, 2017:52).

3.1.1.4. Gün Grubuna Katılma Sebepleri

Bu başlığın, sohbet konusu olarak konuşma sıklığı %7,5 ile karşımıza çıkmaktadır. Bu ortamda kendilerini rahat hissettikleri, deşarj oldukları, hayatın stres ve kaygısından az da olsa uzaklaştıkları, birbirleriyle vakit geçirerek hasret giderdikleri ve maddi bir fayda elde ettikleri gibi söylemlerle gün grubuna olan memnuniyetlerini dile getirdikleri gözlemlenmiştir. Bu memnuniyetlerini her bir araya geldiklerinde bir veya daha fazla ifade ettikleri dikkat çeken bir diğer husustur.

“... aa sizi ne çok özledim, iyi ki bu gün grubu var. Her ay bugünü iple çekiyorum...” (K4)

“... iyi ki hepimiz birbirimizin kafa dengemiz. Böyle olunca kendimi burada daha rahat hissediyorum...” (K8)

“...içim çok sıkılmıştı. Namaz kıldım biraz rahatladım, siz gelince biraz daha rahatladım neşem yerine geldi. Bir araya gelince deşarj oluyorum. İyi ki varsınız...”
(K5)

Bireylerin boş zamanları değerlendirmek için toplumsal ilişki kurarak katıldıkları gün faaliyetleri sayesinde sosyal ve kültürel çevre edinirler. Böylece birbirleriyle kaynaşır mutlu oldukları görülür. Bireye sosyal yarar sağlayan bu faaliyetlere katılması sosyal kişiliğın gelişimine katkı sağlar ve sosyal çevre edinerek toplumsallaşır. Aynı zaman beraber hoş bir vakit geçirerek gündelik hayatın stres ve yoruculuğundan uzak kalmış olurlar.

3.1.1.5. Ev İşleri

Gündelik işler olarak da bilinen ev işlerinin %6,8 ile sık konuşulan konular arasında yer aldığı görülmektedir. *Ev işlerinin yoğunluğu, yoruculuğu, ibadetlerin daha sıklıkla yapılmasına olan engelleri* gibi konulardan yakındıkları gözlemlenmiştir. Bu bağlamda gruptaki katılımcıların ev hanımı olması bu konunun konuşulma sıklığını arttığı dikkat çekmiştir.

“...evde o kadar çok eşya var ki onları temizlemekten anca gelebildim. Keşke bu eşyalar olmasaydı sade bir eve özendim. Eski zamandaki gibi müstakil az eşyalı evde oturmak isterdim...” (K1)

“...bugün hiç temizlik yapmadım, kendime tatil ilan ettim her gün sil süpür sil süpür aynı işleri yapmaktan sıkıldım yoruldum. Canım bugün iş yapmak istemedi...”
(K6)

“bu ev işleri yüzünden ibadetlerimize de doğru dürüst vakti ayıramıyoruz. Bazen namazlarımın geciktiği oluyor. Hatta kuran okuyamadığım gün oluyor. Hâlbuki bu işlerin bize hiçbir faydası yok...”(K7)

Ev işleri kadınların görevi olarak tanımlanır ve bununla birlikte bir iş olarak da algılanmaz. Çünkü ev işleri kadına bir gelir getirmedığı gibi sosyal statüde kazandırmaz. Ev işleri bu açıdan bakıldığında katma değer yaratmadığı için üretken bir emek olarak da değerlendirilmemektedir. Dolayısıyla ev içinde harcanan emek bir

iş olarak değer görmemektedir. Kadınların ev işleri için harcadıkları emek ve enerji, bu işlerin sürekli kendisini yenilediği düşünüldüğünde oldukça yüksektir. Ev işlerinin değersizliği düşünüldüğünde kadınların kendini algılama biçimin de etkilediği görülmektedir(Karakaya, 2018:88). Hal böyleyken ev işlerinin yoruculuğu ve büyük emek istemesi kadınların bu durumdan şikâyetçi olmalarına sebep olduğunu söyleyebiliriz. Aynı zamanda ev işleri için harcanan vaktin çokluğu ve onun dışındaki herhangi bir işe -gündelik ibadetler gibi- vakit ayıramamanın dezavantajı kadınlar için bir sorun haline geldiği görülmektedir.

3.1.1.6.Psikoloji

%6,2'lik bir oran ile psikoloji başlığı altıncı sırada yer almaktadır. Kadınlar arasında, bir araya geldiklerinde kendi ruhsal durumlarından bahsedenlerin olduğu dikkat çekmiş ve kendilerini ruhen şu veya bu sebepten dolayı rahat hissetmediklerini, huzursuz hissettiklerini ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Bu bağlamda güne gelmek onları psikolojik açıdan rahatlattığı ve dini yönden bir etkileşimin olmasıyla da daha fazla huzura kavuştukları özetlenebilir. Ruhsal durumlarının olumsuzluğu ile ilgili başlayan sohbetler “*namaz kıldım/kuran okudum rahatladım ya da bir araya gelince biraz daha iyi hissediyorum*” söylemleriyle sonlandığı görülebilmektedir.

“...üç çocuğumu art arda doğurduğum için panik atak var bende, hem panik atak olduğumdan hem de çocuklarımın yaramaz olmalarından dolayı eskiden gittiğim bir gün grubunda bu problem oldu çocuklarımı kabul etmediler. Bir tek siz kabul edip beni ortamınıza aldınız. Çocuklarımın yaptığı yaramazlıkları göz ardı edip sizinle hoş vakit geçiriyorum yanınızda huzurlu hissediyorum...” (K3)

“...kayınbabam yanımda kalıyor. Her işeme karışıp duruyor maalesef. Ben de saygısızlık olmasın diye ona cevap vermiyorum ama ruhen çok sıkılmış ve çökmüş gibi hissediyorum kendimi. Yanınıza gelince bir kaç saatte olsa uzak kalıp rahatlıyorum...” (K8)

“...bu aralar kendimi depresyona girmiş gibi hissediyorum. Öyle olunca ya kuran kursuna gidiyorum ya da evde kuran okuyup namaz kılıyorum ve rahatlıyorum...” (K7)

Günümüzde insanlar psikolojik açıdan geçmişe oranla daha sorunlu hale gelmiştir. Gün ortamındaki kadınların zaman zaman bu ruhsal sorunlarından bahsettiği gözlemlenmiştir. Onlar bu durumdan yani ruhsal sorunlarından bir kaçış olarak sosyalleşme adına vakit geçirdikleri gün ortamlarının ve özellikle dinin etkisini dile getirdikleri gözlemlenmiştir.

Bilim ve teknolojinin ilerlemesiyle beraber getirdiği dezavantajların kişileri ruhsal yönde etkilediğini söylemek mümkündür. Bunun dışında yaşamın olumsuz şartları da kişiyi ruhsal olarak çöküntüye uğratabilir. Kişiler de bu durumdan kurtulma yolu olarak dine yönelmeyi ondan medet ummayı tercih etmeye başlar. Örneğin insan iç huzurunu bozan ve kendisini rahatsız eden birtakım duygu ve düşüncelerini yüce yaratıcıya aktararak problemlerinin vermiş olduğu rahatsızlıktan kurtulma şansı yakalar (Köylü, 2007:84). Dine yönelmenin yanında gün faaliyeti gibi sosyalleşme araçları da kişinin ruhsal yönden bir rahatlamaya kavuşmasını sağlar. Gün ortamında kadınların sorunlarını paylaşarak anlatarak rahatlaması, hoş sohbetlerle ruhi bunalımdan uzaklaşması, yaşam içinde sosyal bir yer edindiğini hissetmesi psikolojik olarak mutlu etmektedir.

3.1.1.7. Çocuklar

Çocuklar başlığı %5,5’lik bir oranla karşımıza çıkmaktadır. Güne gelen kadınların hepsi evli ve çocuk sahibi kişilerden oluşmaktadır. Çocukları ile ilgili konuşulan konularda genellikle çocuklarından memnun olmadıkları yönlerinden bahsettikleri gözlemlenmiştir. Teknolojiye olan bağımlılıkları, birçok konuda söz dinlememeleri ve zamane çocuklarının davranış yönünden bozulmaya giden potansiyelde olduklarını ifade eden söylemlerin olduğu dikkat çekmiştir.

“...benim üç tane kızım var, üç kızım bana hiçbir şekilde yardımcı olmuyorlar ya telefon ya da bilgisayar ile vakit geçiriyorlar. Ne yataklarını düzeltiyorlar ne

başka bir iş, defalarca uyardıktan sonra kalkıp iş yapıyorlar. Yemek hazırlamaya yardımcı olmuyorlar...” (K1)

“...üç oğlum var hiç kız çocuğum yok, genellikle hafta sonu iş yaparım ve üçü de bana yardım ediyor. Ben süpürüyorum büyük oğlum yerleri siliyor ortanca oğlumda toz alıyor. Çocuklarımdan çok memnunum, kız çocuklarını arattırmıyorlar...” (K2)

“...kızımı almaya okula gittim geçen gün. Kızımı beklerken o esnada kilolu altıncı sınıfa giden bir kız öğrenci okul kapısında bekliyordu. Zil çaldı öğrenciler dağıldı erkek öğrencilerden biri kapıdan çıkarken bu kız çocuğunun omzuna çarptı yanlışlıkla. Sonra kız çocuğu erkek çocuğuna tehditler savurdu küfürler etti çıkışta gel sen göreceksin gibi şeyler söyledi erkek çocukta korktu arkama saklandı abla beni eve götür dedi bende evimiz yakındı onunla geldim. Kız çocukları çok değişmiş erkekler gibi davranıyor. Kesin aileden görmüştür bu kavgacı tavırları, çocukların davranışların gittikçe kötüye gidiyor...” (K6)

“benim kızım o kadar tembel o kadar uyuşuk ki hiçbir iş yapmadığı için el kasları gelişmemiş bir bardağı bile kaldıramıyor elleri titriyor...” (K4)

Yukarıdaki kadınların sohbet esnasındaki konuşma alıntılarında da görüldüğü gibi genelde çocukları ile alakalı açılan sohbetlerde çocuklarından duydukları şikâyetleri dile getirdikleri gözlemlenmiştir. Gelişen teknoloji ile çocukların kendi kurdukları dünya içinde yaşayıp yalnızlaştığı yalnız kalmak istediği görülmektedir. Teknolojinin hızla gelişmesiyle çocuklar daha çok bilgisayara ve telefona yöneliyor böylece okuduğunu anlamayan, başka herhangi bir işe yoğunlaşamayan, hesap yapamayan, nasıl davranması gerektiğini bilmeyen yeni nesiller meydana geliyor.

Daha detaylı ifade etmek gerekirse, dijital teknoloji alanlarının çocukların gündelik yaşamına girdiği ve bilişsel, duyuşsal, duygusal ve sosyal gelişimlerini etkilediği düşüncesi her geçen gün daha çok yaygınlaşmaktadır. Dijital teknoloji kullanımının dezavantajlarını şu şekilde ifade edebiliriz: çocukların fazla enerji harcamadan bireysel zaman geçirmelerine neden olması, çocukları pasif alıcılar haline getirmesi, çocuğun çevresi ile temassızlığına yol açması ve son olarak

ebeveynler ile çocuklar arasında disiplinle ilgili sorunlara yol açabilmesidir (Mustafaoğlu, Zirek, Yasacı ve Özdiçler, 2018:228).

3.1.1.8. Eşler

Eşler konu başlığı %5,5'lik bir oranla çok sık konuşulmasa da ara ara konuşulduğu gözlemlenmiştir. Eşlerinden şikâyetçi oldukları konuları ya da aralarında yaşanan problemleri rahatlamak adına paylaştıkları dikkat çekmiştir.

“...benim eşim çok kıskanç o kadar çok kıskanç ki onun ailesine gittiğimiz zaman bile daha çok örtünerek giderdim beni fazla konuşturmazdı. Ortamlara girmeme izin vermezdi hala kıskanç ama eskisi gibi değil...” (K9)

“...eşim bana araba kullanmayı öğretiyordu araba sürerken her bir hatamda kafama vuruyordu ben de neden kafama vuruyorsun dediğimde bunca yıldır sen bana çektirdin şimdi benim sıram bunun tadını çıkarmalıyım dedi...” (K6)

Kadın ve erkek fitratları birbirinden farklıdır. Bu durum her iki cinsi birbirine çekse de bazen bazı konularda ayrıldıkları kaçınılmazdır. Eşlerin birbirinde şikâyetçi olması yıllardır süregelen bir alışkanlık olarak tanımlanabilir. Aslında özellikle kadınlar eşlerini şikâyet etmeyi çok sevdiği görülmektedir. Genel olarak eşlerin aralarındaki sorunlara bakıldığı zaman temelde beklentilerinin farklı olması yatar diyebiliriz.

3.1.1.9. Eğitim

Eğitim, %5,5'lik bir oranla orta sıklıkta konuşulan konular arasında yer almaktadır. Eğitim ile alakalı konuşulan sohbet başlığı genelde çocuklarının okul eğitimi üzerine olduğu gözlemlenmiştir. Okul eğitimi yanı sıra çocukların dini eğitim verilen yerlere gönderilmesi hususuna da değindikleri dikkat çekmiştir.

“...şimdiki çocuklar şımarık yetişiyor, küçük yaşta diyanetin kurslarına ya da dini eğitim verilen doğru cemaatlere göndermek faydalı olur. Temelde eğitmek lazım ki düzgün yetişsinler...” (K7)

“...çocukların eğitiminde iyi bir okulun ve iyi bir öğretmenin çok büyük önemi var. Şimdiki çocukları her yönden eğitmek zaten zor, teknoloji yüzünden ders başarıları da düşüyor...” (K9)

Eğitimin insanlar üzerindeki geliştirici ve yetiştirici işlevlerinden bahsettiklerini söylemek mümkündür. Okul eğitiminin yanı sıra din eğitimini de önemsedikleri görülmektedir. Bu başlık altında kadınların çok önemli gördüğü eğitim ve din eğitimden biraz bahsetmek faydalı olacaktır. Eğitim kendine özgü işlevlerini yerine getirirken insanların doğuştan getirdiği fitri özellikler olan yeti ve kabiliyetlerini de dikkate alması gerekir. Eğitim bu kabiliyetleri bilgi, beceri, tutum ve değerler olarak davranışa dönüştürür. Aynı zamanda bireyi sosyal hayata hazırlayan tüm sosyal süreçleri ifade eder. Kısacası eğitimin, insanı iyileştirmek ve iyileşme sürecine katkı sağlamak gibi bir fonksiyonu vardır (Keyifli, 2013:108).

Din eğitimi ise, insanın doğuştan getirdiği beraberinde getirdiği din duygusunun açığa çıkartılmasıyla bu duygunun bireyin hayatına olumlu katkı yapabilmesine yardımcı olacak davranışlar geliştirir. Din insanlar için bilgi kaynağı olup insanların eğitime yönelik ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir etkidir. Hem dinin hem eğitimin nihai hedefi insanlara olumlu davranışlar kazandırmak ve insanların sosyolojik psikolojik birçok yönden gelişmesine yetişmesine katkı sağlamaktır. Ayrıca din eğitimi doğrudan insanın eğitime katkı yapar ve bireyin genel eğitim alabilir hale gelmesini kolaylaştırır (Keyifli, 2013:118). Eğitim ve din eğitiminin bütün bu faydalı işlevlerinin kadınları gün ortamında bu konunun ehemmiyetine vurgu yapmaya ittiği sonucuna ulaşılabilir.

3.1.1.10. Akraba İlişkileri

Konuşulan sohbet konularına bakıldığında onuncu sırada, %4,8 ile akraba ilişkileri başlığının yer aldığı görülmektedir. Güne katılan kadınların günleri rahatlama aracı olarak gördükleri bu bağlamda akrabalık ilişkileri konu başlığı altında akrabaları ile ilgili yakındıkları durumlardan bahsederek rahatlama çalıştıkları dikkat çekmiştir.

“...eşimle severek evlendim o yüzden ailesini de çok seviyordum ailesine karşı çok iyiydim her zaman yardımlarına koşuyordum her istediklerini yerine getiriyordum buna rağmen kaynanamgil eltilerim görümcelerim falan en ufak hatamı yüzüme vuruyorlardı. Yaptığım iyilikleri anlamıyorlardı ben de bu iki yıldır mesafe koydum artık ne çok iyilik yapıyorum ne de saygısızlık yapıyorum uzak duruyorum artık...” (K5)

“...eşim memlekete amcaoğluna muhtarlık seçimleri için yardıma gitti işinden 1 haftalık izin aldı bizi burada yalnız bıraktı sırf onlara yarım etmek için eşim canla başla çalıştı. Kazandılar ama eşime nankörlük edip hiçbir iş yapmadın dediler. Başkaları yardım etmediği halde onlara teşekkür ettiler akrabalığın pek önemi yokmuş...” (K3)

Gün ortamında tıpkı komşuluk ilişkileri gibi akrabalık ilişkileri konusunun da tamamen olumsuz yönde konuşulduğu sonucuna ulaşılabiliriz. Kadınların söylemlerine bakıldığında günümüzde akrabalık ilişkilerinin zayıfladığı görülmektedir. Akrabalık ilişkilerinde ortaya çıkan sürtüşmelerin bir bölümü çıkar ilişkilerinden kaynaklandığını söylemek mümkün olabilir. Bunun yanı sıra büyük kentlerde hayat hızla akıp giderken akrabalık ilişkileri de zayıflıyor. İnsanlar birbirlerine vakit ayıramıyor. Yakınlarla ilgilenmek anlamına gelen sıla-i rahim akrabalık ilişkilerini korumak ve ihtiyaçlarına cevap vermek demektir. Fakat akrabalık bağı gittikçe zayıfladığı için çeşitli sorunlar beraberinde gelmektedir. Tüm bunlara karşın yapılan araştırmalar Türkiye de akrabalar arası dayanışmanın çok yüksek olduğu bir ülke olduğunu gösterdiği de unutulmamalıdır (Özbay, 2014:9).

3.1.1.11. Ekonomi

Sosyal bir etkinlik olan gün faaliyetinin kişiyi günlük yaşamın stresinden uzaklaştırmak gibi bir işlevinin olması yanı sıra tasarruf amaçlı kişinin maddi gelir elde etmesine de olanak sağladığı görülmektedir. Bu durumun %4,1’lik bir oranla ekonomi başlığı altında, bazı zamanlar günde ki kadınlar arasında konuşulduğu gözlemlenmiştir.

“...gün de para toplanması da iyi oldu. Eline toplu para geçiyor sonra istediğin bir şeyi alabiliyorsun paranı biriktirmiş gibi bir şey oluyor aslında...”
(K11)

“...ne güzel hem gelip beraber sohbet ediyor vakit geçiriyoruz hem de elimiz belli bir miktar para geçiyor...” (K12)

Ekonomi konusu güncel ülke ekonomisi değil de kadınların gün faaliyetinden elde ettikleri maddi gelir olarak konuşulmuştur. Çünkü kadınların gün faaliyetine katılma sebeplerinden biri de ekonomik faktördür. Birey için yapmak istediği herhangi bir aktivite de maddi gelir elde etmesi önemlidir. Gün faaliyetine katılan kadınlar para ve altın gibi maddi bir birikim sağlar. Yani elde ettiği geliri biriktirerek tasarrufa dönüştürür. Böylece aile ekonomisine de katkı sağlamış olur. Kişide bir özgüven hissi uyandırdığını da söylemek mümkündür (Albayrak, 2014:52).

3.1.1.12. Etik Değerler

Bu başlık %4,1’lik bir oran ile karşımıza çıkmaktadır. *İnsanların gittikçe ahlaki bozulma yaşadığı, toplumun ahlaki bir çöküntüye uğradığı ve büyük küçük herkesin etik kurallara uyma konusunda bir gayret göstermediği* şeklinde konuşulan konular bu başlık altında özetlenebilir.

“...kursa gidiyordum yolda ayağım takıldı yere düştüm sabahta erken saatlerdi o esnada köpeklerde vardı köpekler bana Doğru geldi yakınım da bir adam vardı ondan yardım bekledim belki bir şey yapar diye ama bana bakıp alay eder gibi gülümseyip gitti ben de köpeklerden kaçayım diye koştum ayağım burkuldu tekrar düştüm. Ben böyle beklemiyordum yardım eder sandım ne de olsa erkekti insanlık bu kadar mı öldü hiç mi birbirimize zor durumdayken yardım edemeyeceğiz...” (K2)

“...bir veli çocuklarını servise vermek istiyordu servis şoförüyle konuştular çocuklarımızı yazdırmayı düşünüyoruz deyince şoför de sanki çok ihtiyacı yokmuş gibi istemiyormuş gibi yüksek sesle siz bilirsiniz olabilir dedi oradaki velilere

oğlunuz bir dakika bile geç kalırsa beklemez giderim. İnsan böyle mi olur karşıdakini dver gibi konuşur daha kibar daha nezaketli olabilirdi...” (K10)

Etik değerler, sosyal hayatı açıklamak için kullanılan temel kavramlardan biridir. Sosyolojik olarak, sosyal ilişkilerin hedefini gösteren bir kavram olarak tanımlanabilir. Bir kişinin ya da sosyal grubun kabul ettiği standartlar, inançlar, değerler, duygu ve düşüncelerdir. Etik değerler, toplumsallaşma sürecinde öğrenilir ve toplumsal dayanışmayı sağlar. Yani kısaca kişiye toplumdaki ideal düşünme ve davranma yollarını göstermektedir (Yazıcı, 2014:213). Günümüzde etik değerlerin önemini yitirmesi ya da kişilerin bu konuda gereken özeni göstermemesi eğitim ve dini eğitimin gerekli yaygın ve örgün eğitim ortamlarında öğretilmemesi olarak ifade edilebilir.

3.1.1.13. Siyaset

Bu başlığın %3,4 gibi bir oranla çok sık konuşulmayan konular arasında olduğunu ifade etmek mümkündür. Genellikle güncel konulardan bahsedildiği gözlemlenmiştir.

“...benim eşimin akrabasını olan iki kişi muhtarlık seçimleri için birbirlerine girmişler, ikisi de amcaoğluymuş. Birbirlerini dövmüşler hatta sonunda biri ölmüş, sırf bir seçim için...” (K1)

Kadınların gündelik siyasi konulardan uzak kalmadığı görülmektedir. Siyasi konulardan bahsederken kendi hayatlarında müşahede ettikleri şekilde ifade etmişlerdir. Ayrıca bunun kadınların merak duygularının ürünü olarak konuşulduğunu ifade edebiliriz.

3.1.1.14. Sağlık

Sağlık başlığı %3,4'lk bir oranla tıpkı siyaset başlığı gibi çok sık konuşulmayan konular arasında gözlemlenmiştir. Gndeki kadınların sağlıklı yaşam için hayatlarında deneyim kazandıkları konuları örnek olması adına diğer kişilerle paylaştıklarını ifade etmek mümkündür.

“...bir arkadaş tavsiyesi üzerine yirmi bir gün beyaz şekerlerden uzak durdum, şeker, tuz gibi şeylerden. Bunun adı yirmi bir gün diyetiymiş. Bu diyet vücuttaki yağların erimesine yardımcı oluyormuş, sağlık açısından çok iyiymiş. Neyse işte ben de yaptım, yirmi bir gün sonra bedenimin resetlediğini hissettim, çok hafifledim...” (K5)

“...bana kanser tedavisi konulmuştu, hastalığının daha başlarında olduğum için bana üç günlük orucu tavsiye ettiler bende eski zamanlardan araştırma yaptım. Üç günlük oruç gibi bir şey varmış. Üç gün boyunca hiç bir şey ne yenilecek ne de içilecek. Sadece hurma yenilecek ve su içilecek. Bununla bağırsaktaki mikrop ve bakteriler ölüyormuş, bağırsağı temizliyormuş. Bende bunu birkaç defa tekrarladım. Sonra doktora tahlil yapmaya gittim, doktor bana değerlerimin düştüğünü söyledi tedavime yardımcı oldu bu oruç...” (K12)

Alternatif tıp denilen çeşitli tedavi yöntemlerinden bahsettikleri görülmektedir. İlaç kullanmadan zararlı bazı yiyeceklerden uzak durarak tedavi olmanın mümkün olduğu sonucuna varılabilir. Bu başlık altında da sosyalleşmenin bazı bilgi ve teknikleri öğretmek gibi faydasının açığa çıktığını söyleyebiliriz.

3.1.1.15. Alışveriş

Kadınlar arasında vazgeçilmez bir alışkanlık olduğu bilinen **alışveriş** başlığı, çok az konuşularak %2,1 oranında karşımıza çıkmaktadır. Bu başlık altında tesettür giyim temin etme konusunda yaşanan zorluk, hayatın pahalılığı gibi konuların konuşulduğu gözlemlenmiştir.

“...geçen günlerde markete gittim, mutfak malzemelerini almak için, sadece birkaç poşete üç yüz lira ödedim. Hayat ne kadar pahalı olmuş, hiçbir şey alınmıyor. Eskiden yüz lira ile tüm alışverişini tamamlayabiliyorduk...” (K11)

“...geçenlerde kendime kıyafet falan alayım diye alışverişe çıktım. Birçok mağaza gezdim, kendimi göre şöyle tam tesettürlü bir şey bulamadım. Artık tesettür giyim olarak çok seçenek yok...” (K6)

Ülke ekonomisinde yaşanan değişiklikler etkisini eşyalar üzerinde göstermektedir. Bu da hayatın pahalılaşmasına bazı ailelerin geçim sıkıntısı yaşamasına sebep olur. Ayrıca tesettür giyimde ki çeşitliliğin azalması yani arz talep oranında örtünme de yaşanan azalma sonucu çeşitliliğin azalması durumu kadınların dikkatini çektiğini söylemek mümkündür.

3.1.1.16. El sanatları

El sanatları başlığı %1,4 ile toplamda iki sefer tek konuşulmuştur. Kadınların boş zamanları değerlendirmek için tercih ettiği aktivitelerden biri sayılan el sanatları ya da el işi diye tabir edilen örgü, el oyası gibi şeylerin sohbet konusu olarak konuşulduğu gözlemlenmiştir.

“...halk eğitime öylesine misafirliğe gittim, arkadaşın yanına ziyaret için. Orda yapılan el sanatlarına baktım, ahşap boyama, tel kırma, ebru gibi kurslar vardı. Tel kırma çok hoşuma gitti, bende yapmaya başladım gerçekten çok zevkli. Bunu yaparken deşarj oluyorum. Hatta o kadar güzel tablolar yaptım ki etraftan sipariş bile alıyorum...” (K9)

Hobilerin ruh sağlığını olumlu yönde etkilediğini söylemek mümkündür. Ruh sağlığını tedavi etmede ilaçlar kadar etkili yöntemlerden biri de el sanatları ile uğraşmaktır. Kişiyi hem rahatlatır hem stresten arınma hissi verir. Kişiyi duygusal ve zihinsel olarak rahatlamanın yanı sıra yaratıcılık hissini de güçlenmesine yardımcı oluyor sonucuna varabiliriz.

3.1.1.17. Evlilik

Evlilik başlığı ise, %0,7 oranıyla en az konuşulan konu olarak dikkat çekmektedir. Bu başlığın evlilik kurumunun önemini kaybettiğini vurgulamak için konuşulduğu ifade edilebilir.

“...karşı daire boşaldı, yerine yeni evli çift geldi, bunlar 3 ay sonra boşanıp evi boşalttılar. Nedenini sordum anlayamadık falan dediler. Evlilikler ucuzladı artık, annelerimiz geldi aklıma eskiden çok eziyet görmelerine rağmen bu kadar çabuk bitmiyordu evlilikleri, şimdikiler pek fazla naz, kahır çekemiyor...” (K4)

Aile çözümlerinin günümüzde hız kazandığına dikkat çekilmektedir. Bunun sebebi olarak da eşlerin birbirine ufak meselelerde dahi katlanamadıkları evlenme veya aile olma olgusunun toplumsal anlayışında ve değerinde kaymalarının olduğunu gösterdiğine işaret etmektedir. Bu kaymada kadınların ekonomik özgürlüklerinin onları erkeğe olan muhtaçlıklarını azaltması, kendi ayaklarının üzerinde ekonomik açıdan durabilmelerinin de etkisi görülmektedir.

3.1.2.Gün Grubunda Konuşulan Dini Konular

Bu başlık altında gün grubu boyunca katılımcılar arasında konuşulan dini konulara dair bulgular analiz edilmiştir. Aşağıda gün grubunda konuşulan sohbet konularının dağılımına ait veriler tablo şeklinde görselleştirilmiştir. Bu tablo oluşturulurken esas alınan ölçüt, gözlemler sırasında dini kavramların sohbette tekrar edilme sıklığıdır. Tablodaki dini kavramların sohbet esnasında ne şekilde kullanıldığı gözlemlerden yola çıkarak ifade edilmiş ve gündeki katılımcıların konuşmalarından alıntılar yapılarak örneklendirmeye çalışılmıştır.

Tablo 3.1.2.1. Gün Grubunda Konuşulan Dini Konuların Sohbet Dağılımı

	DİNİ KONULAR	SAYI	YÜZDE
1	Kuran Okumak	18	16,4%
2	Güzel Ahlak	11	10,0%
3	Manevi Huzur	10	9,1%
4	Namaz	9	8,2%
5	Dini Mekanlar	8	7,3%
6	Kul Hakkı	7	6,4%
7	Dünyevileşme	6	5,5%
8	Kuran Kursu	5	4,5%
9	Ahir Zaman	5	4,5%
10	Oruç	4	3,6%
11	Meal	4	3,6%
12	Gıybet	4	3,6%
13	Dua	4	3,6%
14	Dini Cemaatler	3	2,7%
15	Beddua	3	2,7%
16	Tesettür	3	2,7%
17	Tefsir	2	1,8%
18	Miras	2	1,8%
19	Ehli Kitap	2	1,8%

3.1.2.1. Kuran Okumak

Gün grubunda gerçekleşen dini sohbet konularına ve paylaşımlara bakıldığında kuran okumak başlığının %16,4'lük bir oran ile en çok konuşulan konu olarak ön plana çıktığını görmekteyiz. *Kuran okumanın faydaları, işlevi, kişiye verdiği manevi huzur* gibi başlıklar altında konuşulduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca katılımcılardan biri hariç hepsinin kuran okumayı bilmesi gözlemlenen bir diğer husustur. Bu bağlamda kuran okuma ile ilgili çok konuşulduğunu söylemek mümkündür.

“...bir gün çok stresliydim, aşırı mutsuz hissediyordum. Ev işi yapmayı bıraktım, gidip güzel bir abdest aldım. Kur'an okudum, dua ettim içim rahatladı. Ondan sonra kalkıp işimi devam ettim...” (K9)

“...karşı komşumun eşi dini vecibelerini yerine getirmeyen biri komşumda bundan rahatsız oluyormuş ve eşi düzelsin ibadetlere yönelsin diye kuran kursuna gidip kuran okumaya başlamış ve eşi için sürekli dua ediyormuş...”(K3)

“...bir gün oturuyordum, komşumun kızlarının çığlık sesiyle irkildim gittim baktım kızların anne ve babası trafik kazasında ölmüş. Kızlar çok kötü görünüyordu. Bizde özellikle kızlara iyi gelir, sakinleşirler diye evlerinde bol bol kuran okuduk, yasin okuduk. Birkaç gün sonra kızların çok sakinleştiğini gördük, hem de anne ve babalarının ruhları için kuran okumuş olduk. Kuranın ruha şifa olduğunu bir kez daha anladım...” (K7)

“...Kuran sadece duvarda asılı kalmamalı, dikkat ettim sıkıntılı olduğum zamanlarda okuduğumuzda ferahlarız. Mesela kendimizi yalnız, çaresiz hissettiğimizde, işe yaramaz hissettiğimizde kuran okuduğumda kendimi daha güçlü hissediyorum. Hiçbir sorun ağır gelmiyor bana...” (K1)

Kuran okumak bireyi Allah’a yakınlaştırdığı gibi maddi ve manevi her türlü hastalık, sıkıntı ve belaya da çare olabilecek tarzda bir dini ibadettir. Bu ibadeti muhtelif zamanlarda tekrarlayan bireyin, Allah inancını arttırdığı ve bir rahatlama yaşattığı için özgüveni gelişir ve birey, her türlü zorlukta kendisine yaslanabileceği bir varlığın olduğu hissinden dolayı kendini daha güçlü hissedecektir. Bu sebeple gün grubundaki kadınlar bu ibadeti yeterli oranda içselleştirdiklerini ve maddi manevi sıkıntılarında veya huzursuz ve mutsuz oldukları her an da hemen abdest alıp Kuran okumaya başladıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum onlarda manevi anlamda rahatlama ve her türlü kaygı ve stresten uzaklaşmalarına vesile olmaktadır. Ayrıca Kuran okuduktan sonra yapılan dualar ile de maddi ve manevi sıkıntılarına çare olma noktasında ilerleme kaydettiklerine inanmamaktadırlar.

3.1.2.2. Güzel Ahlak

Güzel ahlak konu başlığı ise %10,0’luk bir oran ile en yoğun konuşulan dini sohbet konularının başında yer almaktadır. *Toplum ve kişiler bazında ahlaki bir*

bozulmaya gidildiği, güzel ahlak olarak insanlardan beklentileri ve güzel ahlak sahibi olmanın faydaları bu başlık altında konuşulan konular olarak gözlemlenmiştir. Ayrıca güzel ahlaktan yoksun olan kişiler ile ilgili şikâyetlerini zaman zaman dile getirdikleri dikkat çekmektedir.

“...bir gün arkadaşlarla alışverişe çıktım, kıyafet alacaktım. Bir mağazaya girdim, kıyafetlere baktım. O esnada mağaza sahibi çalışanlarına çok kötü kızmaya başladı. Onlara hakaretler ediyordu ve kasaya gelen müşterileri de tersliyordu. Ben de dayanamayıp kasaya gittim, mağaza sahibine kızdım. Niye boş yere sağa sola sataşıyorsun diye. Mağaza sahibi utanacağına bana da bağırdı ve üstüme yürüdü. Ben de mağazadan çıktım artık. Bundan sonra da kimseye o yeri önermiyorum tatlı dilli, iyi huylu olmak önemli bir şey...” (K2)

“...peygamber efendimizin hayatını ayrıntılı inceleyip güzel ahlakını bütünüyle hayatımıza uygulasaydık, toplumda sorun diye bir şey kalmazdı...” (K7)

“...güne geldiğim zaman güler yüzlülük, güzel ahlak, kibarlık, samimiyet beklerim. Öyle olduğu zaman her türlü güne katılırım...” (K11)

“...kuran kursuna gidiyordum. Orda bir teyze vardı, onun kadar tatlı dilli, güler yüzlü birini görmedim. O kadar kibar anlayışlı biri ki insan sürekli onu görmek onunla sohbet etmek istiyor, güzel huylu biri olduğu için insana pozitif enerji veriyor...” (K4)

Güzel ahlaklı olmak konusunun kadınların sohbet esnasında özellikle bahsettiği konular arasında yer aldığı görülmektedir. Hem inanç sistemimizdeki önemi ve işlevi hem de kadınların günlük yaşantıların da sosyal hayatın içinde tecrübe ettikleri bir olgu olması sebebiyle sohbet konusu olduğu görülmektedir. Bu konu başlığı altında burayla alakalı güzel ahlak olgusunu şu şekilde tahlil edebiliriz:

Güze ahlak süreklilik arz eden bir yaşam tarzıdır. Din ile özdeş fakat dine göre daha evrensel bir kavramdır. Yani güzel ahlak dinin kapsayıcısı olarak bütünlük sağlamaktadır. Din inanç sistemi olarak düşünüldüğünde güzel ahlak onun uygulayıcısıdır. Birinden biri eksik kaldığında ortaya çelişkili bir durum çıkar. Bu durum ortaya çıkan iman – amel arasındaki çelişki tutumumuz çağımıza özgü yeni

ortaya çıkan bir mesele değildir. İnsanla beraber var olagelen fitri bir meseledir. Yani ruh nefis mücadelesinde dengenin nefisten yana bozulmasıdır (Eyyüpoğlu ve Perşembe, 2018:83).

Bunun yanı sıra gün grubuna katılan kadınların yakındığı gibi güzel ahlak konusunda bireyin devamlılık arz etmemesidir. Yukarıda güzel ahlakın süreklilik arz eden bir olgu olduğundan bahsetmiştik. Bu özelliğin kalıcı olması için devamlı olması gerekir. Örneğin, kırmızı ışıktaki bir ömür boyu dursak ve hiç kaza yapmamış olsak fakat bir defa ışıktaki durmadığımızda kazaya sebebiyet verebiliriz. Bu nedenle gündelik hayattaki tecrübelerimiz bile bize doğru bir davranışa inanmak ve bunu uygulamaktan daha önemli olan o davranışın süreklilik arz ettiğini öğretmektedir (Eyyüpoğlu ve Perşembe, 2018:85).

Dolayısıyla dinin uygulayıcısı konumunda olan güzel ahlak iman noktasında inanç evresini tamamlamış bireyin amel noktasında da iman ile paralel bir şekilde davranış sergilemesi ve bu davranışı yaşam şekli haline getirerek süreklilik arz etmesi gerekmektedir. Bu yönüyle güzel ahlakın tam ve etkin bir şekilde bireyin hayatında yer aldığından söz edilebilir.

3.1.2.3. Manevi Huzur

Günde konuşulan dini konular arasında üçüncü sırada %9,1 ile manevi huzur yer almaktadır. Gün grubunda modern çağın salgın hastalıkları arasında görülen depresyon ile alakalı katılımcıların şikâyetleri gözlemlenmiştir. Bu hususta kendilerini çok huzursuz hissettikleri ve çeşitli sebeplerle depresyonun etkisinden kurtulup genel bir huzura ya da manevi huzura kavuştuklarını ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Bu başlık altında özellikle gözlemlenen husus budur. Fakat bunun yanı sıra eski zamanlardaki manevi huzura olan özlem ve dini ibadetlerin kişi sağladığı manevi huzur konuları da gözlemlenen bir diğer husustur.

“...bir sabah uyandım, sabah namazı vaktine yakındı. Uykunun etkisinden mi yoksa gün içinde yaşadıklarımın etkisinden mi bilmiyorum çok huzursuzdum namaz

kıldım pencereyi açtım temiz havayı soludum ve gökyüzüne baktım. Gökyüzü bana acayip şekilde manevi huzur veriyor her şeyi unutturuyor...” (K6)

“...havalar kapalı olduğunda huzursuz hissediyorum ama güneşli olduğunda daha huzurlu hissediyorum...” (K1)

“...eski zamanda insanların daha çok huzuru varmış. Köy hayatı daha zor olmasına rağmen daha sağlıklı ve huzurluymuş...” (K12)

“...bu aralar depresyodayım, evde kaldıkça kafayı yerim bende kuran kursuna gidiyorum, ancak öyle huzur buluyorum...” (K5)

Günümüz şehir hayatının insanları beton yığınlarına kapattığı ve eski insanların yaşam şartları çok iyi olmasa da o zamanda var olan huzur dolu günlerin etkisiyle eskiye bir özlemin olduğu genel olarak anlaşılmaktadır. Sosyolojik bir vakıa olarak katılımcıların hava şartlarına bağlı olarak kapalı ev ortamından, şehir gürültüsünden etkilendiği ve bunun sonucu olarak da psikolojilerinin etkilendiğini ifade edebiliriz. Bu durumda kadınların çeşitli dini ibadetlere yönelerek huzur bulduklarını ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Şehirde açılan bir pencerenin, temiz bir hava kokusunun ve gökyüzünün bile huzur verdiği düşünüldüğünde genel olarak kadınların şehir hayatından uzak sessiz ortamlara olan özlemlerini gideremedikleri için bu boşluğu dini gerekliliğin bir sonucu olarak huzur bulduklarına inandıkları ibadetleri yerine getirerek kapatmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Dini ibadetleri yerine getirmenin kişiye manevi huzur verdiği ve kalben rahatlattığı düşünüldüğünde bu söylemlerinde haklı oldukları sonucuna varabiliriz.

3.1.2.4. Namaz

Namaz konu başlığı %8,2 ile günde konuşulan dini konular arasında yer almaktadır. Namazın ehemmiyeti ve kişiye yaşattığı huzur konuları ile alakalı konuşulduğu gözlemlenmiştir.

“...misafirlige gittim ve arkadaşlarımla sohbet ediyordum. Sohbet o kadar çok koyuydu ki ikindi namazını kılmayı unuttum eve geldim hatırladım. Ve çok üzüldüm, içime acayip huzursuzluk girdi. Akşam hemen ikindi namazının kazasını kıldım. Bir daha kaçırmayacağıma söz verdim...”(K8)

“...günlük beş vakit namazlarımı kılmaya vakit kaçırmamaya çalışıyorum. Ama teheccüt namazı bana daha fazla huzur veriyor. Gecenin bir vaktinde gecenin sessizliğinde sanki Allah ile konuşuyormuşum gibi geliyor bana ve sevinç gözyaşları döküyorum. Beş vakit namaz bir yana gece namazı bir yana...” (K7)

“...ben namaz surelerinin anlamını öğrenip o şekilde namaz kılmaya karar verdim. Gördüm ki namaz surelerin anlamını bilip kıldığımız zaman daha huşu içinde kılıyoruz...” (K9)

Namaz kelimesinin anlamına baktığımız zaman dura etmek, ibadet etmek, yalvarmak gibi anlamlara geldiğini görürüz. Namazın işlevi genel olarak kulluğun bütün aşamaları kapsamasıdır. O yüzdendir ki namaz dinin direği olarak ifade edilir. Bu bilgiler ışığında katılımcıların da namazın işlev ve öneminden dem vurdukları görülmektedir. Konuya namazın psikoterapi açısından yaklaşırsak, insanın manevi alemine ve ruh dünyasına sağladığı yaralar ışığında ruhun teneffüsü ve kalbim gıdası olduğu şeklinde tanımlanabilir. Bu konuda yapılan araştırmalarda kişilere namaz kıldıktan sonra nasıl bir ruh hali içinde oldukları sorulmuş ve verilen cevapların çoğuna göre namaz Müslümanların Allah’a kulluk borcu olarak yerine getirmesi gerektiği bir görevdir. Bu bilinçle hareket eden kişiler namaz kıldıktan sonra mutluluk ve rahatlık hissettiklerini huzur bulduklarını fakat namaz kılmadıklarında huzursuz olduklarını dile getirmişlerdir (Karakurt, 2018:176). Bu araştırmanın gün grubundaki kadınların söylemlerini doğrular nitelikte olduğu sonucuna varılabilir.

3.1.2.5. Dini Mekânlar

Dini mekânlar %7,3 ile dini sohbet konuları arasında yer almaktadır. Kadınların bir araya geldiği hemen hemen her toplantı da kendi hayatlarında müşahede ettikleri dini mekânlardan bahsettikleri gözlemlenmiştir. Dini mekânların

dini eğitim açısından faydalı birer araç oldukları, işlevsel yönünü ve öneminin neler olduğunu sıkça konuşulan konular olarak ifade etmek mümkündür.

“...çocuğum beş yaşında dini bir kreşe yazdırdım ve orda kuranı, kısa sureleri ve duaları öğrendi. Kuran okumaya başladı ve oğlum bize dua etmeye başladı çocuk yaşta bunları öğrendiği için acayip mutlu oluyorum. Dini bir kreşi herkese öneririm...” (K2)

“...maddi sıkıntılardan dolayı zorluk çekiyoruz. Bu sebepten eşimle arada sırada tartışıyoruz. Bu tartışmalardan uzaklaşmak için kuran kursuna gidiyorum orada ruhen rahatlıyorum...” (K5)

“...benim en çok hoşuma giden mübarek gecelerde camiye gitmek. Özellikle teravihlerde ailece gideriz hem çocuklarda camiye alışmış oluyor...” (K10)

Dini mekânlar oluşturduğu manevi hava ile bir bütünlük içinde kişiye ibadet etme ve rahatlama hissi vermektedir. Yapılan ibadet ile bulunan ortamın buna uygun olması kişinin ibadet noktasındaki verimini daha fazla arttırmaktadır. Gün grubuna katılan kadınlarda da gözlemlendiği üzere teravih namazının evde değil de cami de kılınması kişide ki haz ve maneviyata katkı sağlamaktadır. Ya da dini mekânların psikoloji üzerine yarattığı pozitif etki sebebiyle eşiyile kavga eden kadının kuran kursuna gitmesi ona daha sakin ve huzurlu ruh hali vermektedir. Bu yönleriyle dini mekânlar yapılan ibadetten haz alma ve ruh hali üzerinde pozitif etki sağlaması yönünden bireyin yaşantısında önemli ölçüde yer tutmaktadır. Sosyolojik olarak da dini mekânların toplumdaki dayanışmayı sağlaması ve kişiler arasındaki birleştirici etkisi unutulmamalıdır.

3.1.2.6. Kul Hakkı

Bu başlık %6,4 ile orta sıklıkta konuşulan konular arasında yer almaktadır. Kul hakkı konusu ile alakalı konuşulduğunda genel olarak hayıflandıkları bir konu

olarak bahsettikleri gözlemlenmiştir. Bilhassa günümüzde kimsenin dini bir emir olarak kul hakkına riayet etmediği şeklinde konuşulduğunu söyleyebiliriz.

“...hakka girmekten çok korkuyorum, özellikle özen gösteriyorum ama maalesef karşılığını göremiyorum. Ya çevremle ya da komşularıyla sorun yaşamışımdır...” (K3)

“...karşı komşum inip çıkarırken ya da kapıyı kapatırken çok gürültü yapıyor. Defalarca onu uyarmama rağmen hala tekrarlıyor. Ben de ona kul hakkına girdiğini söyledim o bile fayda etmedi. Şunu anladım çoğu kişi kul hakkını önemsemiyor...” (K8)

İslam dininin önemle yasakladığı konulardan biri olması hasebiyle kul hakkına riayet etmeme hususundan bahsedildiği görülmektedir. Kul hakkı denilince akla ilk olarak mala ya da bedene verilen zarar gelmektedir. Hâlbuki kul hakkının en önemli boyutlarından biri de manevi hukuktur. Örneğin kişilerin birbirini huzursuz edecek davranışta bulunması gibi. Kendisini rahatsız etmesini söylemesine rağmen diğer komşunun buna dikkat etmemesi ve kendisinin bu durumdan huzursuz olması manevi hukuk kapmasına giren bir durumdur. Kişiyi başkalarının hakkına riayet etme bilinci ancak Allah ve ahiret inancına sahip olmakla aşılabilir. Çünkü Allah ve ahiret inancına bağlı olarak kişinin hesaba çekilme bilincinin insanı keyfilikten uzak tutan çok büyük bir etkisi vardır (Gürer, 2013:207).

3.1.2.7. Dünya Sevgisi

Dünyaya meyletmek, dünyevi kazanımları nihai hedef olarak görmek konuşulan dini konular arasında %5,5 ile yer almaktadır. Günde kadınların, zaman zaman bu konu hakkında konuşurken dünyevi şeylere meyledildiği, insanların dünyanın çekiciliğine kapılıp dünya malını ön planda tuttuğu, dünyalık şeylerin birçok şeyin önüne geçtiği ve ahiret hayatının geri planda kaldığı şeklinde bahsettikleri gözlemlenmiştir.

“...hayatımız çok modernleşmiş çok lüks yaşamaya çalışıyoruz. Mesela birinde güzel bir eşya gördüğümüzde hemen bizde almak istiyoruz. Böyle hem israf

oluyor hem de dünya malına daha çok bağlanıyoruz. Bu ahiretten uzaklaşıp dünyaya yakınlaşmamıza sebep oluyor...” (K11)

“...şunu anladım biriyle sohbet etme, hal hatır sormak için değil de kim ne almış kim nasıl yaşıyor, o aldıysa bende alayım düşüncesiyle misafirliğe gidiyor bazıları...” (K4)

Günümüzde insanlığın özelde Müslümanların en dikkat çeken problemlerinden biri dünya sevgisidir. Bu bağlamda bireylerin çok lüks bir yaşadıkları, yaşamasalar bile özendikleri görülmektedir. Öyle ki hayatlarını kolaylaştırmak adına ve kişinin kendisine hizmet etmesi için alınması gereken eşyalar günümüzde kişinin eşyaya hizmet etmesine sebep olur hale gelmiştir. Bu şekilde ahiretten uzaklaşan birey dünyaya yakınlaşarak ebediyen ve hiç ölmeyecekmiş gibi dünya sevgisini ve metaa meyletme eğiliminin arttırmaktadır. Öyle ki artık insanlar sıla-i rahim, hasta ziyareti ya da hal hatır sorma gibi sebeplerle yakınlarını ziyaret etmek yerine evlerde alınan yeni ve farklı eşyaların olup olmadığı ve ona sahip olma duygusu ile bu ziyareti gerçekleştirdikleri vurgulanmak istenmiştir.

3.1.2.8. Kuran Kursu

Kuran kursu başlığı ise, %4,5 ile orta sıklıkta konuşulan konular arasında yer aldığı gözlemlenmiştir. Kuran kursu başlığının konuşulma sebebini katılımcılar arasında daha önce veya şuan kursa gidenlerin olduğundan dolayı açıklamak mümkündür. Kurs ile alakalı sohbet edildiğinde, katılımcıların özellikle memnuniyetlerini dile getirdikleri gözlemlenmiştir. Kursu devam ettikleri süre boyunca elde ettikleri kazanımlardan bahsetmeleri gözlemlenen bir diğer husustur.

“...geçen sene kuran kursuna gidiyordum. Ortamım çok güzeldi. Arkadaşlar falan çok iyiydi her gün gitmeye can atıyordum. Hocalarımız manevi huzur veriyordu, arkadaşlarda neşelendiriyordu...” (K2)

“...kuran kursuna gittiğim zaman hocamız dersten önce bir ya da yarım saat kursa gelen kişilerin hayatlarıyla ilgili başlarından geçen unutamadıkları bir olayı

anlatmasını istiyordu. Hocamız daha sonra herkese bundan ne ders çıkardınız, dinimize göre bu olayda yapılması gereken en doğru şey nedir? Diye soruyordu. Bu daha faydalı oluyordu ve akılda daha çok kalıyordu...” (K7)

3.1.2.9. Ahir Zaman

Ahir zaman başlığı %4,5 ile konuşulan konular arasında dokuzuncu sırada yer almaktadır. Ahir zaman başlığı altında, insanların ahir zamanda düştüğü yanlışlardan konuşulduğu gözlemlenmiştir.

“...ahir zamanda büyüklere saygı ve kıymet gösterilmez olmuş, dil amelin önüne geçmiş. Süslü kelimeler kullanıyoruz fakat icraat yok bilhassa sözünde durmak konusunda sözde var ama amelde yok...” (K6)

“...geçen yürüyüşe çıktım parkta birbirleriyle samimi bir şekilde oturan iki genç gördüm. Bu durumdan rahatsız oldum gidip onları uyarmak istedim. Uyarınca üstüne üstlük onlar beni azarladı. Ahir zamandayız gerçekten edep hayâ diye bir şey kalmamış...” (K12)

Ahir zamanın kişiyi düşürdüğü çeşitli yanlışlardan bahsetmek mümkündür. Burada daha çok davranışsal boyutta bir yakınmadan söz edildiği görülmektedir. Yine amel - iman boyutundaki çelişkiden de söz edilebilir. İnsanların hatalı bir davranışa düştüğünde bundan rahatsız olmaması ve bu konuda ısrarcı davranması dinin emirlerinin yeterince içselleştirilmediği sonucuna varılabilir.

3.1.2.10. Oruç

Oruç başlığı %3,6 ile nadir konuşulan konular arasında yer almaktadır. Oruç ayına yaklaştıkça konunun konuşma sıklığının arttığı gözlemlenmiştir. Daha çok oruç ibadetinin mahiyeti üzerine konuşulduğunu ifade etmek mümkündür.

“...oruç hangi aya gelirse gelsin bir hafiflik, bir serinlik, bir mutluluk hissediyoruz. Maddi ve manevi kazançlar elde ediyoruz...” (K10)

“...sahura kalkıyoruz yemek falan yiyiyoruz bütün ışıklar yakılı fakat ezan okununca hepsi kapanıyor. Demek ki diyorum çoğu namazını kılmadan uyuyup o şekil tutuyor orucunu. Buna gerçekten üzülüyorum...” (K3)

Oruç ibadeti kulun Allah’a teslimiyetini gösteren, azim ve iradesinin kuvvetlendiği bir ibadettir. Katılımcıların oruç tutmanın manevi huzurundan bahsettikleri görülmektedir. Çünkü orucun bedensel faydalarının yanı sıra ruhsal yönden de faydaları vardır. Sabrı öğretmesi, nefsi terbiye etmesi ve zorluklar karşısında dayanma gücü vererek kişiyi ruhen ayakta tutması gibi. Bunun yanında kadınların ramazan ayında oruç tuttıkları fakat namaz ibadetine gereken önemi vermediklerinden de bahsettikleri görülmektedir. Bazı insanların oruç tutma ibadetini dini bir vecibe olmasından ziyade bir anane ve alışkanlık olarak gördüğü için yerine getirdiği sonucuna varılabilir. Ya da kimileri toplumsal baskıdan dolayı yani dışlanma ya da ayıplanma endişesinden dolayı ramazan ayını sadece oruç tutarak geçirdiklerinden söz edilebilir.

3.1.2.11. Meal Okumak

Meal başlığı konuşulma sıklığı olarak oruç başlığı gibi %3,6’lık bir oran ile karşımıza çıkmaktadır. Kuran okumak gibi meal okumanın da şifalı yönünden bahsedildiği gözlemlenmiştir. Ruha şifa olduğu, kişi ile Allah arasında köprü kurduğu ve manen güç verdiği gibi konulardan sohbet edildiği dikkat çekmektedir.

“...çocukları okula gönderdim. Yalnızdım canım çok sıkılıyordu ne yapayım derken meal okuyayım dedim. İlk sayfadan başladım okumaya, okudukça ne kadar eksikliğimin olduğunu anladım. Birçok şeyi bilmiyordum. Bundan sonra daha sık meal ve tefsir okumaya karar verdim...” (K9)

“...aile içerisinde çok haksızlığa uğramıştım. Bu durum canımı çok sıkıyordu ve kendimi savunamıyordum. Bende o an meal açtım ve kime haksızlık yapılırsa hakkının alınacağına dair ayet denk geldi. Onu okuduktan sonra Allah’a tevekkül

ettim, çok takmamaya başladım. O ayeti okuduktan sonra içime bir ferahlık girdi daha iyi hissettim...” (K1)

Kuran ruha şifa olduğu gerçeği burada bir kez daha vurgulanmıştır. Kadınların Kurani Arapça okumanın yanı sıra mealini okumanın yani ne demek istediğini anlayıp kavramak gerektiğini vurgulamak istedikleri görülmektedir. Kuran insanlığa rehber niteliğinde olan kişinin Allah’a olan bağlılığını arttıran manevi bir reçetedir. Bu yüzden ki Kuran sadece kendi diliyle okunup tamamlanması anlamına gelmez. Esas olan onun tam anlamıyla kavranıp uygulanmasıdır.

3.1.2.12. Gıybet

%3,6 ile gıybet başlığı on ikinci sırada yer almaktadır. Kadınların kendi hayatlarında tecrübe ettikleri olaylar hakkında sohbet ettikleri gözlemlenmiştir. Gıybet yapmanın sakıncalarının yanında tasvip etmedikleri ve kendisinden imtina ederek bahsettikleri dikkat çekmektedir.

“...bir gün akşam yemeği vakti oturuyordum, karşı komşum bir kâse çorba getirmişti. Benden bu nezaketine karşılık kahve ikram ettim geldi oturduk. Ve o kısa surede bütün sitedekilerin dedikodusunu yaptı. Bende ona dedikodu yapmadığımı beni ilgilendirmediğini söyledim. O da çekip gitti. Onunla konuştuktan sonra içme huzursuzluk girdi. Bir daha onunla konuşmama kararı aldım...” (K5)

“...bir binada bir bayan yalnız yaşıyormuş. Akrabalar onu çok ziyarete geliyormuş. Etraftakilerde yanlış anlayıp su-i zanda bulunup dedikodusunu yapıyorlarmış. Ben bunu duyunca durumu düzeltmeye çalıştım. Dedikodunun zararlarını en azından yaptıklarının yanlış olduğunu gıybetin adam öldürmeye bile sebep olduğunu söyledim...” (K8)

Sosyalleşme açısından önemli bir işlevi olan sohbet, insanları dini, siyasi gibi farklı birçok konuların konuşulmasını sağlar. Aynı zamanda yüz yüze ve duygusal ilişkiler açısından da önemlidir. İnsanlar arkadaş, aile, komşu grupları arasında dertleşme ve sohbet etme gibi toplumsal ihtiyacını karşılama arzusu içindedir. Fakat bunu yaparken dedikodunun oluşmasına da ortam hazırlanır. Dedikodu bazen gerçeği

yansıtabilir bazen de gerçekliğin taklidinden oluşur. Dedikodu içinde korku ve endişelerimiz vardır. Kişi dedikodu yaparken aslında ahlaki yargılarını ortaya koymaktadır (Danış, 2015:12). Dedikodu yapmayı tercih etmeyen gün grubundaki kadınların ahlaki yönden bir rahatsızlık duydukları için bu durumdan kaçındıkları sonucuna varılabilir. Dedikodunun toplumsal, psikolojik ve inanç bazında birçok zararından söz edilebilir. Fakat buna karşın bazı kadınların sohbet esnasında mutlaka dedikodu için bir zemin hazırladıklarını söyleyebiliriz.

3.1.2.13. Dua

Dua başlığı %3,6 ile sohbet konusu olmuştur. Hatim duası, namazlardan sonra yapılan ya da farklı zamanlarda bir dileğin kabulü için yapılan dualardan çok çocuklarının öğretmenleri tarafında derste yapılan dualardan bahsedildiği ve duaların faydalarına atıfta bulunulduğu gözlemlenmiştir.

“...oğlum ilkokul bire gidiyor. Öğretmen derse başlamadan önce besmele ve rabbi yesir duası ile başlıyor. Ondan sonra ihlas süresini bilen çocuklara okutuyor. Böylece diğerlerini öğrenmeye teşvik ediyor...” (K7)

“...oğlumun öğretmeni anlattı bir gün bir Cuma günü çocuklar çok yaramazlık yapmış. Öğretmende günün sonunda bunlar bugün niye bu kadar çok yaramazlık yaptı diye düşünmüş hatırlamış ki o gün derse dua ile başlamayı unutmuş...”(K4)

“...eşimden dolayı bazı sorunlar yaşadım. Çocuklarımla da ilgili çok sorunlarım vardı. Depresyona girecek kadar çok kötüydüm. Çevremdekiler bana psikiyatriye gitmemi söylediler bende gitmeye karar vermiştim ki evde şifalı dualar kitabı vardı, tesadüf elime geçti göz gezdirdim içinde psikolojiye iyi gelen dualarda vardı. Bunları on gün boyunca okudum ve çok iyi oldum...” (K2)

Duanın tahammül gücünü arttırıcı niteliği, teselli şükür gibi psikolojik rahatlatıcı gücünden istifade ettikleri ve günlerde bu konun dile getirilmesi kadınların bazı psikolojik sorunlarının nasıl üstesinden geleceklerine dair kendilerini geliştirmelerine katkı sağladığı gözlenmektedir.

Ayrıca derse dua ile başlayan öğretmenin alışkanlığın dışına çıktığı görülmektedir. Derse ibadet sayılan bu davranışa saygı göstermeleri gereği derse başlangıcı kolaylaştırmış ama o günkü başlangıç farklı olunca bunu sağlayamamıştır.

3.1.2.14. Dini cemaatler

Bu konu başlığının %2,7 ile çok sık konuşulmayan konular arasında yer aldığı gözlemlenmiştir. *Günümüzde dini cemaatlere olan güvenin sarsıldığı, insanların belli bir cemaatin üyesi olamaya çekindiği ve dini cemaatlerin işlevinin olumsuz yönde değiştiği* bu başlık altında konuşulan konular arasında yer almaktadır.

“...artık eskisi gibi dini cemaatlere güvenemiyoruz. Hangisi doğru hangisi yanlış bilemiyoruz...” (K11)

“...bir cemaat vardı, gidiyordum. Çok güzel ilham alıyordum. Hoca çok güzel vaizler veriyordu o günü iple çekiyordum. Fakat sonradan aramıza katılan birkaç kişi yüzünden gidemedim farklı yöne çektiler ve tadı kalmadı...” (K6)

Toplumsal yaşam ve siyasal zeminde dini cemaatlerin olumsuzluklarının kadın günlerine kadar yansıdığı görülmektedir.

3.1.2.15. Beddua

Beddua başlığı ise, %2,7’lik bir oran ile sohbet konuları arasında yer almaktadır. Beddua etmenin zararları, sakıncaları ve bedduanın hem edeni hem de edileni etkilediği yönde konuşulduğu dikkat çekmiştir.

“...bir günde toplandık konu bedduadan açıldı. Zararlarını konuştuk. Haklı da olsa yarısının sana döneceğini söyledim mümkün merteye etmemek lazım...” (K12)

“...bir komşumuz vardı çocuklarına kızınca beddua yerine dua ederdi hep. Ve duasının kabul olduğuna şahit olurduk...” (K3)

Beddua, kişinin sinirlilik anında karşı tarafın olumsuz etkilenmesi için söylediği aleyhte sözlerdir. Beddua eden kişinin aslında anlık kendine bir rahatlama şekli sağlama çabasıdır. Zaman zaman alışkanlık haline gelen bu eylemin önüne geçebilmek için halk arasında bazı menkıbelerin oluştuğu gözlemlenmektedir. Örneğin; beddua eden kişiye ettiği beddua sebebiyle yaşanacak olumsuz etkinin yarısının beddua edene yarısının da karşı tarafa geçeceğini söylemek gibi. Dolayısıyla bedduanın zararlı bir yanın olduğunu söylemek mümkündür. Bu sebeptendir ki beddua yerine dua etmeyi tercih edenler olmuştur. Aynı zamanda beddua etmenin doğru olmadığı belirtildiği gibi sürekli dua edenin de takdir topladığını söyleyebiliriz.

3.1.2.16. Tesettür

Tesettür başlığı %2,7'lik oran ile en az konuşulan konular arasında yer almaktadır. Günümüzde kadınların giyim kuşam konusunda tesettüre önem vermemesi, örtülü kadınların gerçek mana da tesettüre girmediği konuşulan konular arasında gözlemlenmiştir.

“...dışarıda hava soğuk olmasına rağmen, çok açık seçik giyinen kızlarımızın olduğunu gördüm bu duruma çok üzüldüm. Böyle olunca erkeklerin bayanlara karşı bakış açısı değişiyor ve yanlış yaklaşımlarını sağlıyor...” (K6)

İslam dininin farzlarından biri olan tesettüre günümüzde yeterli derecede önem verilmediği ve bu durumdan rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir. Bu farziyetin yeterli düzeyde içselleştirilmemiş olmaması ve bunun doğurduğu yanlışlardan söz ettikleri görülmektedir.

3.1.2.17. Tefsir Okumak

Tefsir başlığı ise, %1,8 ile çok az konuşulan üç konu başlığı arasında yer almaktadır. Tıpkı kuran ve meal okumak konu başlığı altında yapılan sohbetlerin tefsir başlığı altında da yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu başlık altında *tefsir okumanın faydaları, kişide bıraktığı manevi huzur* konuları dikkat çekmektedir.

“...çok huzursuz olduğum bir gündü, kuran kursuna gittim. Hocamız kıyamet süresinin tefsirini yaptı. O zaman hayatın çok boş olduğunu anladım. İnsanlara değil Allah’a yönelmek gerektiğini anladım...” (K10)

Kuran ve meal başlıklarında Allah kelamının manevi huzurundan bahsetmiştik. Tefsir başlığı da bu konularla bağlantılı olduğundan sadece şu şekilde bir inceleme yapabilir. Kuran’ı ayrıntılı okuyup anlamının insanı dünyanın boş heva ve heveslerinden uzaklaştırıp ahiret yurduna yaklaştırdığı kaçınılmaz bir gerçektir.

3.1.2.18. Miras

Bu başlık %1,8’lik oranla çok az konuşulan konular arasında yer almaktadır. Miras paylaşımının dini emirlere göre yapılmamasında yaşanan sakıncalardan bahsedildiği gözlemlenmiştir.

“...bizim köyde çok zengin bir aile vardı. Babaları ölmeden önce miras paylaşımı yapmamış. Adam ölünce çocukları miras için kavga etmeye başlamış ve kardeş kardeşe düşman olmuş, birbirlerini öldürmüşler mallarda ortada kalmış. Hâlbuki dinin emrettiğine göre paylaşım yapılsaydı herkeste kabul etseydi sorun kalmazdı...” (K9)

Dünyevi hırs ve arzuların kardeşi kardeşe düşman edecek derecede zararlı olduğunu söylemek mümkündür.

3.1.2.19. Gayri Müslimler

Dini sohbet konuları başlığı altında son olarak Gayri Müslimler kavramı %1,8 ile çok az konuşulan konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bahsedilen bu başlık altında Gayri Müslim kişilerle Müslüman kişilerin mukayese edildiği ve Müslümanların İslam dinine olan bağlılıklarındaki eksikliğe atıfta bulunulduğu gözlemlenmiştir.

“...eşimin işi dolayısıyla yurt dışına çıkmıştır. Orada ki Hristiyanların kendi dinine olan bağlılıkları çok farklı bizim gibi değiller. Hem dini emirleri çok iyi yerine

getiriyorlar hem de gayet kibar nazik davranıyorlar. Burada öyle değil dindarlığı sadece namaz ve kuran okumak sanıyorlar hâlbuki iş onlarla bitmiyor...” (K5)

Gayri Müslim kişilerin toplumsal ilişkiler anlamında daha ileri düzeyde yaşam seyrettiklerinden bahsettikleri görülmektedir. Dolayısıyla İslam dini dışındaki diğer dinlerde sosyal düzenin daha kapsamlı, daha gelişmiş düzeyde olduğunu ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Bizim toplumumuzda birey ya da kul olmanın sadece birkaç dini ibadeti yerine getirmekle yeterli olacağı şeklinde yanlış bir algı sosyal yapının eksik kalmasına sebep olmaktadır.

3.1.3. Gün Grubunda Gözlemlenen Dini İbadetler

Bu başlık altında gözlemlenen konular arasında son başlık olan, gün grubunda gerçekleşen dini ibadetlere ait verilerin analizine yer verilmiştir. Güne gidilen süre boyunca katılımcılar arasında gerçekleşen dini ibadetler gözlemlenmiş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir. Aşağıda gün grubunda konuşulan sohbet konularının dağılımına ait veriler tablo şeklinde görselleştirilmiştir. Bu tablo oluşturulurken esas alınan ölçüt, gözlemler sırasında dini ibadetlerin ortamda tekrar edilme sıklığıdır.

Tablo 3.1.3.1.Gün Grubuna Gerçekleşen Dini İbadetlerin Dağılımı

	DİNİ İBADETLER	SAYI	YÜZDE
1	Dini İfadeler	35	57,4%
2	Namaz kılmak	9	14,8%
3	Dua etmek	7	11,5%
4	Tesettüre girmek	4	6,6%
5	Kuran okumak	3	4,9%
6	Yasin okumak	3	4,9%

Tablo 3.1.3.1'e bakıldığında günde gerçekleşen dini ibadetlerden en çok dini ifadeler rastlanmıştır. Gün grubuna gidilen süre boyunca katılımcıların söylemleri

davranışları gözlemlenmiştir bu doğrultuda konuşmalarında dini ifadelerle sıkça yer verdikleri gözlemlenmiştir. En sık kullanılan dini ifadeleri “maşallah”, inşallah”, Allah’ın izniyle”, “besmele”, “hamd olsun”, “çok şükür” şeklinde sıralamak mümkündür.

Sohbet esnasında geçen dini ifadelerin kullanım örnekleri aşağıdaki gibidir:

“...çok şükür Allah’ın bize verdiği nimetlere...” (K5)

“...hamd olsun 3 tane kızım var, hiç oğlum yok ama Allah’ın takdiri Allah bunu layık görmüş. Her işte vardır bir hikmet...” (K8)

“...iki oğlum var ama maşallah genç gösteriyorsun...” (K10)

“... haftaya inşallah bizde toplanacağız...” (K12)

Bu örnekler dışında *besmele* ifadesinin sadece ikrama başladıklarında kullandıkları gözlemlenmiştir.

Namaz kılmak ibadetine bakıldığında, 1 katılımcı hariç bütün katılımcılar tarafından vakit içinde olan namazı eda ettikleri gözlemlenmiştir.

Kuran-ı Kerim ve Yasin kıraati okumak eylemine bakıldığında; toplamda 9 kere gidilen gün faaliyetinin 3 ünde tek gerçekleştiği gözlemlenmiştir. Kuran’dan Vakıa, Cuma, Nebe, Mülk sürelerinin okunduğu akabinde Yasin süresinin okunduğu gözlemlenmiştir. En sonunda hatim duası yapıp genel bir dua ile ibadet tamamlanmıştır.

Dua etmek ibadeti hatim duası dışında sohbet esnasında katılımcıların sohbetin gelişine göre birbirlerine dua ettikleri şeklinde gözlemlenmiştir.

“...Allah ailemizi, evlatlarımızı, vatanımızı, askerlerimizi korusun... (K1)

“...Allah evlatlarımızı kötü alışkanlıklardan muhafaza etsin...” (K9)

“...Allah rızık darlığı vermesin, ele ayağa düşürmesin....” (K4)

Tesettüre girmek başlığı altında dikkatimiz geçen husus gün grubunda örtülü olmayan kadınların başlarda açık giyimli olarak gelmelerine karşın güne geldikçe

daha dikkatli davrandıkları olmuştur. Biraz daha kapalı giyindikleri, Kuran okunurken başörtüsü taktıkları ve huş içinde dinlendikleri gözlemlenmiştir.

3.2.Katılımcı Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde katılımcılarla yapılan görüşme verilerinin analizi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Görüşme de katılımcılara ilk olarak demografik özellikleri ile ilgili sorular, daha sonra günlük hayattaki bazı dini ibadetleri yaşayışları ile alakalı sorular, üçüncü olarak katılımcıların gün faaliyetleri ile ilgili sorular sorulmuştur. Son olarak ise, gün grubuna katıldıkları süre boyunca tecrübe ettikleri dini unsurlar ile alakalı sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri ile ilgili bilgilerin verileri araştırmanın yöntem kısmında ifade edilmiştir. Bu sebepten bu başlık altında ilk olarak katılımcıların kendi hayatlarındaki dini yaşayışları ile alakalı cevaplar analiz edilecektir.

3.2.1. Katılımcıların Dini İbadetleri Yaşayışları İle Alakalı Görüşleri

Bu başlık altında katılımcıların dini ibadetleri yerine getirmeleri ile alakalı soruların cevaplarına yer vermeden önce konuyla bağlantılı olarak ibadetin ve ibadeti yerine getirmenin insanın kişiliğine ve hayatına olan katkısından bahsedilecektir.

İbadet, dini hayatın vazgeçilmez unsurlarından biridir. İnanan insan ile yaratıcı arasında iman bağı ile kurulan ilişki sonucu kulun yaratıcı huzuruna çıkması, ona yakın olması ve onunla iletişim kurması aracıdır. Kul ibadetler vasıtasıyla yaratıcı ile manevi bir irtibat kurar. Rabbine kulluğunu göstererek itaat, bağımlılık, teslimiyet duygularını ifade etmek için yapılan, dinin belirlediği kalıplaşmış hareket ve davranış şekillerine denir. Kısacası, ibadet Allah inancını ve bağlılığını gösteren bütün davranışları kendinde toplayan bir uygulamadır (Kaya ve Küçük, 2017:18).

Kişilik ise, sosyal çevreden etkilenen, iç şartlanma ile oluşan, eğitim ve sosyal baskılara rağmen bazı özellikleri sabit kalan öğrenme sürecine denir. Birey

bulunduğu çevrenin kültürel yapısı içinde öğrendikleri ile bazı yeni özellikler kazanır ve kendi kişiliği şekillenir (Akto, 2011:194).

Bireyin içinde bulunduğu sosyal çevre onun çeşitli kişisel özelliklerini etkilemektedir. Yaşama biçimini, düşünceler, eğilimler, tüketim davranışları gibi. İnsanlık kültürünün temelinde rol alan olgulardan biri de din olgusudur. Din insan ruhunun en derin ihtiyaçlarına cevap verir. Çünkü insan her zaman kendinden daha üstün, daha güçlü bir varlığa inanma ihtiyacı hisseder (Akto, 2011:195).

İnanç ve ibadet boyutunda genellikle kişilikteki dini his yalın bir halde bulunur; fakat derin bir saygının damgasını taşıyan kalıcı bir yapı arz eder. Kişiliğin bu parçası hayatın merkezinden yükselir ve bireyi sonsuza yönlendirir. Uzun vadeli dini inanç ve ibadetlere sahip olan hayatta karşılaşılabilecek kaos ve trajedi karşısında kendisine barış getirebilir (Allport, 2004:158).

İnsan isteyerek ya da istemeyerek hem din tarafında günah sayılan hem de toplum tarafından kabul edilmeyen pek çok davranışta bulunabilir. Bunun sonucunda kişi pişmanlık ve korku tarzında bir duygu ortaya çıkararak ruhsal çöküntü yaşar. İbadetler aracılığıyla –dua ve tövbe gibi- insanlar bu sıkıntılardan kurtulma imkânı bulur. Bu bağlamda din ya da dini ibadetler insanın güvenme ve sığınma gibi ihtiyaçlarını karşılar. Aynı zamanda umut, iyimserlik, üretkenlik, sorumluluk, fedakârlık gibi birçok yönden destekler (Akto, 2011:196-197).

İbadetlerin işlevlerine baktığımız zaman, insanlarda ortak amaç ve tasavvurlara sahip olma duygularını yerleştirir. İnsanlar arasındaki farklılıkları ortadan kaldırarak insanları birbirlerine yakınlaştırıp, bütünleştirir (Güneş, 2014:157).

Nasıl ki gıda maddi hayatın beslenmesi için zorunlu ise, ibadetlerde manevi hayatımızın beslenmesi ve düzenli çalışması için zorunludur. İbadetler inananları bir araya getirir ve yığınları harekete geçirir. Böylece kişilerde bir coşkunluk, bir heyecan durumu ortaya çıkar. İnsan kendinden geçerek günlük düşüncelerinden ve günlük meşguliyetlerinden uzaklaşmış olur (Durkheim, 2011:518).

İbadetlerin gerçek fonksiyonu, inanan kişide manevi güçler ve güven temeli olan bir ruh hali uyandırmasıdır. İbadetler insanlara zorluklara tahammül edecek ve onların üstesinden gelecek gücün kendilerinde olduğunu hissettirir. İbadetler kötülüğü ne şekilde düşünürsek düşünelim ondan kurtulacağımıza inandırır (Durkheim, 2011:561).

Genelde ibadet ve dini uygulamaları ifa eden kişilerin diğer kişilere göre daha tatminkâr ve kanaatkâr oldukları görülmüştür. Özellikle yaşlılık zamanında kişilerde oluşan yalnızlık duygusu ve toplumsal hayattan soyutlanma düşüncesi problemine çözümüne dini pratikleri yerine getirmenin oldukça katkısı vardır. Çünkü toplu yapılan ibadetler ve ritüeller, insanları bir nevi kendinden geçirerek ortak bir duygunun oluşumuna imkân verir. Böylece karşılıklı güven ve destek ortamı oluşarak toplumsal dayanışma sağlanmış olur (Güneş, 2014:158).

İbadet ve ayinleri yerine getirdikten sonra daha fazla güç ve enerji ile gündelik hayata geri dönülür. Bunun nedeni, çok üstün bir güç kaynağı ile ilişkiye girmektir. Fakat sebebi yalnızca bu değildir. Aynı zamanda insanda var olan güçlerin bir an için daha rahat, daha özgür ve daha az gergin bir hayat yaşaması ve böylece kemale ermesidir. Bu da dinin azımsanmayacak derecede bir çekiciliği olduğunu gösterir (Durkheim, 2011:217).

Bütün bu bilgiler sonunda görüşme sorularının analizine baktığımız zaman katılımcılara ilk olarak günlük hayattaki bazı dini ibadetler ile ilgili sorular sorulmuş ve bu konuda kendilerini değerlendirmeleri istenmiştir. Bu durum ile ilgili katılımcıların cevaplarına ilişkin kodların görüşme yapılan katılımcılara göre dağılımı aşağıdaki Tablo 3.2.1.1’de yer almaktadır.

Tablo 3.2.1.1.Katılımcıların Dini İbadetleri Yaşayışları İle İlgili Cevaplarının Dağılımı

	KODLAR	KATILIMCILAR												
		K 1	K 2	K 3	K 4	K 5	K 6	K 7	K 8	K 9	K 10	K 11	K 12	
Dini ibadetleri yerine getirme ile ilgili durumlar	NAMAZ	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
	ORUÇ	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	HAYIR İŞLERİ	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	DUA	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	KURAN	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
	MEAL	x	x	x	x	x			x		x			x
	TEFSİR				x				x		x			x

Tablo 3.2.1.1’de katılımcıların günlük yaşantılarında dini ibadetleri yerine getirme konusunda, *oruç tutmak*, *hayır işlerinde bulunmak* ve *dua etmek* ibadetlerinin bütün katılımcılar tarafından yerine getirildiği görülmektedir. Bir katılımcı hariç bütün katılımcıların *namaz kılmak* ve *kuran okumak* ibadetini yerine getirdiği, *meal okumamın* 8 katılımcı, *tefsir okumamın* ise 4 katılımcı tarafından yerine getirildiği görülmüştür.

Katılımcılara bu başlık altında ikinci olarak günlük hayatlarındaki dini ibadetleri yerine getirme sıklığını sorduk. Bu soruyla alakalı katılımcıların verdiği cevaplar Tablo 3.2.1.2 de görselleştirilmiştir.

Tablo 3.2.1.2.Katılımcıların Dini İbadetleri Yerine Getirme Sıklığı İle İlgili Cevaplarının Dağılımı

	KODLAR	KATILIMCILAR	K 1	K 2	K 3	K 4	K 5	K 6	K 7	K 8	K 9	K 10	K 11	K 12
Dini ibadetleri yerine getirme sıklığı	NAMAZ		3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	3
	ORUÇ		3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
	HAYIR İŞLERİ		2	2	2	2	2	3	2	3	2	2	2	2
	DUA		3	3	2	3	3	3	3	2	3	2	2	3
	KURAN		2	2	3	2	3	2	3	2	2	2	1	3
	MEAL		2	2	2	3	2	1	2	1	2	1	1	2
	TEFSİR		1	1	1	2	1	1	2	1	2	1	1	3

3: sürekli 2:bazen 1:hiç

Tablo 3.2.1.2'ye bakıldığı zaman *namaz kılmak* ibadeti bir katılımcı dışında bütün katılımcılar tarafından “*sürekli*” olarak yerine getirildiği, *oruç tutmak* ibadetinin de bütün katılımcılar tarafında “*sürekli*” olarak yerine getirildiği görülmektedir. *Hayır işlerinde bulunmak* ibadetine ise, 10 katılımcı tarafında “*bazen*”, 2 katılımcı tarafından da “*sürekli*” cevabı verildiği görülmektedir. *Dua etmek* sıklığına 8 katılımcı “*sürekli*” olarak, 4 katılımcı da “*bazen*” şeklinde görüş belirtmiştir. *Kuran okumayı* bilen katılımcılar arasında okuma sıklığı olarak; 7 katılımcı “*bazen*”, 4 katılımcı “*sürekli*” şeklinde cevap vermiştir. *Meal okuyan* 8 katılımcı arasında 7 katılımcı “*bazen*”, 1 katılımcı da “*sürekli*” olarak okuduğuna dair görüş belirttiği görülmektedir. Son olarak *tefsir* okuyan 4 katılımcıdan biri “*sürekli*”, 3 katılımcı da “*bazen*” okuduklarını ifade etmişlerdir.

Dini ibadetlerle alakalı katılımcıların görüşlerine ait örneklerden bazıları aşağıda verilmiştir:

“...lise yıllarımdan beri namaz kılarım. Eskiden ara sıra ara verdiğim zamanlar oldu ama şimdi düzenli kılarım...” (K12)

“...ergenlikten beri kılarım, başlarda çocukken aksamlar oluyor ama şimdi çok şükür sürekli kılıyorum...” (K9)

“...her ramazan ayında oruç tutuluyor zaten, ben birde mübarek günlerde elimden geldiğince tutmaya çalışırım...” (K7)

“...çok uzun yıllardır oruç tutmaya başladım, küçüktüm tam yaşımı hatırlamıyorum. O gün bugün ramazan aylarında bazen ramazan ayı dışında da tutarım...” (K5)

“...birçok konuda hayır işlemeye çalışırım. Komşulardan biri zor durumda kalırsa yardım ederim, kıyafeti olmayana kıyafet veririm, maddi durumu düşük olana sadaka veririm, yaşça benden büyük olanlar evime geldiğinde en güzel şekilde ağırlarım...” (K6)

“...hayır işlerinde bulunuyorum. Her gördüğüme selam vererek, çocuklara güzel yüzlü olarak. Bunların hepsi benim için birer hayır...” (K8)

“...çok sık dua ederim. Ama etrafımdaki insanlardan da dua beklerim...” (K2)

“...genellikle namazlardan sonra, çok sıkıntılı olduğum zamanlarda bazen dua ederim...” (K8)

“...hayır, meal okuyamıyorum çünkü okuyamam yavaş...”(K10)

“...evet, bazı zamanlar açar okurum iyi gelir bana okumak. Bazen merak ettiğim bir surenin anlamı olur onun içinde açar okurum...” (K4)

“...hayır. Hiç tefsir kitabı okumadım sanırım pek merak etmiyoruz...” (K1)

“...evet, bu yıl daha sık okuyorum. Kuran kursuna gidiyor olmam tefsir okumamda etkili oluyor bence...” (K3)

Katılımcılara, bu başlık altında “dini emirleri yerine getirme konusunda en çok hangisinde kendinizi başarılı buluyorsunuz?” şeklinde soru sorulmuş ve “namaz”, “oruç”, “kuran okumak”, “güzel ahlak”, “dua” şeklinde cevaplar alınmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar Tablo 3.2.1.3’de ve cevapların yüzdelik olarak dağılımı Tablo 3.2.1.4’de görselleştirilmiştir.

Tablo 3.2.1.3. Dini İbadetlerin En Çok Hangisinde Başarılı Olduklarına İlişkin Görüşleri

	KODLAR	KATILIMCILAR	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12
En çok başarılı oldukları dini ibadetler	NAMAZ		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X
	ORUÇ		X	X		X		X		X	X	X		X
	KURAN OKUMAK				X		X	X		X				X
	GÜZEL AHLAK								X				X	
	DUA													

Tablo 3.2.1.4. En Çok Başarılı Oldukları Dini İbadetlerin Yüzdeler Dağılımı

	En Çok Başarılı Oldukları ibadetler	SAYI	YÜZDE
1	Namaz	11	39,3%
2	Oruç	8	28,6%
3	Kuran Okumak	5	17,9%
4	Güzel Ahlak	2	7,1%
5	Dua	2	7,1%

Tablo 3.2.1.3'e baktığımız zaman; *namaz* ibadetinin 11 katılımcı tarafından, *oruç* tutma ibadetinin 8 katılımcı tarafından, *kuran okumak* ibadetinin 5 katılımcı tarafından, *güzel ahlaklı* olmak 2 katılımcı tarafından ve *dua* etme ibadetinin 2 katılımcı tarafından ifade edildiği görülmektedir. Bazılarının ibadetlere ilişkin görüşleri şu şekildedir:

“...namaz kılmak, kuran okumak konusuna kendimi daha çok başarılı buluyorum. Çünkü namaz vakitlerini kaçırmamaya hatta namazımı geciktirmemeye çalışıyorum. Vakit girince namaz kılmadıysam huzursuz oluyorum. Bir de her gün bir sayfada olsa kuran okurum...” (K3)

“...oruç tutmak ve namaz kılmak konusunda kendimi başarılı buluyorum. Her ibadeti de düzenli yerine getiririm...” (K10)

“...namaz kılmak, dua etmek ve ahlaki konularda kendimi başarılı buluyorum. Namazımı geciktirmeden vaktinde kılarım ve dua etmeyi çok severim. Dua edince içim ferahlıyor o yüzden sık sık her durumda dua ederim...” (K7)

“...güzel ahlak sahibi olmaya çalışırım. İnsanları kırmamaya, güler yüzlü olmaya dikkat ederim. Zaten diğer ibadetler borcumuz asıl önemli olan bu konulardır...” (K11)

Son olarak bu başlık altında katılımcılara günlük yaşantılarındaki dini ibadetlerle bağlantılı olduğunu düşündüğümüz, “daha önce dini sohbet yapılan bir mekâna gitmeyi düşündünüz mü?” şeklinde sorduk.

Katılımcılardan 3’ü dışında diğerlerinin dini sohbet yapılan bir mekâna gittikleri yönünde cevap aldık. Giden katılımcılardan bu mekânı nasıl değerlendirdiklerini sorduk. Bazı katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“...evet, gittiğim yerler oldu, hoş vakit geçiriyordum ve faydalı günlerim oldu fakat ev işleri, çocuk derken çok vakit bulamadım ve sonrasında bırakmak zorunda kaldım...” (K8)

“...sohbetlere katıldım, çok güzel bir ortamdı. Arkadaşlarla görüşüp dua yapıyorduk, sureler okunurdu. Dini konularda tartışıp bilgi sahibi olurduk. Beni dini yönden olumlu etkilediğini düşünüyorum yani dini yaşantıma fayda sağladı...” (K7)

“...menkıbelerin az da olsa anlatıldığı bir mekândı. Kuran okuma ve sohbet vardı. Çok bilinçli olduklarını düşünmedim...” (K9)

“...birkaç yıl önce gitmiştim. Hiçbir feyz almadım, hep kitap okuyorlardı. O yüzden sıkıcı gelmişti bana ve bıraktım...” (K5)

“...gitmeyi düşünmedim. Çünkü bana pek samimi gelmiyor...” (K6)

Katılımcılardan bazılarının sohbet ortamının samimi bulmaması ve bilgi düzeyi olarak yeterli olmadıklarını düşündüklerinden memnun kalmadıkları

görülmektedir. Bazılarının ise kendilerini dini bakış açısı ve dini yaşantı olarak olumlu etkilediklerini düşündükleri için memnun kaldıkları görülmektedir.

3.2.2 Katılımcıların Gün Faaliyetleri İle İlgili Görüşleri

Bu bölümde katılımcıların faaliyet gösterdiği gün grubuyla alakalı görüşme sorularına verdikleri yanıtlar ele alınmıştır. Ne zamandan beri gün faaliyetlerine katıldıkları, gün faaliyetlerinin kendilerini nasıl etkilediğini, beklentilerinin neler olduğuna dair gün faaliyetlerini nasıl değerlendiklerini ilişkin görüşlerini açıklamaları istenmiştir.

Katılımcılara gün faaliyeti ile alakalı ilk olarak gün grubuna ne zamandan beri katıldıklarına ilişkin soru sorulmuştur. Katılımcılardan en az 2, en fazla 10 yıl olmak üzere; 2, 3, 4, 5, 6, 10 yıl şeklinde cevaplar alınmıştır. Bununla alakalı katılımcı cevapları Tablo 3.2.2.1. 'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.2.1. Katılımcıların Gün Faaliyetine Katılma Sürelerine İlişkin Cevaplarının Dağılımı

Katılımcılar	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12
Katılma süresi /Yıl	3	5	10	6	2	3	3	4	4	5	6	5

Bu başlık altında katılımcılara ikinci olarak gün faaliyetlerine katılma nedenleri sorulmuştur. Verdikleri yanıtlara ilişkin görüşlerinden elde edilen bulgular aşağıda Tablo 3.2.2.2. 'de ve yüzdeler olarak dağılımı Tablo 3.2.2.3. de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.2.2.Gün Faaliyetlerine Katılma Nedenlerine İlişkin Görüşleri

KATILMA SEBEBLERİ	KATILIMCILAR											
	K 1	K 2	K 3	K 4	K 5	K 6	K 7	K 8	K 9	K 10	K 11	K 12
Sosyalleşmek	x		x			x			x			
Arkadaşlarla vakit geçirmek		x		x	x	x	x	x	x	x	x	x
Bilgi alış veriş			x					x				
Hasret gidermek												x
Rahatlamak		x	x			x			x			
Yalnızlık										x	x	

Tablo 3.2.2.3.Gün Faaliyetlerine Katılma Nedenlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	Gün Faaliyetlerine Katılma Sebepleri	SAYI	YÜZDE
1	Sosyalleşmek	4	17,4%
2	Arkadaşlarla vakit geçirmek	10	43,5%
3	Bilgi alış veriş	2	8,7%
4	Hasret gidermek	1	4,3%
5	Rahatlamak	4	17,4%
6	Yalnızlık	2	9%

Tabloda katılımcıların gün grubuna katılmalarındaki en büyük sebebin “arkadaşlarla vakit geçirmek” olduğu görülmektedir. İkinci olarak ise; 4’er katılımcı tarafından ifade edilen “sosyalleşmek” ve” rahatlamak” başlığı olduğu anlaşılmaktadır. 2’şer katılımcı “bilgi alışveriş”, “yalnızlık”, şeklinde sebep gösterirken, “arkadaşlarla hasret gidermek”, başlığı da 1 katılımcı tarafından sebep gösterildiği görülmektedir.

“...sohbet etmeyi seviyorum. Ev ortamında bir araya gelmek, arkadaşlarla hoş vakit geçirmek iyi geliyor bana. Her konuda bilgi alışverişi yapabiliyorsun. Bu vesileyle genel kültür bile artıyor...” (K8)

“...arkadaşlarla vakit geçirip hasret gidermek. Çünkü dünya telaşından insan birçok şeye vakit bulamıyor. En azından günler sayesinde insan sevdikleriyle bir araya gelip hasret gidermiş oluyor...” (K12)

“...hem arkadaşlarla vakit geçirmek hem de yalnızlığı mı gidermek için güne gidiyorum...” (K11)

Gün gruplarından herhangi bir beklentilerinin olup olmadığını, varsa nasıl bir beklenti içinde olduklarını sorduk. Aldığımız cevaplara ilişkin kodlamalar ve kodlara ilişkin katılımcı görüşleri tablo 3.2.2.4. ‘de ve yüzdeler olarak dağılımı Tablo 3.2.2.5 ‘de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.2.4. Katılımcıların Gün Grubundan Beklentilerine İlişkin Görüşleri

BEKLENTİLER	KATILIMCILAR											
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12
Rahatlamak	X	X	X			X			X			
Fikir alışverişi								X				X
Güleryüz/samimiyet	X					X	X					
Hoş bir vakit geçirmek		X		X	X	X	X	X	X	X	X	X

Tablo 3.2.2.5. Katılımcıların Gün Grubundan Beklentilerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	Gün Grubundan Beklentiler	SAYI	YÜZDE
1	Rahatlamak	5	25,0%
2	Fikir alışverişi	2	10,0%
3	Güleryüz/samimiyet	3	15,0%
4	Hoş bir vakit geçirmek	10	50,0%

Katılımcılara ilk olarak gün grubundan beklentilerinin olup olmadığını sorduk. Genelde çoğu “*aslında pek bir beklentim yok*” şeklinde cevap verse de daha sonra bununla ilişkili görüş bildirmişlerdir. Tablo 4.2.2.3.’ de katılımcıların gün grubundan en büyük beklentilerinin “*hoş bir vakit geçirmek*” olduğu görülmektedir. 5 katılımcı “*rahatlamak*” şeklinde yanıt verirken, 3 katılımcı “*güleryüz/samimiyet*”, 2 katılımcı tarafından da “*fikir alış verışı*”, şeklinde beklentiler ifade etmişlerdir.

“...günden beklentilerim arkadaşlarımla beraber olup güzel bir vakit geçirmek ve güleryüz gösterilmesi. Vakit geçirdiğim ortamdaki insanların samimi olması lazım...” (K7)

“...güleryüzlülük, muhabbet edip hoşça bir vakit geçirmek. Neşe bulmaya gidiyorum. Bir nebze olsa ev ortamından uzaklaşmak...” (K6)

“...paylaşımında bulunmak, bilgi alışverişi olması. Her bir araya geldiğimizde bir şeyler öğreniyoruz. Hem de hoş bir vakit geçiriyoruz.” (K8)

Gün grubuna katılmanın kendilerini mutlu edip etmediklerini sorduk. Tüm katılımcılardan “*evet*” yanıtını aldık. Gün gruplarına katılmanın memnun eden ve memnun etmeyen yönlerini sorduğumuz da ise, katılımcılardan aldığımız cevaplara ilişkin görüşler ve yüzdeler dağılımı aşağıdaki Tablo 3.2.2.6’de ve Tablo 3.2.2.7 ‘de gösterilmiştir.

Tablo 3.2.2.6. Katılımcıların Gün Gruplarının Memnun Eden Yönlerine İlişkin Görüşleri

MEMNUN EDEN YÖNLER	KATILIMCILAR											
	K 1	K 2	K 3	K 4	K 5	K 6	K 7	K 8	K 9	K 10	K 11	K 12
Arkadaşlarla vakit geçirmek		x		x	x	x	x	x	x			x
Bilgi alış verışı	x				x		x					
Hasret gidermek			x			x		x		x	x	x
Rahatlamak	x	x	x			x			x			x
Yalnızlığı gidermek		x	x									
Paylaşımında bulunmak				x			x	x	x	x		
Arkadaş edinmek	x		x		x			x				

Tablo 3.2.2.7. Katılımcıların Gün Gruplarının Memnun Eden Yönlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	Gün Grubunun Memnun Eden Yönleri	SAYI	YÜZDE
1	Arkadaşlarla vakit geçirmek	8	23,5%
2	Bilgi alış verişi	3	8,8%
3	Hasret gidermek	6	17,6%
4	Rahatlamak	6	17,6%
5	Yalnızlığı gidermek	2	5,9%
6	Paylaşımında bulunmak	5	14,7%
7	Arkadaş edinmek	4	11,8%

Katılımcıların gün grubunun memnun eden yönlerine verdikleri cevaplara bakıldığında *arkadaşlarla vakit geçirmek* 8 katılımcı tarafından, *hasret gidermek* ve *rahatlamak* 6 katılımcı tarafından, *paylaşımında bulunmak* 5 katılımcı tarafından, *paylaşımında bulunmak* 4 katılımcı tarafından, *bilgi alışverişi* 3 katılımcı tarafından ve *yalnızlığı gidermek* 2 katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Katılımcıların güne katılma nedenlerine verdikleri cevaplar ile gün grubunun memnun eden yönlerine verdikleri cevapların birbirine paralel olduğu görülmektedir. Bu bağlamda kadınların şehir yaşamı içinde var olmaya devam edebildikleri ve kendilerine yeni bir yaşam alanı açabilmelerine imkân tanıdığı için katıldıkları gün grubunun beklentilerini karşıladığını söyleyebiliriz.

“...*paylaşımında bulunmak, yaşadığım herhangi bir sıkıntı varsa onu paylaşıyorum, çözebiliyoruz. Böylece sorunlarımızı anlatıp hem rahatlıyoruz hem de çözüm bulabiliyoruz ayrıca arkadaşlarımla vakit geçirmekte beni çok memnun ediyor...*” (K9)

“...*sohbet etmek, deşarj olmak, arkadaşlarla bir araya gelip hasret gidermek, bazen insan kendini hayatının sıkıntı ve sorunları arasında yalnız hissedebilir. O yüzden gün yalnızlığımızı gidermemize de yardımcı oluyor ya da mesela güne yeni katılan biri alıyor böylece yeni arkadaşlar edinmiş oluyoruz...*” (K3)

Arkadaşlar güzel bir vakit geçirmek, paylaşımında bulunmak her konuda paylaşımında bulunabiliyoruz. Eşimizden çocuklarımızdan diğer başka konulardan, ayrıca en çok memnun eden yönü bilgi alışverişi olması. Her konuda konuşup bilgi sahibi oluyoruz...” (K7)

Tablo 3.2.2.8. Katılımcıların Gün Gruplarının Memnun Etmeyen Yönlerine İlişkin Görüşleri

MEMNUN ETMEYEN YÖNLER	KATILIMCILAR											
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12
Dedikodu			x						x			
israf							x					x

Tablo 3.2.2.9. Katılımcıların Gün Gruplarının Memnun Etmeyen Yönlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

	Gün Grubunun Memnun Etmeyen Yönleri	SAYI	YÜZDE
1	Dedikodu	2	50,0%
2	israf	2	50,0%

Memnun etmeyen yönlerini sorduğumuzda ise, sadece 4 katılımcının bu soruya cevap verdiği görülmektedir. Diğer 8 katılımcı memnun etmeyen yönün olmadığını ifade etmiştir. Tablo 4.2.2.5 de katılımcılardan “*dedikodu*” ve “*israf*” olarak cevap veren 2’şer katılımcı olduğu görülmektedir.

“...aşırı ikram olması ve israf yapılması, çok çeşit pasta börek yapılıyor. Bence hem fazla olduğu için israf oluyor hem de herkes bu şekilde çok ikramda hazırlamaya gücü yetmeyebilir...” (K3)

“gyıbet yapılması, bazen gyıbet yapan birileri olabiliyor.” (K12)

Gün faaliyetleriyle alakalı son olarak katılımcılara; gün gruplarına katılmazsanız nasıl bir kaybınız olur? Şeklinde soru sorduk. Katılımcıların bazıları ilk olarak “*aslında çok fazla kaybımız olmaz*” şeklinde görüş bildirseler de daha sonra “*arkadaşlarımı özlerim*”, “*yalnızlık hissederim*” şeklinde görüş bildirmişler.

Bundan hareketle gün grubunun şehir yaşamındaki ait olma duygusunun eksikliğini giderdiğini söylemek mümkündür.

“yalnız hissedirim. Bir gruba mensup olmak güzel. Okula da aslında bu sebeple gidiyoruz. Maddi açıdan olsa da bir gruba ait olmak güzel bir yere ait olma düşüncesi güzel.” (K 7)

“Benim açımdan bir kayıp olur. Çünkü ben yalnız yaşayan biriyim. Tek başına kaldığımda canım sıkılıyor, her şeyi kafaya takmaya başlıyorum. Ama güne gidince farklı ortamda bulunduğum, arkadaşlarla güzel vakit geçirdiğim için rahatlıyorum. O yüzden bırakmayı düşünmüyorum.” (K 11)

3.2.3.Katılımcıların Gün Grubundaki Dini İbadetler İle İlgili Görüşleri

Bu bölümde katılımcılara gün gruplarında gerçekleşen dini ibadetlerin olup olmadığını, dini bir sohbet yapılıp yapılmadığını, gün gruplarının dini yönden kendilerini etkileyip etkilemediğini, etkiliyorsa nasıl etkilediğine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Gün grubunda gerçekleşen dini ibadetler var mıdır? Diye sorduk. Katılımcıların verdikleri yanıtlar tabloda gösterilmiştir. Bu durum ile ilgili katılımcıların görüşlerine ilişkin kodların görüşme yapılan katılımcılara göre cevap ve yüzdelik dağılımı Tablo 3.2.3.1 ve Tablo 3.2.3.2’de yer almaktadır.

Tablo 3.2.3.1 Gün Grubunda Gerçekleşen Dini İbadetlere İlişkin Katılımcı Görüşleri

DİNİ İBADETLER	KATILIMCILAR											
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12
Namaz kılmak		X										X
Yasin okumak	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Kuran okumak	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Dua	X		X	X			X		X			X
Dini sohbet					X		X			X	X	X

Tablo 3.2.3.2 Gün Grubunda Gerçekleşen Dini İbadetlere İlişkin Katılımcı Görüşlerinin Dağılımı

	Gün Grubunda Gerçekleşen Dini İbadetler	SAYI	YÜZDE
1	Namaz kılmak	2	5,4%
2	Yasin okumak	12	32,4%
3	Kuran okumak	12	32,4%
4	Dua	6	16,2%
5	Dini sohbet	5	13,5%

Tabloya bakıldığında katılımcıların hepsinin gerçekleşen dini ibadetler olarak “Yasin okumak” ve “Kur’an okumak” şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir. 6 katılımcı “dua etmek”, 5 katılımcı “dini sohbet”, 2 katılımcı da “namaz” şeklinde yanıt verdikleri görülmektedir.

“Yasin okunması, Kurandan bazı sureler okunması, dua yapılması. Hatim duası oldu birkaç kere birde laf arsında birbirimize dua ederiz...” (K9)

“...birkaç sefer Kuran okundu. Cuma, Vakıa süresi okundu, sonrasında Yasin okundu, namaz kılanlar namaz kılıyor.” (K2)

“...Kuran okunur, Yasin okunur, hatim duası yapılır, dini sohbetler olur ara sıra. Dini bir konu açıldığında herkes fikrini söyler...” (K5)

Bunun yanında katılımcılara gün grubunda gerçekleşen dini ibadetlerin gerçekleşme sıklığı da sorulmuştur. Katılımcıların hepsinden “2-3 gün faaliyetinde 1” gerçekleştiği yanıtını aldık.

Katılımcılara herhangi bir dini tartışma yapılıp yapılmadığını sorduk. Katılımcıların cevaplarına ilişkin tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 3.2.3.3. Dini Bir Tartışma Yapılıp Yapılmadığına İlişkin Katılımcı Görüşleri

KATILIMCILAR	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12
Dini bir tartışma yapılıyor mu?	evet	hayır	hayır	bazen	bazen	evet	evet	hayır	bazen	bazen	evet	evet

Tablo 3.2.3.4. Dini Bir Tartışma Yapılıp Yapılmadığına İlişkin Katılımcı Görüşlerinin Dağılımı

	Gün Grubunda Dini Bir Tartışma Yapılıyor Mu?	SAYI	YÜZDE
1	EVET	5	41,7%
2	HAYIR	3	25,0%
3	BAZEN	4	33,3%

Katılımcılardan 5’i “evet”, 4’ü “bazen”, 3’ü de “hayır” şeklinde yanıt vermiştir. Bunun sonucunda dini bir tartışmanın yapılıp yapılmadığına dair %41,6 evet, %33,3 bazen ve %25,1 hayır şeklinde bir dağılım olduğu görülmektedir.

“...kendi aramızda zaman zaman tartışma oluyor. Bilen kişi olduğu zaman soru soruyoruz. Bilgimizi geliştiriyoruz. Ama çok tartışma şeklinde olmuyor fikir alışverişi olması için konuşuluyor desek daha doğru olur...” (K7)

“...tartışma olmuyor genelde. Çünkü gün gruplarındaki kişiler genelde aynı düşüncede olduğu için dini konularda herkes hemen hemen aynı inanca sahip olduğu için tartışma yapılıyor. Kafa yapısı aynı kişilerle gün grubu kurulduğu için tartışma olmaz. Fakat bazılarının dini bilgisi diğerine göre daha fazla olabiliyor. Fikir alış veriş oluyor...” (K8)

Gün grubunda dini sohbet eden herhangi birinin olup olmadığını sorduk. Katılımcıların hepsi araştırma örneğimiz olan mevcut gün grubunda dini sohbet eden kimsenin olmadığı şeklinde görüş belirtmişlerdir. Fakat katılımcıların bazıları eskiden faaliyet gösterdikleri gün gruplarından örnekler verip dini sohbet eden birinin olduğunu ve sohbetinden memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

“...bu günde özellikle sohbet veren herhangi biri yok sadece kendi aramızda dini bir konu açıldığında fikrini söylemek isteyen söylüyor ama eski gün grubumuzda sohbet eden biri vardı. Hocaydı kendisi, dini seviyesinden memnundum güzel konulardan bahsediyordu...” (K6)

“...dini sohbet veren hiçbir kimse yok. Zaten hiçbirimiz bu konuda yeterli değiliz...” (K11)

Gün grubu ortamında katılımcılar arasında herhangi bir dini sohbetin yapıp yapılmadığını, dini konularda konuşulup konuşulmadığını sorduk. Katılımcıların hepsi “*evet ara sıra konuşuluyor*” şeklinde cevap vermiştir. Bunun üzere katılımcılara ele alınan dini konulardan en çok hangisinin konuşulduğuna dair görüş bildirmeleri istenmiştir. Ele alınan dini konulara ilişkin katılımcıların görüşleri kodlar halinde Tablo4.2.3.3 ‘de gösterilmektedir.

Tablo 3.2.3.5. Gün Grubunda Ele Alınan Dini Konulara İlişkin Katılımcı Görüşleri

DİNİ KATILIMCILAR KONULAR	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12
Namaz	x	x	x					x			x	x
Güzel ahlak				x	x		x		x	x		x
Kul hakkı	x		x			x	x		x	x		
Kuran okuma		x			x		x	x		x	x	x
Dini mekanlar				x		x			x			

Tablo 3.2.3.6. Gün Grubunda Ele Alınan Dini Konulara İlişkin Katılımcı Görüşlerinin Dağılımı

	Gün Grubunda Konuşulan Dini Konular	SAYI	YÜZDE
1	Namaz	6	21,4%
2	Güzel ahlak	6	21,4%
3	Kul hakkı	6	21,4%
4	Kuran okuma	7	25,0%
5	Dini mekanlar	3	10,7%

Tabloya bakıldığında en çok konuşulan dini konulardan; 7 katılımcının “kuran okumak” şeklinde cevap verdiği görülmektedir. “Namaz”, “kul hakkı” ve “güzel ahlak” sahibi olmak gibi dini konular 6 katılımcı tarafından ifade edilmişken “dini mekânlar” 3 katılımcı tarafından görüş olarak bildirilmiştir.

“...kuran okumak konusundan çok bahsediliyor. Bazı arkadaşlar kuran kursuna gidiyor, onlardan konuyu açan oluyor. Ahlaki konulardan da bahsederiz bazen. Mesela kul hakkı konusu...”(K10)

“...namazdan, kurandan bahsediliyor...” (K1)

“...dini mekânlardan bahsedilmişti. Kuran kursu, cami gibi yerlerden. Güzel huylu olmaktan bazen bahsederiz. Peygamber efendimizin örnek alınması gerektiğini...” (K4)

Gün ortamı dini ifadeleri ya da dini ibadetleri hatırlamanıza olanak sağlıyor mu? Sağlıyorsa nasıl olanak sağladığını sorduk. 3 katılımcı hariç, diğer katılımcılar “*evet, olanak sağlıyor*” şeklinde cevap vermiştir. Hangi konularda olanak sağlıyor şeklinde sorulan soruya ilişkin yanıtların dağılımı aşağıdaki tabloda görselleştirilmiştir.

Tablo 3.2.3.7. Gün Ortamının Dini ibadetleri Pekiştirmeye Yönelik Görüşleri

DİNİ İBADETLER	KATILIMCILAR											
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10	K11	K12
Namaz kılmak	X		X		X							X
Dini ifadeler			X				X		X	X		
Kuran okumak	X	X					X		X			
Dua		X			X						X	

Tablo 3.2.3.8. Gün Ortamının Dini ibadetleri Pekiştirmeye Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

	DİNİ İBADETLER	SAYI	YÜZDE
1	Namaz kılmak	4	26,7%
2	Dini İfadeler	4	26,7%
3	Kuran okumak	4	26,7%
4	Dua	3	20,0%

“...evet sağlıyor, mesela günde otururken sohbe dalyoruz ama birinin aklına namaz kılmak geliyor ve kalkıp namazlarımızı kılıyor. Hatta bazen vaktinde kilmamıza da sebep olabiliyor...” (K/1)

“...namaz kılmayan biri varsa namaz kılanları görünce etkilenebilir. Ya da birbirimizden etkilenip namaza daha fazla önem vermemize sebep olur...” (K/3)

“...günde bazen kuran okunuyor. Bu bizim kuran kıraatini dinlememize, Kuran okumayı hatırlamamıza olanak sağlıyor...” (K/7)

SONUÇ

Bu çalışmada, gün faaliyetine katılan kadınların gün ortamında dini yönden nasıl bir etkileşim içine girdiklerine dair inceleme yapılmıştır.

Çalışmamız Diyarbakır Kayapınar ilçesinin Peyas Mahallesiindeki bir gün grubu üzerinde gerçekleşmiştir. Gruptaki kadınların yaş ortalaması 38 olarak bulunmuştur. Yaşın ilerlemesiyle doğru orantılı olarak dini yaşantıda da değişimlerin olması muhtemeldir. Yaşın ilerlemesiyle yaşanan psikolojik ve fizyolojik değişimler kişiyi biraz daha dine yöneltmektedir. Bazı araştırmalar sonucunda yaşın ilerlemesiyle birlikte dini yaşantıya daha fazla ilgi gösterildiği görülmüştür. Bu bilgiler doğrultusunda; araştırmaya konu olan gün grubunda gözlemlenen dinsel görünümlerin yaş değişkeni ile paralel olduğunu ve dinsel görünümler yönünden zengin bir ortam olduğunu söylemek mümkündür

Her sosyal grubun aidiyet duygusuna dayalı psikolojik boyutu da mevcuttur. Sosyal grup üyelerinin, kendilerini grubun mensubu saymaları veya öyle hissetmeleri gerekir. Üyelerin gruba katılmalarını ifade eden bu duyguya “*mensubiyet(aidiyet) duygusu*” denir. Bu anlamda her sosyal grup aynı zamanda sosyal psikolojik bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal grubun bu psikolojik boyutu esasen, birbirlerine etki ve tepkilerinin olması demektir. Bu sebeple yapılan gözlemler ve katılımcı görüşleri sonucunda kadınların; sosyalleşmek, bir araya gelerek hoş bir vakit geçirip sohbet etmek, paylaşımda bulunmak, herhangi bir konuda bilgi alış verişi yapmak, hem maddi gelir elde edip hem de eğlenerek rahatlamak gibi hususlardan dolayı gün faaliyetlerine katıldıkları görülmektedir.

Peki, gün faaliyetleri kadınları rol kalıplarından çıkararak, sosyal etkileşimde bulunmalarını sağlamak ve onların etkileşimine katkı sağlamanın yanı sıra kadınlara dini yönden herhangi bir fayda sağlıyor mu? Gözlem ve deneyimlerimizle birlikte katılımcı görüşmeleri sonucu elde edilen bulgulardan yola çıkarak gün faaliyetlerinin kısmi olarak dini yönden pekiştirici ve bilgi düzeyini arttırıcı bir işlev gördüğü sonucuna ulaşılmıştır. Fakat dini hayatın yeterli düzeyde yaşanmadığını söylemek de mümkündür. Bunun sebeplerinden biri kadınların genelinin gün faaliyetine katılırken

dini bir amaç gütmemesidir. Tamamen sosyal yönden bireysel bir fayda sağlama amacı ile gün grubuna katıldıkları anlaşılmıştır. Fakat dini bir amaç ile gün grubuna katılmamalarına rağmen kadınların çoğu, gün faaliyetlerinin kendilerine dini yönden fayda sağlamasını istemektedir.

Din, insanın tutum ve davranışlarını düzenleyen değerler manzumesinin belirleyicisi ve gündelik yaşamındaki yol göstericisi olarak çok önemli rolleri yerine getirir. Din, ortak ibadetlerle inananlarını bir araya getirerek ortak duyguların güçlenmesini sağlar. Ve ayrıca dini inanç ve uygulamalarla toplumsal düzlemdeki sosyal grupların özellikleri arasında bağlantı vardır. Bu sebeple gün grubu dini duyguların güçlenmesine ve dini uygulamalarla grubun özelliğinin boş zaman etikliğinden sıyrılıp az da olsa dini bir boyut kazanmasına sebep olmuştur.

Günlük yaşantılarında dini hayatı yoğun yaşayan katılımcıların bunu gün ortamına da yansıtmaktadır. Yukarıda belirttiğimiz gibi yaşın ilerlemesiyle doğru orantılı olarak günlük yaşantılarında dini hayata yönelimin artması, etkilerini gün faaliyetlerinde göstermektedir. Gün grubuna 9 kere katılımlı gözlemde bulunduğumuzda çeşitli şekillerde gün ortamında dini ibadetler ve dini sohbetler gerçekleşmiştir. Zaman zaman dini konulardan konuşulmuş, dini yönden bilgili biri varsa ona sorular yöneltilmiş ve merak ettikleri herhangi bir dini konuda kısa bir tartışma yapılmıştır. Kadınlar, gün gruplarına katılırken dini bir amaç gütmedikleri halde; gün ortamında dini hayatı yaşamalarının sebebi olarak, ilerleyen yaşın etkili olması ve dini yönden kişilerin birbirlerinden etkilenmesidir. Yani dini hayat gün gruplarını gün grupları da kişinin dini hayatını etkilediğini söylemek mümkündür.

Sosyal grupları incelerken sosyal öğrenmenin oldukça önemli olduğu görülmektedir. Kişiler davranış ve tutumları (dini davranış, tutum ve şekilleri) sosyal etkileşim yoluyla öğrenirler. Sosyal alan ve sosyal grup durumları içiçedir. Sosyal davranışın oluşması gruplarda etkileşim ve öğrenme yolları ile olmaktadır. Bu bilgilerden hareketle araştırma yaptığımız gün grubuna baktığımız zaman katılımcıların gün ortamında gerçekleşen dini ibadetlerden bazılarını yerine getirme konusunda birbirinden etkilediğini söyleyebiliriz. Daha önce gün ortamlarında Kuran okuma ibadetinin çok nadir yerine getirildiğini ifade etmelerine karşın son

zamanlardaki gün ortamında daha fazla arttığını söylemek mümkündür. Örneğin; bir katılımcının gün faaliyeti sırasını Aşure gününe denk getirip o günde Yasin okunmasını istemesi, bir başka katılımcının uzun süredir evinde Kuran okunmadığını söyleyip Yasin okutmak için kendi gün sırasının gelmesini beklemesi bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Buda gün gruplarının zamanla dini bir gruba dönüşme ihtimalinin olabileceğini göstermektedir. Çalışmamızda ki bu grupta, böyle bir durumun gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Katılımcıların bazıları araştırma yaptığımız gün grubu dışında başka gün gruplarına da katıldıklarını ve orada dini sohbetler ile dini ibadetlerin yapıldığını hem maddi gelir elde edip hem de yaklaşık bir saatlik dini sohbet ile bilgi alışverişi olduğuna dair görüş bildirmişlerdir. Bunun sonucu olarak katılımcıların bazıları ihtiyaç hissedip dini ibadetlerin amaç edindiği gün gruplarına ayrıca gittiği; bunun dışında sosyalleşme gereksinimiyle birlikte araştırmaya konu gün grubunu da sürdürmektedirler.

Sonuç olarak, kişiler gün ortamında herhangi bir dini ibadetle karşılaştıklarında, bunun onları etkilediğini daha sonraları gün ortamında dini hayatla etkileşim içinde olmaya karşı bir istek içinde buldukları görülmüştür. Bu istek, sosyal öğrenme ile kişilerin tutum ve davranışlarına yansımış, başta boş zamanı değerlendirme etkinliği olarak kurulsun da daha sonraları dini bir boyut kazanmıştır.

Ayrıca gün faaliyetlerinin iktisadi bir boyutu da vardır. Kişiler bazen tasarruf etmek amaçlı, maddi gelir elde etmek için de gün faaliyetlerine katılmaktadırlar. Gün grubunda nakit para toplandığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN**, Ali (2019). **Din Sosyolojisi**, İstanbul: Ensar Neşriyat, Tic. A.Ş.
- AKTO**, Akif (2011). **Kişilik Oluşumunda Dinin Rolü**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 52(2), 191-217.
- AKYÜZ**, Niyazi ve **ÇAPCIOĞLU**, İhsan (2013). **Ana Başlıklarıyla Din Sosyolojisi**, Ankara: Grafiker Yayınları.
- AKYÜZ**, Niyazi ve **ÇAPCIOĞLU**, İhsan (2018). **Din Sosyolojisi, el kitabı** Ankara: Grafiker Yayınları.
- ALBAYRAK**, Esra (2014). **Kadınların Gün Faaliyetlerine Katılımının Belirleyicileri Üzerine Bir Analiz (Afyonkarahisar Örneği)**, (Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi: Afyonkarahisar
- ALLPORT**, W. Gordon (2004). **Birey ve Dini**, Ankara: Elis Yayınları.
- ARABACI**, Fazlı (2003). “Türkiye’de Dini Sosyalleşmenin Temel Etkenleri”, Dini Araştırmalar, 6 (16), 39-54.
- ARPA**, Enver (2017). **İslam’da Birlikte Yaşama Kültürü ve Günümüzde Müslüman Toplumlarında Zuhur Eden Şiddet**, Eskiye Dergisi, 45-68.
- ARSLAN**, Ali ve **ÇAĞLAYANDERELİ**, Mustafa (2016). **Sosyoloji Günlük Yaşamı Anlamak**, Çanakkale: Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım.
- ARSLAN**, Mustafa (2006). **Dini Toplumsallaşma ve Temel Etkenleri: Türk Geç Ergenleri Arasında Uygulamalı Bir Araştırma**, Akademik Araştırmalar Dergisi, 31 (2), 61-78.
- ARSLAN**, Hakan (2014). **Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Değerlendirme Tercihleri: Çankırı Karatekin Üniversitesi Örneği**, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 40 (1), 193-208.
- ASLANTÜRK**, Zeki ve **ARMAN**, M.Tayfun (2000). **Sosyoloji**, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- AYTAÇ, Ömer (2002). Sosyoloji Bir Giriş Denemesi**, Elazığ: Üniversite Kitabevi.
- AYTAÇ, Ömer (2002). Boş Zaman Üzerine Kurumsal Yaklaşımlar**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (1), 231-260.
- BAHADIR, Murat (2016). Antik Çağdan Günümüze Boş Zaman Üzerine Bir Değerlendirme**, Erzurum Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (2), 103-116.
- BOZKURT, Veysel (2013). Değişen Dünyada Sosyoloji**, Bursa: Ekin Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- BÖKE, Kaan (2011). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.
- CRESWELL, John W. (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri, Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni**, (Çeviri: Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir), Ankara: Siyasal Yayın Dağıtım.
- ÇELEBİ, Nilgün (2004). Sosyoloji ve Metodoloji Yazıları**, Ankara: Anı Yayıncılık.
- ÇELEBİ, Nilgün (2007). Sosyoloji Notları** Ankara: Anı Yayıncılık.
- DANIŞ, Muhammed Salim (2015). Dedikodunun Sosyolojisi**, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi: Konya.
- DÖNMEZER, Sulhi (1994). Toplum Bilim**, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- DURKHEİM, Emile (2011). Dini Hayatın İlkel Biçimleri**, (Çeviren: Fuat Aydın), Ankara: Ataç Yayınları.
- E. SHERKAT, Darren (2013). Dini Sosyalleşme: Etki Kaynakları Ve Araçların Etkileri**, (Çeviri: Özcan GÜNGÖR), International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8 (3), 279-297.
- ERDOĞAN, İrfan (2007). Karl Max İnsan, Toplum ve İletişim**, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 25 (1), 119-228

ERGİL, Doğu (2012). **Toplum ve İnsan Toplum Bilimlerinin Temelleri**, İstanbul: Hayat Yayıncılık.

EYYÜPOĞLU, Osman ve **PERŞEMBE**, Erkan (2018). **İşlevsellik Açısından Ahlak-Din İlişkisi**, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(4), 79-96.

FICHTER, Joseph (2009). **Sosyoloji Nedir**, (çeviri: Nilgün ÇELEBİ), Ankara: Anı Yayıncılık.

GİDDENS, Anthony ve **W. SUTTON**, Philip (2018). **Sosyolojide Temel Kavramlar**, (çeviri: Ali ESGİN). Ankara: Phoneix Yayınevi.

GÖNÜLLÜ, Müzeyyen (2001). **Grup ve Grup Yapısı**, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2(1), 191-201.

GÜNAY, Enver (2010). **Din Sosyolojisi**, İstanbul: İnsan Yayınları.

GÜNEŞ, Abdurrahman (2014). **Sosyolojik Olarak Din Ve Toplum İlişkileri**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24(1), 153-164.

GÜRBÜZ, Sait (2018). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

GÜRBÜZ, Mehmet ve **AYDIN**, Ahmet Hamdi (2012). **Zaman Kavramı ve Yönetimi**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (2), 1-20.

GÜRER, Banu (2013). **Din Eğitiminde Bir Değer Olarak “Kul Hakkı” Kavramı: İmam Hatip Liseleri Meslek Dersleri ve Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Ders Kitapları Üzerine Bir İnceleme**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 44(1), 205-246.

KARAKAYA, Handan (2018). **Görünmez Emek ve Ev Kadınları**, *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 73-94.

KARAKURT, Büşra (2018). **Dini İbadetlerle Psikoterapi**, Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 5(8), 165-187.

KARASAR, Niyazi (1994). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık LTD.

KAYA, Mevlüt ve **KÜÇÜK**, Nurettin (2017). **İbadetler İle Hayatın Anlamı ve Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**, On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (42), 17-44.

KIR, İbrahim (2007). **Yüksek Öğretim Gençliğinin Boş Zaman Etkinlikleri: Ksü Örneği**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17 (2), 307-328.

KOCADAŞ, Bekir (2016). **Toplum Toplumsal Yapı ve Kuramlar**, İstanbul: Ofset Baskı.

KÖYLÜ, Mustafa (2007). **Ruh Sağlığı Ve Din: Batı Toplumunu Açısından Bir Değerlendirme**, On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 23(23), 65-92.

KURT, Abdurrahman (2014). **Din Sosyolojisi**, Ankara: Sentez Yayıncılık.

METİN, Abdullah (2011). **Kimliğin Toplumsal İnşası Ve Geleneksel Kadın Kimliğinin Aktarımı**, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (1), 74-92

MUSTAFAOĞLU, Rüstem ve **ZİREK**, Emrah ve **YASACI**, Zeynal ve **ÖZDİNÇLER** Arzu Razak (2018). **Dijital Teknoloji Kullanımının Çocukların Gelişimi ve Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri**, Addicta: The Turkish Journal On Addictions, 5(2), 227-247.

OKUMUŞ, Ejder (2018). **Din Sosyolojisi**, Ankara: Maarif Mektepleri Yayınları.

ÖKALP, Enver (1998). **Sosyolojiye Giriş**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

ÖZBAY, Ferhunde (2014). **Akrabalık ve Komşuluk İlişkileri**, Türkiye Aile Yapısı Araştırması İleri Analiz Raporu

PATTON, Michael Quinn (2014). **Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri**, (Çeviri: Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

SABBAĞ, Çiğdem ve AKSOY, Elif (2011). Üniversite Öğrencileri Ve Çalışanların Boş Zaman Etkinlikleri: Adıyaman Örneği, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3 (4), 10-23.

SAĞIR, Adem (2013). “Gün Algısı ve Sosyalleşme: Safranbolu Örneğinde ‘Gün’ Sosyolojisi Denemesi”, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (5), 477-496.

SEZAL, İhsan (2002). Sosyolojiye Giriş, Ankara: Martı Yayınevi ve Kitabevi.

SUBAŞI, Necdet (2001). Gündelik Hayat ve Dinsellik, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2 (1), 239-267.

TEZCAN, Mahmut (2015). Sosyolojiye Giriş, Ankara: Anı Yayıncılık.

TEZCAN, Mahmut (2000). Türk Ailesi Antropolojisi, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

TOPSES, Gürsen ve TOPSES, Mehmet Devrim (2010). Toplumsal Olayların Bilimi Toplum Bilimine Giriş, Ankara: Anı Yayıncılık.

TÜRKKAHRAMAN, Mimar (2006). Toplum ve Temel Toplumsal Kurumlar, Kurumlar Sosyolojisine Giriş, Ankara: Alp Yayınevi.

TÜTENGİL, Cahit Orhan (1978). Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Metot, İstanbul: İstanbul matbaası.

YAZICI, Mehmet (2014). Değerler Ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24(1), 209-223.

YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2006), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2013), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YÜCEBAŞ, Mesut (2016). Yerli ve Mili Gündelik Hayat, İstanbul: İletişim Yayınları.

EKLER LİSTESİ

EK-1 GÖRÜŞME FORMU

Araştırma Konusu: Kadınların Gün Faaliyetinde Dinsel Görünümler

Araştırma Sorusu: Kadınların hayatlarında önemli bir sosyalleşme aracı olan gün gruplarında dini ibadetler nasıl ve ne kadar yer almaktadır?

-----Tarih/saat(başlangıç ve bitiş)-----görüşmeci-----

Merhaba, ben bildiğiniz üzere Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din sosyolojisi bölümünde yüksek lisans yapmaktayım. “Gün gruplarında dini hayat” başlığı altında bir araştırma yapıyorum. Ve sizinle bu konu hakkında görüşme yapmak istiyorum. Bu görüşmede amacım, gün gruplarına katılan kişilerin gruba katıldıkları süre boyunca, grupta dini hayatın özelliklerinin ne kadar ve nasıl yaşandığında dair görüşlerini ortaya çıkarmak.

Bu araştırma için siz kadınlarla görüşme yapmaya karar verdim. Çünkü gün gruplarına katılma durumunu kadınlar arasında en çok tercih edilen sosyalleşme araçlarından biri olarak görüyorum. Ve sizleri de sonuçlara ulaşmam konusunda deneyimli birer bireyler olarak görüyorum. Bu araştırmada ortaya çıkan sonuç, sosyalleşme mekânlarımızın birinde dini hayatın ne kadar ve nasıl yaşandığıdır. Bu nedenle sizin bu konuda ki düşünce ve deneyimlerinizi öğrenmek istiyorum.

Bana görüşme boyunca söyleyeceklerinizin tümü gizlidir. Bu bilgileri araştırmacılar dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca araştırma sonuçlarımı yazarken görüştüğüm bireylerin isimlerini kesinlikle rapora yansıtmayacağım.

Başlamadan önce bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?

Görüşmeyi izin verirseniz kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mı? Bu görüşmenin yaklaşık yarım saat ya da 1 saat süreceğini tahmin ediyorum. İlginiz ve desteğiniz için şimdiden teşekkür ediyorum.

EK-2 GÖRÜŞME SORULARI

Kişinin Özellikleri İle İlgili Sorular

- 1).Yaşınız nedir?
- 2).Eğitim düzeyiniz nedir?
- 3).medeni durumunuz nedir?

Günlük Hayatlarındaki Dini Yaşantılarıyla İlgili Sorular

Dini ibadetleri yerine getirme konusunda kendinizi nasıl değerlendirdiğinizi soracağım.

- 4).Namaz kılar mısınız?
 - a). Ne zamandan beri namaz kılarıyorsunuz?
 - b). Düzenli namaz kılar mısınız?
- 5).Oruç tutar mısınız?
 - a). Ne sıklıkla oruç tutarsınız?
- 6). Kur'an okumayı biliyor musunuz?
 - a). Ne sıklıkla Kur'an okursunuz?
- 7).Kur'an mealleri okuyor musunuz?
- 8).Tefsir kitapları okur musunuz?
- 9).Dua eder misiniz?
 - a).Ne sıklıkla dua edersiniz?
- 10).Hayır işlerinde bulunur musunuz?
 - a).Ne sıklıkla hayır yaparsınız?
- 11).Dini emirlerin yerine getirme konusunda kendinizi en çok hangisinde başarılı buluyorsunuz?

12).Dini sohbet yapılan herhangi bir mekâna gitmeyi düşündünüz mü ya da gittiniz mi?

a). Cevabınız evet ise, gittiğiniz yeri nasıl değerlendirdiniz?

Gün Faaliyetleriyle İle Alakalı Sorular

13).Kaç yıldır gün gruplarına katılıyorsunuz?

14).Sizi gün gruplarına katılmaya iten sebep nedir?

15).Gün gruplarından herhangi bir beklentiniz var mı?

a).Varsa bu beklentiler nelerdir?

16).Gün gruplarında olmak sizi mutlu ediyor mu?

17).Gün gruplarına katılma konusunda ki memnuniyetinizi ve memnuniyetsizliğinizi soracağım. Önce memnun eden yönleriyle başlayalım.

Memnun eden yönleri;

Memnun etmeyen yönleri;

18).Sizce gün gruplarına katılmadığınızda ne gibi kayıplarınız olur?

Gün Ortamındaki Dini Yaşantının özellikleri İle Alakalı Sorular

19).Gün gruplarında gerçekleşen dini ibadetler var mıdır?

a). Varsa, bu ibadetler nelerdir?

b). Dini ibadetler ne sıklıkla yapılıyor?

20).Dini bir tartışma yapılıyor mu?

21). Dini konuda sohbet eden biri var mıdır?

a).Varsa dini seviyesinden memnun musunuz?

22).Gün ortamındakiler arasında dini konulardan konuşuluyor mu?

23).Ele alınan dini konulardan sizce en çok hangisi konuşuluyor?

24).Gün ortamı size dini ifadeleri hatırlamanıza olanak sağlıyor mu?

a).Nasıl olanak sağlıyor?

25).Gün ortamına katıldığınız zaman boyunca dini yönden sizi etkileyen herhangi bir olayı benimle paylaşır mısınız?

26).Gün gruplarına katıldıktan sonra dini yönden size nasıl bir katkı sağladığını düşünüyorsunuz?

27). Kısaca özetleyecek olursanız, gün gruplarında dinsel görünümüleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

ÖZGEÇMİŞ

Türkan ÖKTEM 1988 senesinde Diyarbakır' da doğmuş, ilk ve orta öğrenimini Diyarbakır'da tamamlamıştır. Yükseköğretim eğitimine, ilk olarak Anadolu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Ön Lisans Bölümünde başlamıştır. Daha sonra dikey geçiş yaptığı Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Bölümünü 2014 senesinde lisans eğitimi olarak tamamlamıştır. Aynı sene Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din bilimleri Ana Bilim Dalı bölümünün Din Sosyolojisi alanında yüksek lisans eğitimine başlamıştır. 2019 yılında Diyarbakır ilinin Bismil ilçe müftülüğüne bağlı bulunan İzzettin Caner Kuran Kursunda, Kuran Kursu öğreticisi olarak görev yapmaktadır.